

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

BLATSKÁ SVATBA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Jan Holec, Ph.D.

České Budějovice 2008

IVA DAVIDOVÁ

ANOTACE

Tato práce je zaměřena na Veselsko-soběslavská Blata, která reprezentuje folklorní soubor Blat'ácký soubor Ševětín. Jako jediný folklorní soubor z oblasti Veselí nad Lužnicí a Soběslavi vystupuje s pásmem „Blatská svatba“, která se stala hlavní tezí této práce. Zpočátku se práce zabývá životem a kulturou blatského lidu. V další části práce je zachycena historie a současnost Blat'áckého souboru Ševětín. Zvláštní pozornost je věnována „Blatské svatbě“, jak ji provádí Blat'ácký soubor Ševětín.

This thesis is focused on Veselsko-soběslavská Blata, as represented by the folklore group, Blat'ácký soubor Ševětín (Blata Folklore Group in Ševětín). It is the only group from the regions of Veselí nad Lužnicí and Soběslav that performs a reenactment of a “Blata Wedding,” - the main emphasis of this work. The beginning portion of this thesis concentrates on the life and culture of the people living in Blata. Additional sections chronicle the history and current state of the Blat'ácký soubor Ševětín. Particular attention is devoted to the „Blata Wedding,“ as it is presented by the Blat'ácký soubor Ševětín.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu PaedDr. Janu Holcovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady a připomínky a za jeho ochotu a trpělivost.

Děkuji paní Marii Švejdové, vedoucí Blatáckého souboru Ševětín, za ochotnou spolupráci při konzultacích, za zapůjčení kronik Blatáckého souboru Ševětín a za svolení k uveřejnění fotografií ze soukromé sbírky.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2008

.....

Iva Davidová

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
2. JIHOČESKÉ NÁRODOPISNÉ OBLASTI.....	7
3. JIHOČESKÁ BLATA.....	7
3. 1. KRAJINA JIHOČESKÝCH BLAT.....	7
3. 1. 1. Blatské území.....	8
3. 1. 2. Vývoj krajiny jižních Čech	9
3. 2. ROZDĚLENÍ JIHOČESKÝCH BLAT	11
3. 3. VESELSKO-SOBĚSLAVSKÁ BLATA.....	12
3. 3. 1. Veselsko-soběslavská Blata v širším smyslu.....	13
4. BLATSKÁ KULTURA.....	14
4. 1. BLATSKÝ KROJ.....	14
4. 1. 1. Ženský kroj	15
4. 1. 2. Mužský kroj.....	17
4. 2. JIHOČESKÁ LIDOVÁ ARCHITEKTURA.....	19
4. 2. 1. Vývoj statků na Blatech.....	20
4. 2. 2. Lidoví tvůrci štítových výzdob na Blatech.....	22
4. 3. BLATSKÁ LIDOVÁ PÍSEŇ.....	23
4. 3. 1. Karel Weis.....	26
4. 4. JIHOČESKÉ LIDOVÉ TANCE.....	28
4. 5. LIDOVÉ ZVYKY A OBYČEJE.....	30
5. ŽIVOT NA BLATECH.....	34
5. 1. POVAHA BLATSKÉHO LIDU.....	34
5. 2. BLATSKÉ NÁŘEČÍ.....	35
5. 3. BLATA, KRAJ RAŠELINIŠŤ.....	37
5. 3. 1. Těžba rašeliny.....	38
5. 4. ZEMĚDĚLSTVÍ	39
5. 5. ŘEMESLA.....	40
6. BLAŤÁCKÝ SOUBOR ŠEVĚTÍN.....	42
6. 1. ZALOŽENÍ BLAŤÁCKÉHO SOUBORU ŠEVĚTÍN.....	42
6. 2. RŮST BLAŤÁCKÉHO SOUBORU ŠEVĚTÍN.....	43
6. 3. ROZDĚLENÍ SOUBORU.....	44
6. 4. BLAŤÁCKÝ SOUBOR ŠEVĚTÍN PO ROCE 1989.....	45
6. 5. DĚTSKÝ FOLKLORNÍ SOUBOR BLAŤÁČEK.....	46
6. 5. 1. Blaťáček – taneční pásma, tance a dětské taneční hry.....	47
6. 6. MUZIKA BLAŤÁCKÉHO SOUBORU ŠEVĚTÍN.....	48
6. 7. POHLED DO SOUČASNOSTI.....	49
6. 7. 1. Vedoucí Blaťáckého souboru Ševětín.....	50
6. 7. 2. Členská základna.....	51
6. 7. 3. Významná vystoupení Blaťáckého souboru Ševětín od roku 1985.....	53
6. 7. 4. Pravidelná vystoupení.....	55
6. 7. 5. Přehled repertoáru Blaťáckého souboru Ševětín.....	55
7. BLATSKÁ SVATBA.....	57
7. 1. NEVĚSTA Z BLAT.....	58
7. 2. SVATEBNÍ ODĚV ŽENICHA A DRUŽBY.....	60
7. 3. NÁMLUVY.....	61
7. 4. DOBA OHLÁŠEK.....	62

7. 5.	LOUČENÍ SE SVOBODOU.....	65
7. 6.	DEN SVATBY V ŽENICHOVĚ DOMĚ.....	69
7. 7.	SMLOUVÁNÍ O NEVĚSTU V PODÁNÍ BLAŽÁCKÉHO SOUBORU ŠEVĚTÍN...71	
7. 8.	POŽEHNÁNÍ V PODÁNÍ BLAŽÁCKÉHO SOUBORU ŠEVĚTÍN.....	74
7. 9.	ODDAVKY.....	77
7. 10.	SVATEBNÍ HOSTINA.....	78
7. 11.	UVEDENÍ NEVĚSTY DO DOMU ŽENICHOVA.....	82
7. 12.	VEČER V HOSPODĚ.....	84
7. 13.	PŮLNOČNÍ ZAVÍJENÁ.....	85
7. 14.	DEN PO SVATBĚ.....	88
7. 15.	ZAVÍJEČKA.....	89
8.	ZÁVĚR.....	90
9.	LITERATURA.....	92

1. ÚVOD

K výběru tématu „Blatská svatba“ mne motivovalo mnoho podnětů. Co se týče regionu Blat, odtud pocházejí kořeny mé rodiny. Otec se narodil v Dolním Bukovsku a matka kousek odtud, ve Veselí nad Lužnicí. Společně žijeme v Dolním Bukovsku, které ještě spadá do území Bohatých nebo-li Pšeničných Blat. Blata jsou zajímavou oblastí jak po stránce přírodovědné, tak i po stránce národopisné. Jelikož na Blatech žiji již 25 let, mohla jsem se seznámit s řadou zvyků a tradic, které se zde udržovaly nebo stále ještě udržují.

I lidová písnička mne provází celým mým životem. Od základní školy jsem docházela do Lidové školy umění ve Veselí nad Lužnicí, kde jsem se postupně dopracovala k dechovému nástroji - lesnímu rohu, jenž me přivedl do Mládežnického orchestru Temelín; v něm jsem působila do roku 1998. Ráda jsem lidové písně v podání dechových orchestrů poslouchala a zde i zároveň hrála. I dnes jsem rozšířila své působení v oblasti dechové hudby. Jsem zpěvačkou dechové hudby Jihočeská Vlachovka, která svůj repertoár zaměřuje především na krásné lidové písně z Veselsko-soběslavských Blat. Tento malý výčet zajisté hodně napověděl o mém vztahu k jihočeské lidové písni.

Další podnět, který přispěl k výběru tohoto tématu, je mé členství ve folklorním souboru Blat'ácký soubor Ševětín. Již deset let zde hraji na dudy a doplňuji řadu muzikantů velké selské dudácké muziky. Blat'ácký soubor se zaměřuje na lidové tance, písně a vyprávění povídek z oblasti Blat. Především vystupuje s tématickými pásmi a právě jedním z nich je „Blatská svatba“. V oblasti Veselsko-soběslavských Blat působí ještě jiné folklorní soubory, ale žádný z nich nevystupuje s pásmem, který by zachycoval významný rodinný obřad v životě blatského lidu - svatbu. Z tohoto důvodu je pásmo „Blatská svatba“ v podání Blat'áckého souboru Ševětín velice žádané. Proto jsem se rozhodla, že se pokusím zachytit jeho průběh a doplnit ho o události a lidové zvyky, které není možné prostřednictvím vystoupení Blat'áckého souboru Ševětín divákům představit.

Svatba tehdy byla nádherným rodinným obřadem, jenž trval několik dní. Měl svá pravidla, za jejichž průběh se zaručil profesionální organizátor a řečník; jemu se říkalo „družba“. Během svatby se pronášelo mnoho důstojných proslovů a zpívalo se mnoho krásných svatebních písní. Právě krásné svatební písně a proslovy mne dovedly k myšlence, která se stala základní tezí této práce.

2. JIHOČESKÉ NÁRODOPISNÉ OBLASTI

Každý kraj má svá národopisná území, která se odlišují jak lidovým krojem, zvyky, tak někde i architekturou. V Jihočeském kraji bychom našli z hlediska národopisného tato charakteristická území: Kozácko, Prácheňsko, Horácko, Doudlebsko a Blata.

Nejseverněji v Jihočeském kraji najdeme národopisnou oblast Kozácko zahrnující okres Tábor a část okresu Písek. Ve srovnání se sousedními Blaty je to kraj přírodně drsnější, chudší, klonící se svým celkovým charakterem k Horácku. Národopisná oblast Prácheňsko je nejvíce soustředěna v okolí města Strakonice, proslulého zejména dudáckou muzikou a hlavně Mezinárodním dudáckým festivalem, konajícím se ve Strakonících jednou za dva roky. Prácheňsko se rozkládá v pohorském i horském pásu Šumavy a název získalo dle starého hradu Práchně u Horažďovic.

Národopisná oblast Doudlebsko se nachází jižně od Českých Budějovic na Novohradsku a Českokrumlovsku. Má mnoho hudebně-tanečních rysů společných s blízkým Prácheňskem. Horácko je jihočeskou národopisnou oblastí, která již dnes patří územně pod Kraj Vysočina, ale historicky část Pacovska a Pelhřimovska patřila do jižních Čech. Nejrozsáhlejší národopisnou oblastí jižních Čech jsou Blata. Rozkládají se na Třeboňsku, Veselsku, Soběslavsku a také na Netolicku a Vodňansku.

3. JIHOČESKÁ BLATA

3. 1. Krajina jihočeských Blat

Jak již jednou bylo zmíněno, Blata jsou nejrozsáhlejší národopisnou oblastí jižních Čech. Své jméno získala podle množství bláta, které se v této oblasti v hojném množství nacházelo. Již v dávné slovanštině a zčásti i dnes „blato“ znamená bahno nebo stojatou vodu. Ne nadarmo se říkalo, že Blatáčky vždy mívaly dlouhé nohy proto, jak musely vytahovat dřeváky z bláta. Blata, to jsou také bažinaté louky a rašeliniště obestřené pověstmi o bludičkách a zrádných světýlkách, která zavádějí náhodné pocestné do bezedných slatí.

V odborném jazyce jsou Blata zbytky třetihorního sladkovodního jezera, jež se rozprostíralo od rakouských hranic přes Třeboň k Soběslavi, Táboru a Bečyni. Abychom však byli svědky největšího zavodnění celé staré „prahorní“ pánve, museli bychom se vrátit v historii naší Země do bouřlivé třetihorní doby, nazývané miocén. Byla to doba, kdy se do staré „prahorní“ pánve seběhly kalné vody, z nichž se začalo usazovat bahno, písek, štěrk a nastalo vytváření půdy, po níž dnes na Blatech chodíme. Ovšem nastaly i další změny, a to v uspořádání reliéfu krajiny. Třetihorní pánev byla posunem vrstev hornin roztržena ve dvě, což způsobilo pokles Budějovické pánve asi o 60 m níže. Vznikla tak vyvýšenina, dnes nazývaná Lišovský práh, rozdělující Budějovickou a Třeboňskou pánev. Jezero se tak rozdělilo na dvě menší, která vyplňovala dnešní pánev Budějovickou a Třeboňskou. Náhlé oteplování a osušování, které poté nastalo, způsobilo vynošení jezerních usazenin a stahování vody do prohlubin, čímž se vytvářela menší jezera a přirozené rybníky. Zůstávalo však dále mnoho zamokřených míst, bažin a vytvářela se tak Blata, tedy rašeliniště, která spadají již do geologické doby holocénu. Největší prohlubinou byla právě oblast kolem Veselí nad Lužnicí, kde se utvořilo jedno z nejrozsáhlejších rašelinišť v jižních Čechách, dnes označované jako Borkovická Blata.

V raném středověku byla Blata velmi těžce přístupná, jelikož se zde vyskytovalo velké množství bažin. Aby mohla být oblast Blat osídlena, musela být velmi výrazně dotvořena lidskou činností. Lidé se s bažinatým územím museli vypořádat prostřednictvím nákladných a pracných odvodňovacích úprav. Důkazem toho jsou rybníky zakládány již od 13. století za účelem odvodňování kraje. Původně jich bylo v oblasti Budějovicka a Třeboňska dvacet tisíc. Do dnešní doby jich zbylo ještě úctyhodných pět tisíc.

3. 1. 1. Blatské území

Jedním z nejstarších dochovaných písemných pramenů o jihočeských Blatech je pojednání Emilie Fryšové – Jihočeská Blata 1913. E. Fryšová naznačuje hranici blatského území přibližně od Kamenice nad Lipou, odkud blatský lidový kroj ztrácí některé prvky a na východ odtud zaniká úplně. Protože jsou však zvyky a obyčeje

stejně, sahá ráz blatský i východně od Kamenice nad Lipou, a to až k hranici zemské, kde se pojí k moravskému rázu. Abychom oddělili oblast Kozácka od Blat, museli bychom pokračovat přibližně vodorovnou čarou směrem na západ od Kamenice přes Deštnou, Budislav, Tučapy a trochu severněji od Soběslavi přes Skalici až k Vltavě. Podél Vltavy, tedy směrem na jih, se dostaneme k Týnu nad Vltavou, k vesnicím kolem Českých Budějovic, ke Kaplici až na hranici dolnorakouskou. Pak se opět dostáváme na hranici zemskou a směrem na sever zpět ke Kamenici nad Lipou. Takto lze naznačit oblast jihočeských Blat, dříve obývanou kmenem Doudlebů.

3. 1. 2. Vývoj krajiny jižních Čech

V nejstarší době našich dějin žili lidé v tlupách, toulali se z kraje do kraje, živili se plodinami nebo ulovenou zvěří a odívali se kůží. Když se však nabažili toulavého života, usazovali se v rovných a úrodných krajích. V jižních Čechách v mladší době kamenné to byly oblasti podél toků řek Vltavy, Malše a Otavy. Protože úrodné kraje byly již zalidněny, museli lidé obsazovat i nehostinné lokality. K takovým lokalitám patřila i rozsáhlá bažinatá oblast třeboňské roviny, neboť to byl kraj rozmočený a pro práci nevhodný.

Přibližně od 5. až 6. století se na jihu Čech setkáváme se Slovy. Ti pracně zakládali na vyvýšených místech podél vodních toků dřevěné vesnice i hrady. První slovanský kmen, který obsadil jihovýchodní Čechy, byli Doudlebané se sídlem na tvrzi Doudleby, nedaleko Českých Budějovic. Největším problémem bylo velké množství vody, s nímž se musela poprat celá řada pokolení našich předků. Proto šlechta či zemanové, vzniklí z rodových starostů, už tehdy nechala kácet lesy, stavět vodní hráze, vyhlubovat rybníky a řeky. Takto odvodněná půda se mohla konečně užívat pro zemědělské účely.

Na Táborsku měl rozsáhlé statky mocný pán Vítek z Prčic. Byl velice oblíbený u českých panovníků a vymohl si tak u krále Přemysla Otakara I. právo k obsazení celého Doudlebska, což učinil ihned po roce 1200. Jeho nástupce Jindřich Vítkovec později zakládal nové vesnice, zejména kolem Jindřichova Hradce, které osidlovali němečtí osadníci. Tak se Doudlebsko muselo vzdát své dosavadní svobody a přijalo

poddanství Jindřicha. Jindřich poté rozdělil Doudlebsko mezi své bratry a Vítkovci se stali kolem roku 1200 mocným rodem jižních Čech. Ve znaku měli pětulistou růži, s níž se dosud na starých stavbách zámků, hradů, tvrzí všude po jižních Čechách setkáváme. Během 13. a 14. století byla rozšířena původní sídelní místa a také vznikala sídelní centra kolem klášterů. Nejstarší města vznikla ve 13. století z původních osad a sídlišť – Písek, Jindřichův Hradec, České Budějovice, Nové Hrady, Třeboň.

Ve 13. a 14. století narůstal význam panských rodů. Nejznámějším jihočeským panským rodem byli Rožmberkové. Roku 1366 koupili třeboňské panství od pánů z Landštejna, ale jejich rodové državy se nacházely téměř ve všech částech jižních Čech. Právě oni se zasloužili o svedení bažin do velkých rybníků na Veselsku a Lomnicku.

V 15. století zasáhlo do života celé střední Evropy husitství. Jeho centrem se staly právě jižní Čechy, respektive město Tábor. Středověké boje za reformu katolické církve přinesly na jedné straně narušení hospodářských a sociálních vztahů, ničení klášterů a kulturních statků, ale na straně druhé se staly základem počátku reformy a pozdějšího kulturního rozmachu střední Evropy.

Během 16. století získává jihočeský region svou současnou podobu, která byla v následujících stoletích již jen mírně pozměněna. Rozšířilo se zejména šlechtické podnikání, zakládaly se velkostatky a rybníční soustavy. Velkého rozkvětu se také dočkalo jihočeské pivovarnictví a rybníkářství. Zasloužili se o to především páni z Hradce a Rožmberkové. Zanikly desítky zemanských panství, tvrzí a vsí. Vše muselo ustoupit hospodářským úpravám.

Další desítky obcí zanikly po třicetileté válce. V tomto období byl venkovský lid surovým způsobem sužován a olupován nepřátelskými, ale i přátelskými vojsky. Mnoho vesnic zaniklo, protože došlo k jejich vypálení. Většina vesnic byla liduprázdná a zkonfiskované statky se dostaly do rukou cizí šlechty. Na blatský lid doléhalo zvýšené vykořisťování, národní útisk a násilná rekatolizace. Po třicetileté válce zůstalo na vesnicích velmi málo obyvatelstva. Trvalo řadu let, než se vrchnostem podařilo znovu osadit pusté selské živnosti novými hospodáři. Když byly vesnice znovu osídleny, nastal další přirozený vývoj.

V 18. století získávají jižní Čechy do držení Černínové, Buquojové a zejména Schwarzenberkové. Nadále se pokračuje ve vysoušení území, šlechta rozšiřuje své podnikání, vznikají hamry, sklárny a pily, rozvíjí se tovární výroba, která vytlačuje

zdlouhavou řemeslnou výrobu. V krajině se objevují špejchary a panské statky se mění na barokní velkostatky. Na vsích se značně změnilo sociální rozvrstvení obyvatelstva. Půda patřila vrchnosti, která ji propůjčovala svým poddaným. Pokud vrchnost povolila postavit chalupu na panském pozemku, nesměl majitel jakkoli hospodařit, aby byl závislý na práci u velkostatku. Proto tyto usedlosti bývaly s malou výměrou a úplně bez pozemků. V 70. letech 18. století nastala špatná hospodářská situace doplněná o několik let hladu a neúrody, což vedlo ke zvýšení počtu chudiny, s níž vrchnost krutě zacházela.

V následujícím století již v jižních Čechách nevznikají nová sídla, ale spíše sem tam některé osady zanikají. I přesto dochází k růstu počtu obyvatelstva, protože rok 1848 přinesl zrušení poddanství, čímž se zvýšil vesnický stavební ruch a produktivita zemědělské činnosti. Obyvatelstvo se usazuje ve vsích a zastavuje volné vesnické plochy. S rozvíjejícím se průmyslem se velká část obyvatel stěhuje do průmyslových měst. Od druhé poloviny 19. století dochází na vesnicích k silné sociální diferenciaci. Výrazně se vymezuje vrstva bohatých sedláků, vrstva malých hospodářů a vrstva zemědělců. Tento stav trval prakticky až do konce druhé světové války.

Po roce 1945 měla v jižních Čechách největší překážky v dalším rozvoji oblast na hranicích s Rakouskem a Německem. Průmysl zde měl malý podíl na prosperitě, ale jihočeská krajina tak zůstala dodnes jednou z nejméně zachovalých, nejčistších a nejkrásnějších oblastí České republiky.

3. 2. Rozdělení jihočeských Blat

Jihočeská Blata se rozdělují na: Blata Veselsko-soběslavská (též Pšeničná, Velká, Bohatá), Blata Třeboňská a Blata Zbudovská (též Hlubocká, Budějovická, Svobodná).

Blata Veselsko-soběslavská leží v blízkosti Soběslavi a Veselí nad Lužnicí a zabíhají až do území vltavotýnského a českobudějovického. Blata Třeboňská, od Veselsko-soběslavských oddělená lesním komplexem se rozkládají na Třeboňsku, Lišovsku, Lomnicku a Suchdolsku. Jsou charakterizována životem a prací rybníkářů. Právě obchod a obživu zajišťovalo hospodaření na rybnících, z nichž vznikla důmyslná soustava rybníků napájená „Zlatou stokou“. Jižní část Třeboňska přechází do podoblasti vitorazské.

Blata Zbudovská jsou nejbližší Blatům Veselsko-soběslavským, i když přijala již některé prvky města a sousedních oblastí (Prácheňsko). Od Veselsko-soběslavských Blat jsou pouze odděleny řekou Vltavou a jsou soustředěny v severozápadní části Českobudějovické pánve. Jádrem oblasti tvoří obce Plástovice, Zbudov, Pištín, Hlavatce, Česká Lhota a na jihu pak Holašovice. Vesnice na Zbudovských Blatech získaly dílčí svobody od roboty. Když jim páni z Hluboké tyto svobody upírali, došlo ke vzpouře okolních sedláků, která skončila popravou rychtáře Kubaty ze Zbudova. Dodnes se zachovalo úsloví „Kubata dal hlavu za Blata“.

3. 3. Veselsko-soběslavská Blata

Veselsko-soběslavská Blata jsou součástí Třeboňské pánve, která je větší ze dvou zmiňovaných jihočeských pánví – Třeboňské a Budějovické. Třeboňská pánev je výše položená, rozpíná se ve výšce 400 – 520 m. n. m.

Pojmenování Veselsko-soběslavská Blata není jediným. Této oblasti rašelinišť se také říkalo Velká, Bohatá či Pšeničná Blata, protože se jednalo o nejbohatší území jižních Čech, jelikož se zde dařilo pšenici. Ta byla zdrojem bohatství místních sedláků. I Ottův Slovník naučný pod heslem „blata“ prozrazuje: „*Nejúrodnější krajina v celém Tábořsku, na pravém břehu Vltavy k dolní Lužnici, mezi Bechyní, Soběslaví, Veselím a Kardašovou Řečicí, na některých místech rozkládají se „blata“, tj. rozlehlé a vysokou travou porostlé louky, které pod travnatým povrchem skrývají veliká ložiska rašeliny.*“^{1.)}

V raném středověku byla Blata jen velmi těžce přístupná. Příroda byla poměrně divoká, což způsoboval právě mokřinatý charakter prostředí. Proto ani zdejší osídlení nebylo hojné. Zdejší lidé se museli vypořádat s bažinatým územím prostřednictvím nákladných a pracných odvodňovacích úprav. Na konci 13. století byla vybudována tzv. Blatská stoka, která odvodnila bažinatou půdu mezi Veselím nad Lužnicí a Soběslaví. Proto první zmínky o zdejších vesnicích pocházejí z tohoto období, tedy z konce 13. a první poloviny 14. století. Jedná se převážně o vesnice s velkou rozlehlou návší a pravidelnou zástavbou. Blatské vesnice jsou obvykle uspořádány tak, že statky jsou

---

^{1.)} Sdružení pro Ottův slovník naučný. *Ottův slovník naučný IV.* J. OTTO. Praha 1891, str. 148

rozestavěny kolem návsi, do nichž hledí svými štíty zdobenými štukovými ozdobami nejrůznějších námětů. Tyto malebné štíty se zrcadlí i v rybníku, který nalezneme právě uprostřed okrouhlé nebo obdélné návsi. V největší blatské vesnici, Zálší, najdeme dokonce rybníky dva.

3. 3. 1. Veselsko-soběslavská Blata v širším smyslu

Okruh Veselsko-soběslavských Blat můžeme začít ve Veselí nad Lužnicí, odkud se vydáme směrem k první vesnici – Borkovice. Když budeme dále pokračovat do vesnic Mažice, Zálší, Klečaty a trasu ukončíme v Komárově, ujdeme poměrně krátký okruh čítající asi 25 km. Právě těchto pět vesnic je označováno jako vlastní jádro tzv. Velkých Blat – Vlastní Blata. K těmto vesnicím jsou někdy přiřazovány i vesnice Sviny a Hodětín, a to díky své zámožnosti. Veselsko-soběslavskými Blaty se však rozumí daleko rozsáhlejší území, protože úrodnou půdu, obyčejně, mluvu nalezneme i v širém okolí jmenovaných vesnic.

Jan Kolář, kronikář z Dolního Bukovska, rozděluje Blata na: „*Dolní, Horní, Východní, Západní. Horní Blata tvoří vesnice: Horní Bukovsko, Mažice, Zálší, Hodětín, Komárov, Klečata, Borkovice, Sviny, Kunderatice, Drahov, Dráchov, Veselí n./Luž. až k Soběslavi. Dolní Blata: Dolní Bukovsko, Sedlíkovice, Pelejovice, Neplachov, Mazelov, Ševětín. Východní Blata: Dynín, Bošilec, Horusice, Záblatí, Lhota, Val, Ponědraž, Ponědrážko, Vlkov. Západní Blata: Hvozdo, Popovice, Radonice, Drahotěšice.*“^{2.)}

Právě Horní a Dolní Blata dle Jana Koláře tvoří Pšeničná či Bohatá Blata, Emilie Fryšová ještě začleňuje do Pšeničných Blat, na rozdíl od Jana Koláře, vesnice až k Týnu nad Vltavou, tzn. Hartmanice, Bzí, Modrá Hůrka a Žimutice.

---

^{2.)} Kolář, J. (1962): *Dolní Bukovsko I.*, str. 5

4. BLATSKÁ KULTURA

Lidová kultura Blat se rozvinula v 19. století. Zamožní Blatáci žili stranou od komunikačních center větších měst a drželi se pohromadě ve své společnosti, protože si byli hospodářsky soběstační. V tomto příznivém prostředí vytvořili zcela specifickou lidovou kulturu, která se zde držela ještě na konci 19. století. Obyvatelé Blat se mohli do nedávné doby pochlubit svými statky ve stylu selského baroka, honosnými kroji, zvyky, obyčeji, řadou písní a tanců k různým příležitostem celého roku. Blatský kroj stejně jako malebné fasády blatských statků se staly symbolem přepychu a bohatství.

4. 1. Blatský kroj

Lidový kroj je jeden z nejkrásnějších a nejoblíbenějších projevů venkovské lidové tvořivosti. Osmdesátá a zejména devadesátá léta byla dobou, kdy se zvýšil zájem o lidový oděv různých krajů a o jeho zkoumání a sbírání. Právě lidový kroj vypovídal nejen o úrovni a charakteru českého lidu, ale i o jeho ovlivňování a následném přizpůsobování se oděvu městskému. Tak postupně lidový kroj na konci 19. století a na počátku 20. století zanikal. Tehdy ještě v jižních Čechách dožíval kroj blatský. Proto se pozornost badatelů zaměřila právě na něj. V roce 1895 se v Praze konala Národopisná výstava. Jihočeská Blata měla na této výstavě své zastoupení. Největší pozornost si zasloužily pestré blatské výšivky. Výstava přilákala do oblasti obchodníky, kteří skupovali místní kroje a vyváželi je do ciziny. Blatský kroj se nosíval v krajině mezi Českými Budějovicemi, Táborem, Jindřichovým Hradcem a Vodňanskem. V této velké oblasti měl sice jednotný ráz, ale v různých krajích se vyvinuly rozdíly, a to především ve vzorech vyšívání.

Ty doby, kdy se po blatských návších procházely dívky a ženy v lidových krojích, jsou již dávno pryč. V současnosti jsou kroje nebo jejich části uloženy jen v museích a dokazují nám, jaký byl blatský kroj bohatý, krásný a pestrý. Jako všechno ostatní na světě, tak i blatský lidový kroj se během času měnil a podléhal módě. Měnil se nejen způsob a uspořádání v šití kroje, ale i materiál. U blatského lidového kroje můžeme zaznamenat dvě hlavní období. První období bylo pod vlivem empíru, tedy asi od roku

1790 do roku 1850. V druhém období, tedy od roku 1850 až do roku 1890, se setkáváme již s městskými vlivy.

4. 1. 1. Ženský kroj

Na Velkých, Pšeničných či Bohatých Blatech se nosily do poloviny 19. století sukně těžší, velmi široké a bohatě skládané do varhánků. Zpočátku měly barvu pouze černou, později se vyskytovaly i tmavomodré, tmavozelené, někdy fialové i světle červené. Nikdy ne však ostře červené. Podle toho, z jaké látky byly sukně vyrobené, se lišily jejich názvy. Např. šerky, mezulánky, šajdrnošky, soukenky. Nad okrajem byla přišita široká pestře květovaná stuha „baborka“. Celá sukně nebyla ušita z jedné jediné látky. Důvodem byla šetrnost. Blaťačky šetřily kvalitní látky, a proto přední část sukně byla nahrazena levnou látkou, jíž se říkalo „ledacos“. Nezáleželo na látce, která se tam dala. Použilo se právě to, co bylo po ruce, neboť tato část sukně byla zakryta zástěrou zvanou „fěrtoch“. Od druhé poloviny 19. století sukně získávala novější podobu. Již nebyly sukně bohatě skládané. Aby se dosáhlo bývalé šířky, nosívalo se mnoho sukni, v pase pevně uvázaných, aby tvořily celek, který se při chůzi selek kolébal sem tam. Proto někdy selka nosila až dvanáct sukni z různého materiálu. I „baborka“ dříve přišívaná nad okrajem se posunula o půl metru výše, aby dodávala sukni šířky. Sukně dostávaly živé barvy: blankytně modré a trávově zelené pro mladé dívky, tmavší barvy nosívaly starší ženy.

Nedílnou součástí ženského kroje byla zástěra „fěrtoch“, velmi široká, která zpočátku sloužila jako část oděvu zakrývající přední část sukně, kde se užívalo levné látky. Ovšem celkem rychle se z ní vyvinul doplněk, bohatě zdobený, s nímž se dívky chlubily např. u muziky. Fěrtoch se zavazoval vzadu stejně bohatě vyšívánými a zdobenými tkalouny. Na Blatech se nosily zástěry velmi široké, pestré a dlouhé téměř jako sukně. Zpočátku byly hedvábné, měňavé nebo z damašku. V padesátých letech se ke svátečnímu kroji zřizovaly zástěry zdobené pruhy hustého bílého vyšívání, které se střídalo s mřížkami nitěnými, nebo se podkládaly květinové tvary tylem. V tylu, jenž

nahrazoval pavučinky z nití, se vyšívaly výplně, což dodávalo kroji bohatý a čistý vzhled. Pásky napříč se ještě zachovaly, ale zuby kolem zástěry se zvětšovaly, až tvořily okraj 10 cm široký. Městská móda přinesla novou výzdobu fěrtochů, a to našívání pestrých korálků a penízků nebo-li „cetků.“ V některých oblastech se pro zvýšení efektu našívaly rybí šupiny. V této době se také začalo užívat i bavlnek barevných.

Sváteční košile neboli „tenčice“, ušité z lepšího plátna, měly krátké nabírané rukávy, jimž také říkalo „dudy“. Na rozdíl od košil hrubých, určených do práce, se tenčice nosily k muzikám a slavnostem. Košilka se šila s výstřihem, staženým ke krku a na dekoltu byla vyšita bohatou náprsenkou. Kolem krku se rozkládal hustě našasený límec, asi přes metr dlouhý, jemuž se říkalo krejzl nebo „vejkladek“. Též byl pestře vyšívaný, asi 10 cm široký, lemovaný krajkou a pěkně objímal hlavu. Košilky se jinak vyšívaly pestrou hedvábnou nebo i černou bavlnkou, později se zdobily různými perličkami a korálky.

V chladném počasí oblékaly ženy kabátky zvané špenzry. To byly soukenné kabátky, nejčastěji modré barvy, s dlouhým rukávem. Sahaly jen k pasu a byly tak pevné, že je ještě vnučka po babičce mohla nosit. Špenzer byl vpředu u krku hluboce vykrojený. Kolem vykrojení zářil límec pošíty „baborkou“, kterou bychom našli i na rukávech. Do výkroje špenzru se vkládal hedvábný šátek.

Šněrovačky nebo také „lajdlík“ či „lajblík“ bývaly kratičké tak, že se pas nalézal velmi vysoko. Aby sukně dobře držely nad pasem, přišívalo se ke šněrovačce na každou stranu koudelí vycpané „jelito“, na němž sukně spočívaly. Po delší době se začaly ve městech šněrovačky prodlužovat. Ani blatské ženy nechtěly zůstat pozadu. Kolem padesátých let 19. století začaly pas posouvat níže. Tímto způsobem se šněrovačky zvyšovaly a začaly se šněrovat vzadu. Tento typ upjatých šněrovaček plných kostic se nosil až do zániku kroje. Na Blatech se nosily lajblíky zcela hedvábné, někdy ušité i ze širokých stuh. Ještě než se šněrovačky začaly šněrovat, uzavíraly se lajblíky dvěma řadami knoflíků, kolem nichž se proplétala stuha zavázaná mašlí. Ke zdobení šněrovaček se používalo kromě bavlnek perliček, korálků, často i upravených rybích šupin.

Punčochy se nosily barvy červené, pletené. Blaťačky chodily vždy doma i přes pole v pantoflích, zhotovených z lepšího kvalitnějšího materiálu. Ale když se strojily na muziku, obuly se do černých střevíců s nízkým podpatkem, zdobených bílými knoflíčky, barevnými stužkami nebo kousky červené kůže. Do kostela si Blaťačky

nezapomínaly vzít ani bílý šáteček, bíle vyšívány a krajkou obšitý. Buď ho držely v ruce nebo ho měly schovaný za pasem.

Svobodná děvčata si česala vlasy na pěšinku a splétala je ve dva copy, které proplétala barevnými stužkami. Na čele tak pěkně vynikla černá sametka „vínek“ vyšitá několika kvítky z dracounu a penízků. Vínek přidržoval sčesané vlasy a zavazoval se pod copy.

Kroj vdané ženy, až na pár součástí, které nenosila svobodná dívka, je stejný. Vdaná žena po svatbě odložila sametku a začala nosit vínek vyšitý vždy na červené „baborce“ s pestrými vetkanými květy. Stuha či „rouška“ byla velmi často obohacena o zrcátka symbolizující hladiny rybníků na Blatech. Stejně jako na jiných částech kroje, tak i zde bohatost a pestrost zajišťovaly penízky a různé korálky. „Rouška“ se vážala přes čepce, který byl na okraji ozdoben paličkovanou krajkou sahající až k obočí. Na takto upravenou hlavu si žena vážala bohatě vyšívanou plenu. Pleny se vyšívaly různými motivy, většinou rostlinnými, v dobách minulých se užívaly i různé geometrické náměty. Vyšívaly se jak bavlnkami, tak i korálky a penízky. Taková plena pak vážila i něco přes 1 kg. Plena se vážala na temeni, někdy k levému uchu, jindy vzadu, podle toho, jak spočinula na pevném účesu ženy. V posledních letech nosily ženy místo čepce a roušky jen černé šátky s pestrou obrubou, v nichž chodily i doma. Pokud šly na pole, vzaly si přes černý šátek plenu.

4. 1. 2. Mužský kroj

Mužský kroj už nebyl tak zdobný jako kroj ženský, ale určité části kroje se mohly pochlubit svou pestrostí a bohatostí. Ženský kroj se udržel o něco déle, přibližně do roku 1890. Zato mužský kroj se nosil přibližně do padesátých let 19. století, pak upadal a přestal se nosit úplně.

V první polovině 19. století míval každý ženatý muž dva dlouhé kabáty. První kabát, určený pouze pro svátky a neděli, byl soukenný, tmavozelený a sahal až po kotníky. Měl velmi dlouhé šosy, jež byly na třech místech sebrány v záhyby, které

tvořily tři jedničky. Proto kabát měl zvláštní název „stojedenáct“. Nad rozdělením šosu byly vyšity zeleným hedvábím tři drobné větvičky, říkalo se jim také „tři svíčky“. Stojatý límeček, asi 9 cm vysoký, chránil krk. Úzké rukávy zapnuté třemi knoflíčky byly na konci vyšívané různobarevným hedvábím, které nechybělo ani na límci. Vepředu se kabát zapínal mosaznými sponkami a babkami, ale zapínal se zpravidla jen u krku. Druhý kabát, všední, sahal také po kotníky. Býval z domácího silného plátna a měl na švech ozdobu „psanou“ pestrým hedvábím. Bohužel ne každý hospodář si mohl dovolit pořídit si sváteční soukenný kabát. Musel mu tedy postačit na svátky a neděle kabát plátěný.

Pro denní potřebu nosili na Blatech kalhoty plátěné nebo zhotovené ze šerky. Šerka je látka, kterou tkadlec zhotovil ze lnu a vlny. Sváteční kalhoty, jímž se říkalo koženky, se šily z vydělané kůže a sahaly až pod kolena. Nejčastěji se nosily žluté jelenice, ale také se šily z ovčí kůže, tzv. cápovice, nebo skopovice. Byly tvrdé a dohněda zbarvené. Nejdražší ze všech, jelenice, měly obšité švy ozdobným stehem. Pod koleny se nohavice zapínaly pěti až šesti mosaznými nebo skleněnými knoflíčky a uvazovaly se řemínky. Na kalhotách nechyběl ani poklopec. Zdobil se výšivkami po levém i pravém okraji a také uprostřed.

Košile se opět lišila podle materiálu, ze kterého byla ušita. Stejně jako ženy, užívali i muži hrubých košil ze silného přádla pro všední nošení. Pro sváteční chvíle, muziky a svatby nosili mládenci košile z tenkého jemného plátna se širokými rukávy a stojatým límečkem. Výšivky byly dosti podobné jako u košil ženských. Vyšivaly se hedvábím pestré květy. Ty zdobily náramky, límečky rukávů v zápěstí a náprsenku, rozdělenou řadou knoflíků ve dva pruhy, které vedly od krku až k pasu. Městská móda přinesla krajkovou výzdobu límečku a rukávů. Kolem krku se pak na uzel zavazoval červený květovaný šátek, jenž se schoval přes ohrnutý límec.

Ženatí muži nosili na košili dlouhou zelenou vestu z jemného sukna, která byla světlejší než výše zmiňovaný dlouhý kabát. Svobodní nosívali krátké kazajky z tmavomodrého lesklého sukna. Vesty měly v přední části dvě řady lesklých kovových knoflíků a výšivek.

Muži si chránili hlavu různými pokrývkami. Ve všední den se nosívala „aksamitka“ zelené barvy s kožešinovým okrajem. Tu nosili pouze ženatí muži. Ve sváteční dny se nosila ke kroji drahá kožená „tchořovice“ s vysokým okrajem a třemi pestrými mašlemi. Ale nosily se i nízké čepice se sametovým dnem zdobené černým

beránkem, kterým se říkalo „pangrotky“, dále vysoké mezníky, jež se mohly stáhnout přes uši a zavázat pod bradou. Mladí nosili nízké, tvrdé a lesklé klobouky podobné cylindrům.

Na nohou bychom dříve spatřili dlouhé vlněné modré punčochy sahající až po kolena, mající vypletený bílý pruh. Díky tomu si Blatáci vysloužili hanlivou přezdívku „modrohnáti“. V zimě modré punčochy byly vystřídány bílými z valchované vlny. Ovšem bílé punčochy si navlékal pouze svobodný mládenec. Ve svátek si obuli nízké kožené černé střevice zepředu zdobené kovovou přezkou, mašlí nebo se šněrovaly. V zimních měsících si sedláci natahovali kožené holinky tzv. „vysokačky“.

Ženský kroj se udržel asi do roku 1890, poté šlo již jen o tovární výrobu. Byla zrušena robota, čímž se sedlákům začalo dobře dařit. Mohli tak svým ženám i dcerám dopřát parády. Snadno se daly sehnat nové modernější, snad i praktičtější, věci a lidé zapomněli na krásné staré svérázné kroje, které velice rychle odkládali do truhel. Kroj přestal vyhovovat modernímu běhu života, protože byl nepohodlný, těžký a nepraktický. Snad nejvíce trpěla hlava, uvážíme-li, že jen velká plena, vyzdobená množstvím korálků, penízků, vážila něco přes jeden kilogram. A co teprve těch dvanáct sukni, v pase upevněných.

4.2 Jihočeská lidová architektura

Snad žádné jiné stavby neodrážejí způsob života v minulosti lépe než stavby lidové. Dříve totiž nebyly podřízeny obecně platným slohovým principům a spíše se podřizovaly dle potřeb svých majitelů. Lidová architektura vtiskuje jednotlivým místům a oblastem specifický charakter, hodnotu a současně přispívá ke krásám prostředí.

Lidová architektura oblasti jihočeských Blat patří k jedné z nejhezčích v naší zemi. Setkáme se zde se zlidovělymi prvky baroka a klasicismu. Stavbám byla vzorem šlechtická a panská sídla, nicméně je nekopírují, ale pouze přejímají některé prvky. Synonymem jihočeských Blat jsou malované a tvarované štíty domků a statků. Štíty

nejsou ploché a hladké, naopak nádherně zdobené přírodními nebo náboženskými motivy.

K vesnické architektuře patří také veřejné stavby, se kterými se můžeme setkat na návších, podél cest, na křižovatkách či v zákoutí lesů a v širém poli. Celé toto okolí jihočeských vesniček doplňují zvoničky, boží muka, kapličky, kříže, obrázky světců.

Součástí jihočeských vesnic se stala kovárna situovaná přímo na návsi, případně vřazená do návěsí fronty. Podle guberniálního nařízení z roku 1793 měly být kovárny vystavěny za vsí, což se v jižních Čechách nedělo. Proto kovárny byly charakteristickým stavebním prvkem jihočeských návší. Kovárna měla charakter přízemní stavby, mající před štítem vysazený pracovní prostor pro kování koní nebo ošetření kopyt zvířat. Za tímto prostorem se rozkládala kovářská dílna s jednou nebo dvěma výhněmi. Vedle kovárny sousedil dům kováře s malým hospodářským zázemím.

4. 2. 1. Vývoj statků na Blatech

Veselsko-soběslavská Blata nejsou jen úrodnou rovinou s výskytem rašeliny, lesním porostem, blat'áckým nářečím, krojem a písněmi, ale právě blatské statky, které můžeme označit za nejvýznamnější a nejkrásnější v naší zemi, mají svůj osobitý ráz, jímž se od všech českých statků liší. Štítý, mající zvláštní úpravu a výzdobu, o kterou se tehdy postaral prostý zedník, působí dojmem blahobytu.

Na počátku 18. století bychom na Blatech viděli pouze dřevěné roubenky. Lidé tehdy neměli motivaci k tomu, aby zvelebovali své obydlí, protože člověk nevolník měl pouze bydliště propůjčené od vrchnosti. Teprve až rok 1781 přinesl zrušení nevolnictví a postupně se začalo s přestavbou vesnic. Přestavba se týkala hlavně bohatých statků, kde si mohli dovolit investovat do rozvoje své usedlosti. Tak koncem 18. století se začaly objevovat první zděné objekty. Roubenky se zpočátku nahrazovaly kamennou, později cihlovou zástavbou.

Za vrcholné období rozvoje blatských statků považujeme období let 1840 – 1895. Právě na Veselsko-soběslavských Blatech působili zedničí mistři, známí to lidoví stavitelé a tvůrci charakteristického blatského stavebního stylu se zdobnými průčelími. Je znám pod pojmem - jihočeské selské baroko. Vrcholné období blatských statků lze

rozpoznat dle využití barev na fasádách staveb. Nejvíce se užívalo pastelových odstínů žluté, růžové a hráškově zelené.

Blatská architektura je typická přízemním, doširoka rozloženým obytným domem. Ten hledí svým ozdobným štítem a dvěma až třemi okny do návsi. Ozdobnou zíd'kou je spojen s vysokým patrovým špýcharem, označovaným často jako „sklep“, sloužící pro uskladnění obilí. Měl více podlaží propojených vnitřním žebříkovým schodištěm. Velikost sklepa závisela na ekonomické situaci usedlosti. Jeho štít opatřený průduchy bývá často bohatěji dekorován než obytný dům. Ve zdi, mezi obytným domem a špýcharem, se vždy nacházejí lomenicová vrata a malá vrátka pro vstup do dvoru. Na statku nemohl chybět byt vějminkářský. Nacházel se většinou hned za špýcharem, za nímž následovala řada chlévů určená pro různá hospodářská zvířata. Chlévy však byly umístěny i za obytným domem. Celý statek uzavírá v zadních částech stodola, za níž se rozkládal většinou ovocný sad. Často bychom i před blatským obytným domem našli pěknou malou zahrádku obehnanou dřevěným plotem s trochou koření nebo zeleniny.

Koncem 19. století úplně zmizely původní roubené chalupy. Objevují se nové prvky charakteristické pro městské prostředí. Štíty s obloukovitými siluetami se zjednodušují a přecházejí do prostých trojúhelníků. Dekor opakuje starší vzory a zplošťuje se. V tomto období se zaznamenal nárůst nezemědělských objektů v prostoru návsi, jako jsou školy a hospody. Také kapličky a kaple dotvářejí v tomto období obraz jihočeské blatské návsi.

20. století přineslo mnoho nových stavebních materiálů – beton, ocel, sklo. To, že venkov byl stále více ovlivňován městským prostředím, dokazuje nový vnesený prvek objevující se ve venkovském prostředí – vilová produkce, která přetrvává prakticky dodnes. Není možné zabránit tomu, aby na venkově vznikaly nové stavby, jež se nepodobají tradičním blatským statkům, ale je důležité, aby se dokázaly ty staré zachovat, protože dodávají blatským vesnicím zvláštní atmosféru.

4. 2. 2. Lidoví tvůrci štítových výzdob na Blatech

V polovině 19. století se mnoho zednických mistrů učilo svému řemeslu v cizině, kde se seznámili s mnoha stavebními slohy v okolí měst i panských dvorců. To, co se jim líbilo, si zapamatovali, a když přišli na Blata, své umění použili na štítech dle přání majitele. Zedničtí mistři pustili uzdu své fantazii a vymodelovali nádherné štíty zdobené rozmanitými ornamenty. Tak jihočeská vesnice přebrala základní stavební prvky z měst, smísila je se starou tradicí selské výstavby.

V druhé polovině 19. století působili na Veselsko-soběslavských Blatech lidoví stavitelé, jejichž jména se zapomněla stejně tak, jako jména tvůrců blatských lidových písní. V paměti lidu se dodnes zachovala pouze dvě jména blatských zedníků, kteří svým vkusem přispívali k vytvoření charakteristického blatského stavebního stylu, jihočeského selského baroka. Jsou to jména Šoch a Paták.

Zedník Jan Šoch (1798 - 1867) přišel z Nuzic u Bechyně a usadil se v jádru Veselsko-soběslavských Blat, v Zálší, asi kolem roku 1830 - 1840. Se svou ženou vychovali syna Františka (1828 - 1874), který se naučil od svého otce zednickému umění. Oba Šochové, zejména později František, byli proslulí stavbou a zdobením štítů. Vynikající byly jejich štítové plastiky sklepů a obytných stavení. Zpočátku se jednalo o velmi jednoduchou výzdobu, ale při získání větší zkušenosti a hlavně zručnosti přidávaly ozdoby složitější, až vznikla jednotná forma, užívaná téměř na všech blatských usedlostech, která se líbila všem. Tak se měnily při štítové výzdobě jen maličkosti. Šochové využívali náboženských i světských motivů. Na štítech stavení jsou proto k vidění monstrance a kříže, ale také srdíčka, polní kvítka, lesní stromy, jetelové čtyřlístky, ozubená kolečka, květináče aj. Zanechali po sobě mnohá stavení jak v Zálší, tak i v dalších okolních vesnicích, např. Mažice, Komárov, Klečaty, Hartmanice.

Dalším zednickým mistrem byl Martin Paták (1820 - 1889), který působil ve Vlastiboři u Soběslavi a okolí. On zdobil většinou štíty obytných stavení. Celou plochu štítu dělil na dvě, málokdy na tři části, maltovým náznakem sloupů, spojených nahoře obloučky s křížky a kvítky. Sloupy zdobil různými obrazci a střapci. Mezi sloupy vytvářel okénka na půdu ve tvaru ozubených koleček nebo šesticípé hvězdy. Při užití tří

sloupů „pilastrů“ zdobil střední sloup křížkem a nad něj umístil lesní stromek. Kolem stran štítu užíval obloučkového ornamentu a dolní část štítu uzavíral přetínajícími kruhy. Podobnými náměty zdobil štíty špýcharů. Paták působil spíše v oblasti soběslavské, hlavně ve Vlastiboři, Zaluží, Debrníku.

Mezi další oblíbené motivy, které obohacují ostatní prázdné plochy malebných blatských štítů jsou různá kolečka, mřížky, květiny i ptáčkové a čtyřlístky. Často se objevují na štítech nápisy : „Dej Bůh štěstí tomu domu“ nebo „Bůh žehnej domu tomu“. Malebnost jihočeské blatské vesnice spočívá v její rozmanitosti. Každý štít je jiný, jeho motivy se nikde neopakují a přesto zástavba tvoří jednotný celek.

4. 3. Blatská lidová píseň

Píseň provází člověka už od kolébky, bohužel někdy až ke hrobu. Tak, jak šel život lidu, tak se lidová píseň vyvíjela a utvářela. Lid do ní vkládal něhu, cit, měkkost, lásku, veselost i žal, někdy i rozmar. Blatský lid byl známý tím, jak hluboce filosofoval, často přemýšlel a uvažoval nad nějakou věcí tak dlouho, dokud nezjistil její samotnou podstatu. Nestačilo mu jen povrchní poznání, a právě ono hloubání náboženské a sociální se promítlo jak v celém životě, tak i v lidovém umění.

Lidové písně vznikaly spontánně a tvořily se ve všech společenských vrstvách, zejména z naléhavé vnitřní potřeby pracujícího lidu za jakékoliv okolnosti. V jižních Čechách převažují více písně charakteru durového než mollového. Písně durové jsou veselejší, jasnější, zato mollové jsou smutnější, temnější a starobylejší. Na Blatech se nejčastěji zpívaly písně vážné, zádumčivé, tiché. Ovšem za doprovodu samotných dud nebo dudácké muziky zaznívaly písně humorné, rytmičné až rozpustilé. V lidovém prostředí se tedy vyskytovaly písně „a capella“ a s doprovodem jednoho nebo více nástrojů. Pak hovoříme o vokálně-instrumentálním folklóru. Hudebně-básnický obraz písně je tak vytvářen básnickým textem, nápěvem a osobitou interpretací.

Písně na Blatech měli spíše volné tempo, zato byly melodicky velmi bohaté, upřímné a srdečné. Vážné písně Blatáci často zakončovali kratičkým veselým nebo žertovným dopěvkem, jenž obsahoval několik veršů. Říkalo se mu „přes konce“ a užívalo se ho pro to, aby i smutná píseň končila vesele. Někdy jen vesele

„zatrajdydlovali“, jako by hráli na dudy, nebo užili různých citoslovených textů: „*Hoja drája drata hoja dlajdum...*“. Písňe se zpívaly sólově, nebo ve skupinách, tedy ve dvojhlasě či trojhlasě. Například takový lidový dvojhlas bychom mohli dříve zaslechnout za tichých letních nocí na návsi u kovárny nebo pod lipami, kde si dva chasníci spolu zazpívali. Příznačné pro blatskou lidovou píseň je třítaktové členění. Dvoudobý takt se objevuje daleko méně. Některé blatské písňe kolísaly mezi dur a moll. Tak si mohl zpěvák vybrat dle své nálady, zda zvolí veselejší nebo smutnější nápěv. V následujících ukázkách je možné si povšimnout, že první nápěv je smutnější, temnější, zato druhý nápěv je veselejší, neboť je rozjasněn a rozveselen durovou tercií. I text druhého nápěvu vypovídá, že jde o píseň žertovnější, humornější.

Ach, cesto, cestičko

Ach, ces-to, ces-tič-ko u - zouč-ká, což jsi mě tě-ší - va - la,
 Hdyj sem jel vod mji-lý přes vo - du, zlá-mal se po-de mnou most,
 hdyj si mě do-tě-šit ne-moh-la, tak jsi mě zar-mou-ti - la.
 což jsem se na-vo-lal, na-pro-sil, žá-dnej mi ne - šel po - moct.

Dycky jsem o tobě slejchala

Dyc-ky jsem o to - bě slej-cha-la, ja - kej jsi vej-smě - vá - ček,
 Za-vo-lal's po-nej-prv, po dru-hý, já jsem eš - tě ne - spa - la,
 po-zva-la jsem si tě na noc-leh, da-la jsem si na há - ček
 za-vo-lal's po tře - tí po čtvr-tý, já jsem se ti vy-smá - la.

3.)

V dnešní době nějaký hudební skladatel hudebně zpracuje text, zapíše melodii do not a vznikne nová píseň. Ale v hudebním folklóru je situace poněkud složitější. Ne každá lidová píseň má pouze jeden jediný nápěv. Objevují se písňe, které si nápěv od jiných písni vypůjčily. Tak více textům odpovídá jedna melodie. Ojedinele se stává, že jedna píseň má více samostatných nápěvů, protože vytvořit nový text na původní

^{3.)} Kolektiv autorů. *Jubilejní sborník Městského muzea v Soběslavi 1897 – 1947*. Národní výbor Soběslav. Soběslav 1947. Vzata z přílohy blatských lidových písni č. 4 a č. 5.

melodii bylo jednodušší. Snad Blaťáci měli spíše básnický talent. Jak k tomu docházelo? Například nějaký mladík mohl slyšet zpívat na muzice ve vzdálenější víšce pěknou písničku. Zapamatoval si ji, ale protože se nespokojil s tím co zpíval, přidal novou sloku nebo úplně pozměnil slova, která se někdy neshodovala ve všech slokách s původním rytmem. Musel tak přizpůsobit rytmus tím, že ho nepatrně pozměnil podle počtu slabik, zdrobnil nebo stáhnul. Také upravil patřičně nápěv, který si okrášlil o různé zpěvné ozdoby, zejména přírazy, odrazy nebo legáta. Užití melodických ozdob však bylo závislé na temperamentu zpěváka a také na náladě jednotlivých slok. Melodické ozdoby jsou časté a příznačné pro blatské písně.

Já mám holku

4.)

Občas se vyskytují v blatských písních i metrické zvláštnosti. Takové nepravidelné písně lidé nazývali „mateníky“, protože dokonale potrápily tanečnický, kteří se nedokázali do jejího taktového uspořádání vpravit. Zejména obtížné byly písně rychlejší.

Až puđu skrz Pleši

5.)

V jižních Čechách byly nejvíce rozšířeny písně dudácké. Dudy jsou považovány za základ jihočeské lidové muziky, protože byly nástrojem, který tehdy jako jediný doprovázel tanečnický při muzice k tanci. Protože dudák hrával sám, bez houslí, klarinetu a kontrabasů, neměly písně důrazný taneční rytmus, neboť chyběl

^{4.)} Kolektiv autorů. *Jubilejní sborník Městského muzea v Soběslavi 1897 – 1947*. Národní výbor Soběslav. Sběslav 1947. Vzato z přílohy blatských lidových písní č. 1

^{5.)} Kolektiv autorů. *Jubilejní sborník Městského muzea v Soběslavi 1897 – 1947*. Národní výbor Soběslav. Sběslav 1947. Vzato z přílohy blatských lidových písní č. 9.

melodicko-rytmický doprovod. Melodii obohacoval stále znějící „zadní huk“ dud, tedy spodní oktáva tóniny, v níž jsou dudy laděny. Dudáckému doprovodu se museli všichni přizpůsobit, jak tanečníci, tak zpěváci, zejména svým pěveckým přednesem. Dudácká muzika měla v jižních Čechách velkou oblibu. Svědčí o tom záznamy dochovaných dudáckých písní již od 18. století, kdy se užívalo dud „foukacích“, při nichž se nemohlo zpívat. Právě z Blat pochází mnoho údajů o dudácké muzice. Na Blatech žili dva proslulí dudáci, jejichž mistrovská hra je dodnes obdivována. Jedná se o Matěje Veselého z Přehořova u Soběslavi a Františka Kopšíka z Klenovic (1822 - 1915). Hra Františka Kopšíka se dodnes dochovala na voskových válečcích, jejichž nahrávky byly restaurovány.

Později dudy hrávaly společně s houslemi. V jižních Čechách se užívaly housle tzv. „krátkokrké“. Měly zkrácený krk a samozřejmě i struny, čímž se dosáhlo lepšího sladění s dudami. Společně hrávaly v terciových a sextových dvojzvucích. Tuto tradiční sestavu doplnil Es klarinet „kladynet“ a vznikla tzv. malá selská dudácká muzika. V současnosti v kapelách folklórních souborů jsou obsazeny další hudební nástroje. Es klarinet doplňuje B klarinet, někdy místo třetích houslí hraje kontry viola, dudy stále drží melodii a jak se říká, basa (kontrabas) tvrdí muziku. Kapela se většinou musí přizpůsobit tónině, v níž hrají dudy. Nejobvyklejší je ladění v Es dur, což vyhovuje i klarinetistům. Ale objevují se i jiné tóniny, E dur, F dur, D dur, G dur.

4. 3. 1. Karel Weis

Významným sběratelem blatských lidových písní se stal Karel Weis. Narodil se v Praze v proletářské rodině 13. února roku 1862. Po základním vzdělání studoval konzervatoř, na níž neuspěl. V letech 1878 – 1881 se uchýlil na varhanické škole, která ho připravila v mnoha směrech pro budoucí povolání, jichž nebylo zrovna málo. Byl varhaníkem, doprovazečem, impresáriem (divadelním nebo koncertním podnikatelem), redaktorem, vydavatelem, fejetonistou, houslistou Národního divadla, dirigentem operní scény, skladatelem různých šlágrů, oper a symfonií. Jeho první kompozice byla dokonce oceněna J. Brahmem, a tak Weis získal roku 1881 rakouské státní stipendium pro umělce stejně jako A. Dvořák. Podporu získal také od Bedřicha Smetany, Antonína

Dvořáka a Zdeňka Fibicha. Během této úspěšné dráhy vyzkoušel roli kapelníka Národního divadla v Brně i divadla v Budišíně, v letech 1878 – 1904 se stal impresáři a současně doprovázel hudební kolegy jako klavírista. Své redaktorské působení zakotvil v edici Hudební květy, v níž se stal majitelem a vydavatelem. Roku 1901 přišla na hudební scénu opera *Polský žid*, která nebyla Národním divadlem přijata a vyvolala spíše skandál. Tak se vztahy mezi Weisem a Národním divadlem narušily, i když Weis nadále komponoval různé operety. Roku 1920 opouští skladatelskou práci a vydává se na sběratelskou dráhu, kterou započal na Šumavě. Našel zde velice bohaté písňové zdroje, jež posléze odhalil i na Prácheňsku, Táborsku, Budějovicku, Doudlebsku a na Blatech Třeboňských, Zbudovských a převážně Veselsko-soběslavských.

Když přišel K. Weis poprvé do Veselí nad Lužnicí, získal zázemí u svého přítele Karla Prunera. Ten ho seznámil s blatským krajem a mnoha lidmi, kteří mu pomohli při sběratelské činnosti. Jeden z nich se jmenoval Gustav Machonin. Znal desítky lidových písniček, ještě od svých rodičů a prarodičů. Velice rád své písně z mládí K. Weisovi zazpíval. Dlouhou dobu chodil od vesnice k vesnici, někdy musel překonávat nebezpečné přírodní překážky v podobě močálů a bažin, aby se dostal i do těch nejzapadlejších chalup. Lidové písně mu zpívali sedláci, baštýři, hajní, výměnkáři, kováři. Velké množství informací o zdejším kraji a zpěv lidových písní pochytil Weis také v hospodě, kam rád se svým přítelem zacházel. Dokonce mu lidé zpívali i na polích při práci. Získal pro své dílo mnoho pověstí, pohádek, obyčejů, popis lidového léčitelství, pranostiky, dětské hry atd. Měl dosti materiálu, aby mohl konečně sepsat a vydat nové dílo obsahující unikátní sbírku lidových písní. Bohužel se setkal s nepochopením, proč by měl něco takového vydat. Rozhodl se proto, že písně vydá vlastním nákladem ve formě zpěvníku pod názvem *Český jih a Šumava* v písni. V letech 1928 – 1941 postupně vyšlo patnáct bohatě vypravených svazků. Písně doplnil o klavírní doprovod a celkově každý zpěvník obohatil o studie z dějin umění, národopisu a historie, použil různý dokumentární materiál v podobě kreseb, fotografií, archivních výtažků, atd.

První díl, který vyšel v roce 1928, věnoval K. Weis blatským písním. Výběr učinil z nashromážděných lidových písní během deseti let, tedy asi ze dvou tisíc. Rozsáhlé sbírkové dílo zakončil patnáctý svazek. Dokonce měl připravený už svazek 16., svazek doudlebských písní, ale ten nestihl vydat, neboť jeho plamínek života uhasl.

Nákladná vydavatelská činnost přivedla Weise do finančních problémů, ale přesto překážkám odolával díky obtížně získaným podporám. Alespoň tu byl někdo, kdo ocenil jeho záslužnou práci. V roce 1934 Česká akademie věd a umění Weise jmenovala svým čestným členem. Ani jihočeská Blata nezůstávala v pozadí. 26. září 1937 byla otevřena tzv. „Weisova stezka“ od Veselí nad Lužnicí do Bechyně. Byla to slavnost, na níž manifestovala celá Blata a projevila tak K. Weisovi lásku a vděčnost.

V posledních letech Weisova života přicházely snad jen nepříjemné události. Nejprve mu zemřela roku 1942 manželka, vzápětí byl zatčen v okupaci pro ilegální činnost jeho nejstarší syn Josef a brzy v koncentračním táboře byl popraven nacisty. Karlovi Weisovi ubývalo sil, dlouhodobě byl upoután na lůžko a po zápalu plic zemřel 4. dubna 1944.

4. 4. Jihočeské lidové tance

Součástí národní kultury představují neodmyslitelně lidové tance, které vytvořil vlastní tvořivostí lid žijící v prostředí venkova. Taneční rysy jsou závislé na době, prostředí, v nichž vznikly, na národních a krajových kulturních tradicích a na duševních a fyzických vlastnostech lidových tanečníků. Tanec byl odjakživa oblíbený. Lidé měli rádi tělesný pohyb, zejména ve spojení s hudbou. Proto byl často spojován s něčím příjemným, například s posvícením, poutí, masopustem a všelijakou hospodskou zábavou. Dříve lidé takovou „muziku“ chápali jako společenskou událost, kterou si nikdo nenechal ujít. Mladé dívky se mohly pochlubit svým svátečním oděvem, ručně vyšíváním, anebo šlo o příležitost, jak se seznámit se zajímavou osobou opačného pohlaví.

Hospoda však nebyla jediným místem pro tanec. Nejkrásnější a nejpříhodnější taneční prostor byla také příroda. Tančilo se na lukách, v háji, na poli (po sklizni), na návsi, na dvorech, kolem postaveného máje, při svatebních průvodech, při koledních obchůzkách, ale také větší světnice postačila k různým radovánkám. Dudácká kultura ovlivnila jak charakter lidové písně, tak i tanec. Tanečníci se pohybově přizpůsobili,

tancovali houpavě, měkce, vláčně a občas museli pohotově improvizovat. Byli tak „vypérování“ v kolenou, kotnících i v kyčlích.

Velice starým a oblíbeným typem tance bylo jihočeské párové kolečko, zvané „do kolečka“, častěji jen „kolečko“. Dochází zde ke spojení tance se zpěvem. Nejprve si taneční páry zazpívají píseň za doprovodu muziky ve volném tempu. Lehce se mohou pohupovat do rytmu nebo se procházet. Teprve když muzika přehrává píseň v tanečním tempu, taneční páry se velkou rychlostí otáčejí kolem společné osy (doprava či doleva) na jednom místě. Tanec mohou doplnit o dupání, poskoky, výskoky, „podtáčky“ či „zvedačky“. Párová kolečka se tančila nejčastěji v 3/8 nebo 3/4 taktu.

Na Veselsko-soběslavských Blatech byly známy kolové tance. Tančily se kolektivně, buď v párech, nebo častěji ženská kola. To se do kola pochytały dívky a na dohrávky písní tančily tak dlouho, dokud si je tanečníci nerozebrali. Tanec byl založen opět na velké rotaci, nejčastěji při 2/4 taktu. Následující ukázka taneční písně doplněná o popis základního postavení a krokového provedení tance přiblíží způsob provedení „Blatského kolečka“.

V Ševětínskej hospodě

V Še-vě-tín-skej hos-po-dě, mu-zi-ka tam hra-je, mu-sím se tam po-dí-vat, kdo to tam tan-cu-je. 6.)

„Blatské kolečko“ je tanec hromadný. Základní postavení spočívá ve stání v kruhu čelem dovnitř. Tanečníci se drží rukama za zády křížem, ob jednoho, pravé ruce přes levé. Na první osminu prvního taktu pravá noha vykročí vlevo stranou, křížmo přes levou a došlápne přes patu na celé chodidlo. Tím se noha zhoupne v koleně do mírného výponu. Při následující druhé až čtvrté osmině prvního taktu ukročí levá noha vlevo stranou a došlápne, ale váha těla se na ni přenesa až na čtvrtou osminu prvního taktu. Přitom se dosáhne mírného pohupu. Další takty písně se provádějí stejným způsobem jako takt první.

V menším množství se v jižních Čechách dochovaly figurální tance. Při nich zpěv nebyl tak důležitým, jako v předchozích tancích. Spíše bylo nutné označit, jaký tanec si chce tanečník dát zahrát. Tance získávaly názvy podle různých hledisek. Podle slov tanečních písní: „*babka, talián, slepička*“, podle tanečního motivu či choreografické

---

^{6.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

figury : „*chytavka, rejdovák, šoupaná, skákaná*“, podle stavu, profese, vlastností, o níž se v taneční písni zpívá: „*dudák, furiant, hulán, husar*“, podle kraje, oblasti, místa: „*tuchoměřická, rokycanská, majnká*“, podle zvířat, o nichž je v písni zmínka: „*kukačka, žabský, kozel*“, podle zemědělských plodin či náradí: „*kapusta, řezanka, vošatka, hrábě*“. Dochované názvy naznačují, že figurální tance patří mezi tance novější, z doby národního obrození. Venkovský lid je převzal odjinud a upravil si je po svém. Častá byla „sousedská“, figurovaná pro konkrétní tanec, například „sedlák“.

Veselou zábavu zaručovaly taneční hry. Takovými byly „*kvapík, klenutá, linecká, hubičková, šátečková*“ nebo „*koštětová*“ polka. Dlouhé chvíle na pastvách si krátili chlapci pasteveckými hrami, podobné hry hrávaly dívky při přástevních žertech.

4. 5. Lidové zvyky a obyčeje blatského lidu

Lidé na Veselsko-soběslavských Blatech udržovali různé lidové zvyky a obyčeje. Jak jsou Blata bohatá pro svou úrodnou půdu, tak jsou bohatá i na lidové zvyky a obyčeje. Bohužel mnoho zvyků se do dnešní doby nezachovalo. V menší míře se zachovaly hlavně o Vánocích, Velikonocích a svatbách. Existují lidové zvyky, které byly podobné nebo úplně stejné v různých regionech, ale jsou lidové zvyky charakteristické pouze pro jeden daný region.

Každé roční období má spoustu dní a svátků, k nimž se vázaly různé lidové zvyky. Hned první roční období, zima, přináší jeden z významných křesťanských svátků, Vánoce. Štědrý den začínal celodenním přísným půstem. Během Štědrého dne se lidé nenavštěvovali, jakmile se však setmělo, netrpělivě očekávali „slouhu“. Ten obcházel všechny statky, aby zatroubil vánoční píseň a povinšoval. Večer všichni členové rodiny společně zasedali ke štědrovečerní večeři, které předcházela modlitba. Večeře se skládala obvykle z polévky, hrachu (někdy i ryb), různých omáček a „hrášků“.^{7.)} Někdy se ještě podávaly vánočky „calty“, sladká omáčka nebo „černý kuba“, vánoční pochoutka ze sušených hub a bramborů. Společná večeře se zakončila vánočními písněmi, a pak omladina zjišťovala svou budoucnost. Obdobně si děvčata zjišťovala své

---

^{7.)} Hrášky = jídlo podávané o Štědrém dnu. Jsou to na másle upečené bochánky, mající tvar koblihy, které se podávají polité medem nebo syrobem.

vdavky pomocí kousků vánočky. Ta, které jako první pes uloupil vánočku ze stoličky, se měla první vdát. Nebo děvčata použila čtyř hrnečků, pod které umístila buď prsten, prozrazující svatbu, peníz, prozrazující majetnost, chléb znamenal chudobu a klubičko předznamenávalo cestu do světa. Jedna dívka vždy vybírala z hrnečků, aniž věděla, co je pod ním schováno. Původ budoucího ženicha mladá dívka zjišťovala na zahradě, kam chodila „na posluhy“. Odkud se ozval štěkot psa, odtud měl jednou přijít ženich. Štědrý večer se zakončoval půlnoční mší. Všichni se společně vydali do kostela, ale přece se musel najít jeden dobrovolník, který střežil dům, než se všichni zase vrátili.

Vánoční svátky ukončil 6. leden, den Tří králů. Pro boží požehnání každý hospodář udělal na všech dveřích svého statku tři křížky, na dveřích v sednici ještě nápis K. + M. + B. + letopočet. Nikdo se nezapomněl pomodlit a nechat se pokropit svěcenou vodou. Tři koledníci přestrojení za krále obcházeli statky a zpívali píseň *„My tři králové jdeme k vám, štěstí, zdraví vinšujem vám ...“*

Od Tří králů do „Popeleční středy“, hovorově také „Škaredá středa“, nastalo období masopustní, i když za masopust se označují pouze poslední tři dny před „Popeleční středou“, kterou začíná velmi přísné postní období trvající až do Velikonoc. Maškarní průvod začal v pondělí ráno od hospody a zastavil se v každé chalupě, kde zahrála muzika oblíbenou sedlákovu píseň, za kterou byli všichni účastníci průvodu pohoštění. Odpoledne náročná veselice končila v hospodě a mohla být zahájena tancovačka. V úterý se tancovačka opakovala, ale trvala pouze do půlnoci, kdy troubení ponocného sešlost rozpustilo. Při masopustu se ovšem konaly i jiné veselice. V pondělí nebo v úterý si starší ženy koupily soudek piva, sešly se v nějakém statku majícím velkou sednici, každá přinesla pečivo a ustrojily si tzv. „jalové hody“. Peníze, za které pořídily pohoštění, získaly během roku při svatbách, když čepily nevěstu, poněvadž ženich si musel svou vyvolenou vykoupit. Ráno v Popeleční středu se Masopust pohřbíval.

Velikonoce, nejvýznamnější křesťanský svátek, je tzv. pohyblivý svátek. „Květná neděle“ ohlašovala velikonoční dobu, konec přísného postu a příchod jara. Do farního kostela v „Květnou neděli“ chodili chlapi z širého okolí, nesli „berany“- několik metrů vysoké svazky vrbových prutů - a „kočičky“ - malé široké svazky vrbových proutků, aby je zdejší farář vysvětil. Berany byly doplněny o lískové pruty, které hospodáři zapichovali na Boží hod do obilného pole, aby zaručily hojnou úrodu. Co jim zbylo, rozdělili na půdu, na sýpku a do maštale, aby bylo všude celý rok

„boží požehnání“. Posvěcené kočičky se vkládaly v domácnostech za kříž nebo za obrazy, aby chránily dům před požárem. V „Zelený čtvrtek“, po modlitbě *Sláva na výsostech Bohu* na mši svaté, naposledy doznívaly zvony a umlkly do „Bílé soboty“. Zvony byly nahrazeny řehtačkami a klapačkami, kterými chlapci každý den řehtali. „Velký pátek“ byl den, kdy se hrubá práce odsouvala na jiné dny. V tento den bylo výhodné ošetřit si praskliny na patách, nebo nevydávat mléko z domu, aby ho krávy celý rok dávaly. Některá děvčata se myla ranní rosou pod višňí, aby ztratila pihy. Jinak děvčata barvila a zdobila velikonoční vajíčka, která dávala svým mládencům jako velikonoční dárek o „Velikonočním pondělí“.

Další zvyk, který se dodnes udržuje po celé České republice, je stavění máje. Na Blatech, před prvním májem připravovali hoši máje neboli stromky, buď břízky nebo smrčky, které v lese podřízli, oklestili a oloupali kůru až po korunku. Korunka zůstávala pěkně zelená a ozdobila se fábory. Takto připravenou máj stavěl po půl noci každý své nejmilejší před dům, kde bydlela. Mládenci měli ten večer mnoho práce, když museli ještě stihnout „pálení čarodějnic“.

Padesát dní po Velikonocích nastávají svátky Svatodušní, nazývané také jako „Letnice“. Jedná se o svátky téměř veselé, ale hlavně předznamenávají příchod léta. V noci před Svatodušními svátky, se také stavěla máj, pouze jedna jediná, zato byla velmi vysoká. Stavěla se ručně uprostřed návsi, avšak v noci se musela hlídat, aby ji přespolní neodcizili. Měla korunu bohatě zdobenou fábory doplněnou velkým věncem. Na návsi vydržela někdy až do poutí, kdy se máj porazila, na zábavě vydražila a propila.

V noci z Božího hodů svatodušního na pondělí se děly ve vsi různé neplechty. Chlapci vše, co viděli volně položené, naházeli do rybníka na návsi a veškeré stoličky, nářadí ráno plavalo na hladině. Velkou legraci pak z toho měli, když děvčata musela vše z vody lovit. Také hospodář se ráno podivil, když v maštali měl dobytek z jiného statku. Na vsi se ráno objevila i cestička vápnem vyznačená. Spojovala stavení děvčete se statkem jejího milého, k němuž lásku tajila. V dnešní době by se toto bralo spíše jako trestný čin, než jako žert. Ale jak se říká „Každá doba má své“.

Mnoho obyčejů se také vázalo ke sklizni úrody. Zejména neobyčejné místo zaujímají žatevní a dožínkové tradice. Hlavním důvodem oslavy byla úspěšná sklizeň a hlavně zabezpečení obživy na celý rok. Charakteristické žňové obyčeje se zachovaly zejména v jižních Čechách, tedy i na Blatech. Při dožínkové slavnosti si vesnická chasa zdobila žňové nářadí a vytvářela průvody. Hlavní roli měly dožínkové věnce, uvité

z klásků, trávy a polního kvítí, které symbolizovaly konec žní. Vždy se darovaly hospodáři, jemuž zdobily příbytek až do příští úrody. Hospodyně se darovala kytička z polního kvítí a děkovalo se jí za dobré občerstvení během polních prací. Na voze s poslední fúrou snopů seděly ženské, obklopující poslední upravený snop obilí, kvítím zdobený, kterému se na Blatech říkalo „nevěsta“. Ženci jej vezli za doprovodu muziky a hojného zpěvu hospodáři. Když úroda byla konečně schována pod střechu, čekal na žence slavnostní oběd, dožínkové koláče a samozřejmě i hudba k tanci.

Nejvíce se však Blaťáci těšili na nedělní posvícení. Během jednoho roku jich bylo několik, protože ne každá ves měla posvícení ve stejný den. Blaťáci se o posvícení navzájem navštěvovali, ale jen tehdy, když dostali v pátek nebo v sobotu před posvícením od poslíčka posvícenské koláče a pozvánku. Posvícení byl svátek, při němž se nepracovalo. Císaři Josefu II. se nelíbilo, jak lidé často mrhají časem, a tak nařídil jednotné posvícení, které připadlo na třetí neděli v říjnu, tzv. posvícení „havelské“ či císařské. Smrt císaře však vrátila vše do původních kolejí. Dokonce po každém posvícení „starém“ následoval za týden dodatek - posvícení „mladé“.

Posvícení předcházely velké přípravy. Zadělávalo se těsto, dokonce v neckách, pekly se koláče. Také se porážely husy, prasata, z nichž se pečeně, jitrnice a jiné pochoutky podávaly v neděli na bohatý sváteční stůl. Před posvícením se neuniklo ani velkému úklidu na dvorech a v sednicích, zejména ve statcích, kde bydlelo děvče na vdávání. Říkalo se, že posvícení je doba ženichů. Mladá děvčata pekla „hnětýnky“, krásně zdobené, z máslového těsta uhnětené, kterými právě Blaťačky byly odjakživa proslaveny. Taková „hnětýnka“ se ve vyšívaném šátečku tajně darovala mládenci, který s děvčetem nejvíce tančil při nedělní tancovačce. Posvícení pokračovalo i v pondělí, a to v hospodě, kde se konala se „pěkná“ hodinka. Trvala do večera a tancovalo se i zpívalo vesele.

Koncem listopadu jsou ukončeny veškeré polní práce. Aby ženám nebyly dlouhé večery, konaly se tzv. „přástvy“, předlo se. Každý den se scházely v jiném statku, a to tak dlouho, dokud všečen len nebyl zpracován. Podobným způsobem se prováděla další zimní práce, draní. V jednom stavení se ženy scházely každou sobotu a draly u jednoho velkého stolu peří tak dlouho, dokud nebylo vše hotovo. „Dodírky“ se zakončily oslavou, na níž se zpívalo za doprovodu dud.

5. ŽIVOT NA BLATECH

Lidé byli na počátku přirozenou součástí krajiny. Na jedné straně z krajiny čerpali, aby se užívali, na straně druhé ji respektovali a ctili. Dříve se krajina poměrně snadno vyrovnávala se zásahy člověka, teprve v momentě, kdy člověk výrazněji využíval bohatství a zdroje krajiny, došlo k porušení rovnovážného vztahu.

Právě na Blatech, v rašeliništích, je možné takový jev sledovat. Původně se rašelina dobývala ručně a zásahy do krajiny nebyly tak výrazné. Kdyby se tímto způsobem rašelina těžila nadále, vystačily by zásoby rašeliny na několik stovek let, bez jakéhokoli vážného zásahu do přírody. Bohužel v roce 1953 se objevily na Blatech pásové traktory a bagry a započalo se s velkoplošnou těžbou rašeliny. Překračovaly se tak těžební plány, což způsobilo nemalé problémy v krajině, které se budou obtížně napravovat.

Základním zdrojem obživy blatského lidu byla zmiňovaná rozsáhlá rašeliniště. Každý sedlák si vyrýpal dostatečnou zásobu „borků“ pro domácí palivo. Někdy si dal práci, aby jich měl více než potřebuje, protože za ně utržil nějaký peníz na trhu. Obživu zajišťovalo i zemědělství, jak rostlinná výroba, tak i živočišná. Ne nadarmo se Veselsko-Soběslavská Blata označovala jako Blata „Bohatá“ či „Pšeničná“, když právě zde půda na březích rašelinišť sedlákům dosti přála. Řemeslník z Blat také nebyl k zahození. Říkalo se, že na Blatech byli šikovní řemeslníci, kteří si dokázali velmi dobře vydělat na živobytí.

5. 1. Povaha blatského lidu

Blatský lid se mohl pochlubit svou zámožností. Tehdy věděli, že kraj, v němž žijí, je svérázný a každý lán pole je úrodný. Nemuseli být hospodářsky závislí na okolních větších městech, a tak soběstačnost zvyšovala Blatákům jejich sebevědomí, jehož měli na rozdávání. Dokonce někteří hospodáři sáhli hluboko do kapsy, aby mohli podporovat svého nadaného syna ve studiu. Je patrné, že právě z Pšeničných Blat pocházela už hezká řada doktorů, profesorů, učitelů nebo vynikajících řemeslníků.

Blatáci měli postavu pěkně vzpřímenou, dobře rostlou. Působili zdravým a silným dojmem, což dokazovala štíhlá a svalnatá těla žen a mužů, která se musela od útlého věku pěkně ohánět. Jejich obživou bylo zejména zemědělství, kde mnoho sil museli vynaložit pro těžké polní práce, které se prováděly ve většině případech ručně. Starší ženy byly buclatější, jejichž vrásky prozrazovaly ustaranost, velkou dřinu, ale také dobrotu. Blatáčky mající bílou pleť, pěkně opálenou sluncem, většinou mívaly vlasy hnědé nebo černé a řidčeji i rusé. Jejich tmavošedé, hnědé a častěji modré oči zářící životostí a veselostí dokázaly omámit snad každého mládence. Ale děvčata si přitom musela dávat velký pozor, aby nepozbyla cti a mravnosti, na niž se kladl velký důraz.

Uzavřenost, váhavost a nedůvěřivost k lidem, neosidlující blatské území, byla typickou vlastností blatského lidu. Tuto vlastnost v nich zanechaly válečné hrůzy, poddanství a robota, které je dosti utiskovaly a tížily. Avšak svou šetrností, chytrostí, bystrostí, inteligencí a citlivostí tato negativa vyrovnali. O jejich velké zbožnosti vypovídá veškeré dodržování všech náboženských obyčejů, časté modlitby, jak přímo v kostele, tak i v domácím prostředí nebo zpěv zbožných písní. Také v pozdravech, při práci nebo při cestě do kostela nešetřili zbožných slov, například „*Pomáhej Pán Bůh!*“. Když byly ukončeny veškeré polní práce, především těsně před příchodem zimního období, většinou se ženy odpoledne scházely a besedovaly. Někdy při tom draly peří, či předly. Je vidět, že blatský lid byl velice společenský a dokázal si při obtížných situacích poradit a zároveň si vzájemně pomoci.

Starší lidé byli konzervativní a s těžkostí přijímali pokrok, ke kterému vzhlíželi zejména mladí. Nechtěli se vzdát starých zvyků a navyklých pracovních postupů v hospodářství. Často tak vznikal na statku rozpor mezi rodinou nejstaršího syna, jenž zdědil statek, a výminkáři, rodiči. Ale i tak rodiče pomáhali s udržováním a rozvojem statku a s obživou, dokud měli dost sil.

5. 2. Blatské nářečí

Jak víme, český jazyk není na celém území České republiky jednotný a ani v dobách minulých nebyl stejný. Během dlouhých let se vyvíjel a každá doba si nese svou charakteristickou mluvu. Každá část republiky má svou řeč, jíž se lid dorozumívá

v běžném každodenním styku, tedy místní nářečí. Ani celé jižní Čechy nemají stejný dialekt. Mění se od vesnice k vesnici, v nichž se různá nářečí míchají díky migraci obyvatel.

Pokud bychom se vrátili v čase do prostředí selského, všimli bychom si zvláštní mluvy blatského lidu, který žil v jiných podmínkách než člověk městský, a proto i svou mluvu utvářel podle kraje, který osidloval a užíval různých mluvnických nesprávností. V dalších odstavcích budou nastíněny nejtypičtější znaky blatského nářečí.

Pokud se ve slově setkala hláska *t', d'* s hláskou *t, d*, první hláska se vyslovila jako *j*, např. místo „*Posed'te!*“, řekli „*Posejte!*“, nebo „*Pojte!*“, „*Tejden přej tim.*“. Obdobně to platilo i u sykavek *ž, š* a *z, s* – „*bej starosti, skry zuby*“. Takto vzniklé *j* pak splývá s předchozím *i* v dlouhé *í*: „*v tej písniče, na větlice* (větvičce)“. Ovšem ve skupinách *bi, pi* zůstalo *j*, ale pouze v citátech a písničkách: „*mjilá, pjivo*“. Také zanikala hláska *v* ve slabice *vi*: „*Borkojice*“, „*jalojice*“, nejčastěji ve jménech příslušníků: „*Klímojc, Pávkojc, kluk ševcojc*“. Někdy se objevila ve slově hláska *a* místo *e*: „*utřel spocený čalo, chodila jako po jahlách*“. Také *e* se často nahrazovalo dlouhým *í, ý*: „*plína, zamčino, utýci*“. Často se souhlásky odsouvaly – „*dyž, esli, ztek*“, přisouvaly – „*jakejž, kterakž, zeta* (zeť)“, vsouvaly – „*chaterný, usklouzla, jertel*“, přesmykovaly – „*Froliján*“ místo „*Floriján*“, nebo se nahrazovaly jinými souhláskami – „*svarba, slobodný, hdy, bedle, drošku*“. Tvary přítomného času slovesa „*chtít*“, upravili Blatáci na „*chcou*“. Také dlouho se drželo užívání pomocného slovesa *je, jsou*: „*Byla je vám bledá jako zed'*“. Zdrobňovací přípona „*ounký*“ se zkrátila na „*onký*“: „*slabonký děvčátko*“, „*drobonko krájej*“. Pokud věta začínala předložkou *v*, následující slovo se s ní spojilo: „*Vouterej se pude do žit.*“ Při podstatných jménech rodu mužského se používalo přívlastku v rodě ženském: „*byl to chlapík pěkná, přespolák vokatá*“.

Blatský dialekt velice přesně vystihla autorka knihy Blatské rozprávky, Marie Kršková. Psala různé lidové povídky z Blat, v nichž zachycovala příběhy ze života rybářů, sedláků, vorařů, tedy obyvatel z Blat. Autorka, jež blatskou krajinu důvěrně znala, všechny příběhy psala blatským nářečím.

5. 3. Blata, kraj rašelinišť

Blatská krajina vyniká svou jedinečností a zaujímá zajímavý kout naší vlasti české. Právě blatská příroda ovlivnila zdejší lid, který se postupně musel vyrovnávat a čelit přírodním překážkám, ale zároveň z ní čerpal suroviny pro svou obživu, bohatství a inspiroval se přírodní krásou, které využili zejména na svých krojích a štítech selských stavení.

Dnes se kolem blatských vesniček rozkládají pole, ale před osmdesáti lety zde rostl hustý les vyrůstající na rašelině, vyhovující různým vlhkomilným rostlinám. Jejich odumřelé zbytky se nemohly v půdách chudých na kyslík dostatečně rychle rozkládat a mineralizovat, a proto se přetvářely na rašelinu. Vzhledem k tomu, že krajina tímto byla velmi těžce dostupná kvůli velkému výskytu zamokřených míst, močálů a bahnisek, zůstávala dlouho nedotčena.

O rašeliništích si lidé na Blatech vyprávěli různé pověsti o světýlkách. Nejvíce na podzim nebo hned zjara, když začaly mlhy a večer se setmělo. To se najednou ukazovalo mnoho světýlek, která pobíhala po těchto bahniskách nebo v jejich sousedních lukách. Byly to hnijící a fosforující pařezy a plyny z bahna. Naši předkové se světýlek báli a kdo nemusel, velkým obloukem se místu vyhýbal. Říkalo se, že to jsou dušičky, které nemají pokoje a kdo se za ně nemodlí, zavedou ho do bažin, kde najde jistou smrt.

Zhruba před deseti tisíci lety vznikla ve Veselsko-soběslavské oblasti rašeliniště, dnes o rozloze přibližně 91,1 ha. Jedná se o nejrozsáhlejší rašeliniště v jižních Čechách, kde rašelina místy sahá až do hloubky osmi metrů. Živá rašeliniště jsou přirozenou zásobárnou vody a přispívají tak k místnímu příznivému klimatu v obdobích sucha, protože silně zvlhčují ovzduší.

Hlavní ložisko rašeliny představují Borkovická Blata, oblast ležící západně od Soběslavi a Veselí nad Lužnicí, případně na sever od obce Borkovice. Od roku 1980 jsou řazena mezi přírodní rezervace. V současné době jsou pro veřejnost otevřena jako naučná stezka Borkovická Blata, která vznikla v letech 1979 – 1980. Velký podíl a zásluhu na tom mají jak ochránci přírody, tak i žáci Střední zemědělské školy v Táboře.

Velmi blízko Borkovických Blat, také severně od Borkovic, bychom našli další rašeliniště, Kozohlůdky, vyhlášené v roce 1990 přírodní rezervací. Její rozloha činí 75,28 ha. Jedná se o ručně vytěžené rašeliniště s cílem obnovit jeho původní charakter.

Rezervace je dosud živým rašeliníštěm, proto není volně přístupným, neboť zde hrozí možnost propadnutí povrchovou vrstvou rašeliníku.

Přírodní rezervace Borkovická Blata a Kozohlůdky jsou poslední zbytky zrádné, někdy až nebezpečné přírody, kterou se podařilo zachránit a částečně zpřístupnit veřejnosti v každém ročním období již zmiňovanou naučnou stezkou Borkovická Blata.

5.3.1. Těžba rašeliny

V polovině 19. století byla započata ruční těžba rašeliny. Těžba se prováděla v květnu, hned po zakončení naléhavých jarních prací. Toto období bylo pro Blatáky svátkem, který přilákal snad více lidí než na pouť či posvícení. Zájemci o rašelinu si zakoupili díly od lesní správy. Kolem přidělování vznikalo mnoho mrzutostí, protože rašelina nebyla na všech místech stejné kvality.

Ruční těžbě se říkalo rypání nebo také „píchání“. Těžily se cihlovité kusy rašeliny, zvané „borky“, které se získávaly pomocí želízka, ostrého nástroje ve tvaru písmene L, nasazeného na dřevěné násadě. Tyto vyrýpané pravidelné cihly, obsahovaly až 85 % vody, což unavovalo a namáhalo „píchače“, jenž musel „borky“ vyhazovat z jámy, někdy až tři metry hluboké. To už přišla na řadu práce tělesně slabších, žen a dětí, neboť museli nakládat borky na trakaře a odvážet je k lesu na výskladiště, kde je pokládaly jeden vedle druhého do pravidelných řad, aby proschly. Asi po deseti dnech se šraňkovaly, tzn. stavěly se do kapliček, vždy tři cihly proti sobě a čtvrtou se zastřešily. Po několika týdnech se stavěly do dutých kopek, aby dešťová voda mohla dobře stékat a nepromáčela to, co se pracně nasušilo. Takto byly ponechány až do podzimu, kdy se z Blat borky odvážely. Doma sloužili jako palivo, nebo jako stelivo, když se vydrobily.

Vyrýpaná rašeliniště zatopila voda a vodní hladina postupně zarůstala vegetací. Nejprve vodními rostlinami, později bahenní vegetací rašeliničků. Když vznikl zpevněný povrch, zarůstal krušinou, břízou nebo borovicí. Tak se proces tvorby rašeliny opakoval. Některá vyrýpaná rašeliniště zůstala trvale zaplavena vodou a přeměnila se v tůňky s tmavou hladinou.

Píchnání borek bylo ukončeno na Blatech od roku 1953. Po vypracování plánu na využití rašeliny nastoupila velkoplošná těžba rašeliny, která trvala až do roku 1980, kdy další těžba byla pozastavena, protože Borkovická Blata byla vyhlášena Státní přírodní rezervací.

Před samotnou průmyslovou těžbou se musely těžební plochy nejprve odvodnit, odlesnit a nakonec zbavit povrchové vrstvy, tzv. mourovky. Nafrézovaná rašelina se sušila, obracela, shrnovala a nakonec sběracími vozy odvážela. Proces těžby se opakoval až do vytěžení ložiska. V současné době se rašelina těží jako hnojivo do zemědělství a na léčení nemocí pohybového ústrojí v lázních Třeboni a Bechyni.

5. 4. Zemědělství

Jižní Čechy neměly vždy nejpříznivější podmínky pro pěstování rostlin a chov dobytka, ale přesto se zemědělství stalo hlavním zdrojem obživy venkovského lidu. Tržní poptávka po obilí zapříčinila rozšíření rostlinné výroby v jižních Čechách a postupným rozvojem zemědělského nářadí a forem organizace práce se zemědělská produkce zvýšila. Do sedmdesátých let 19. století, než se zavedlo strojové mlácení, převažovaly zejména polní práce ruční. Ručně se selo i sklízelo, ale pak se začaly objevovat první mlátičky a na počátku 19. století i první dřevěné fukary pro čištění zrna od plev.

Veselsko-soběslavská Blata jsou nazývána jako Blata „Pšeničná“, protože právě zdejší půda je celkem úrodná. Louky a orná pole se rozprostírají na úrodné rovině ohraničené kopci a lesy. Dařilo se zde obilovinám, především pšenici, žitu, ječmenu a ovsu, nezbytných pro chov dobytka. Na Blatech se pěstovala od počátku 19. století další významná plodina, brambory. Prodávaly se na trzích nebo je odkupovaly lihovary.

Blatskou specialitou, tehdy snad nejlepší v Čechách, bylo zelí. Zdejší půda měla i příznivé podmínky pro pěstování řepy a různých luštěnin.

Menší vynaložení práce, než bylo u rostlinné výroby, potřeboval chov dobytka. Hospodář nepotřeboval tehdy tak složité nástroje, nemusel být závislý na počasí a nemusel dodržovat různé termíny, jako to bylo zapotřebí při polních pracích. Část příjmů hospodářů tvořil prodej živočišstva. Zejména hovězí dobytek se prodával do Prahy na porážku. Na místních trzích se vyskytoval spíše sýr, máslo, vejce, husí peří. Na Blatech se tedy chovalo poměrně dost vepřů, hovězího dobytka, husí a koní. Chov dobytka však byl důležitý i pro pěstování zemědělských plodin. Každý hospodář potřeboval něčím hnojit pole, a to zajišťovala právě mrva. Hospodářská zvířata sloužila také jako tažná síla. V době rozkvětu soukenictví se choval i dostatek ovcí. Blatáci se zabývali další činností, významnou hlavně pro přírodu, provozovali včelařství. Včely byly umístěny v krásných dřevěných vyřezávaných úlech, z nichž včelaři v létě získávali sladký med.

5. 5. Řemesla

Nejznámějším řemeslným odvětvím Veselsko-soběslavských Blat bylo hrnčířství. Výborné podmínky k rozvoji zajišťovaly zejména zdejší kvalitní jíly. Již ve 14. století zaznamenala Blata dvě významná střediska hrnčířské výroby, Soběslav a Týn nad Vltavou. Později se k nim připojilo i Veselí nad Lužnicí, Bechyně a od konce 18. století pracovali hrnčíři také v Dolním Bukovsku. I když vrcholný rozvoj nastal od poloviny 18. století a pozastavil se v 70. letech 19. století, stoupal počet nových hrnčířů ještě počátkem 20. století. V Bechyni se vyvinul keramický průmysl, ale bohužel hrnčířství v Soběslavi a v Týně pomalu zanikalo. Také vliv tovární výroby později zničil hrnčířskou tradici v Bechyni.

Na území Blat bychom se též dříve setkali s řemeslem kovu. Svou kvalitní prací se mohli chlubit zdejší kováři, zámečníci a klempíři. Dnes můžeme shlédnout pozůstatky jejich práce na dveřích, truhlách, skříních, kde stojí za povšimnutí kování všeho druhu a na hřbitovech můžeme vidět různé kovové kříže.

Nechyběli ani tesaři, truhláři, bednáři, bečváři i koláři, kteří pracovali se dřevem. Vyskytovala se také řemesla kožedělná, kde se uplatnili koželuzi, jircháři, řemenáři, uzdaři, sedláři, ševci, a samozřejmě i řemesla textilní.

6. BLAŤÁCKÝ SOUBOR ŠEVĚTÍN

6.1. Založení Blat'áckého souboru Ševětín

25. ledna roku 1975 se měl uskutečnit první staročeský bál Českého svazu včelařů v Ševětíně. Když se na sklonku roku 1974 konaly přípravy na tuto událost, vznesl předseda svazu včelařů Josef Kožíšek návrh, aby se na plese zatancovalo předtančení, a to Česká národní beseda. Josef Kožíšek neváhal, obešel známé lidi v Ševětíně, a tak vyprovokoval sešlost lidí věkové kategorie od osmnácti do pětácti let, kteří se od té doby scházeli v prostorách mateřské školy v Ševětíně a nadšeně nacvičovali Českou národní besedu. Na nácvičku se velkou měrou podílel pan učitel Václav Valeš z Mazelova u Ševětína, již v té době důchodce. Právě on jako bývalý učitel měl tenkrát dostatek materiálů, z nichž čerpal choreografii a taneční kroky pro dvanáct tanečních párů.

Aby Česká národní beseda byla propracována do detailů, bylo zapotřebí sehnat jak pro tanečnický, tak i pro zpěvačky, blatské kroje. Naštěstí se pro ně nemuselo daleko, jelikož lidé z okolí Ševětína, zejména z blízkého Mazelova, zapůjčili těmto nadšencům původní zachovalé

originální blatské kroje. Když byl 25. ledna 1975 v kulturním domě v Ševětíně zahájen ve vší dokonalosti první včelařský ples Českou národní besedou za doprovodu dechové hudby Jihočeské Vlachovky, dostalo se tanečnickům a zpěvákům velkého úspěchu i poděkování. Vystoupení mělo takový úspěch, že byla na požádání Česká národní beseda zatancována ještě téhož roku na hasičském plese v Chotýčanech a v Dolním Bukovsku.

Úspěchy plesové sezóny vykonaly své. Najednou se tu objevil spolek dvou desítek lidí majících společnou myšlenku pokračovat dál, v níž byli povzbuzováni národním výborem v Ševětíně a velkým ohlasem lidí z širého okolí. Tak na podzim roku 1975 byl utvořen při Osvětové besedě v Ševětíně Blat'ácký soubor písní a tanců, jehož vedoucím se stal Josef Kožíšek.

6. 2. Růst Blat'áckého souboru Ševětín

Jelikož se blížila opět plesová sezóna, tedy i druhý staročeský bál Českého svazu včelařů, rozhodli se tito nadšenci nacvičit nové předtančení, Moravskou národní besedu. Bylo ovšem zapotřebí sehnat další členy, mladší tanečnický. To se podařilo, soubor se rozrostl na 51 členů, a tak se pustili do nácvičku. Předtančení na druhém staročeském bále Českého svazu včelařů mělo opět nevídaný úspěch, a tak vše nasvědčovalo tomu, že nově vzniklý Blat'ácký soubor, jehož členové tancují a zpívají s láskou a nadšením, bude mít delšího trvání. Spontánnost a živelnost se musela do budoucna nahradit organizovaností a systematickou prací, při níž se dodržovaly zásady folklóru.

O taneční složku se staral Václav Valeš, jemuž vypomáhali od samotného založení manželé Hervířovi z Tábora, kteří dojížděli na taneční zkoušky a trpělivě nacvičovali s tanečnický staré jihočeské tance. Velkým přínosem pro Blat'ácký soubor byl i pan František Fučík z Lišova, neboť pracoval na ucelených pásmech, první neslo název „V Ševětínskej hospodě“. Pěveckou složku vedl pan učitel František Sláma z Hosína u Českých Budějovic, povoláním učitel českého jazyka a hudební výchovy na ZŠ v Ševětíně. Zaměřil se na nácvičk starých blat'áckých písní v trojhlasém provedení ženského pěveckého sboru, například písně: Můj zlatý Honzíčku, Teče voda vodička, Jedou muzikanti ke dvoru, U našich stájů, Vjímt' já jedno vokýnko.

Tehdy však největší problém byl s prostorem, kde se měly různé tance, pásma a zpěvy nacvičovat. Zpočátku se členové scházeli v garáži u pana Josefa Kožíška, později byly propůjčeny prostory mateřské školky a teprve na jaře roku 1976 získal soubor důstojné prostory v budově ZDŠ v Ševětíně. Každá zkouška, jak taneční, tak i pěvecká přinášela nové prvky, písně či tance a úroveň se čím dál tím více zvyšovala. Vždyť už v roce 1976 měl soubor 12 vystoupení.

Velké podpory se Blat'áckému souboru dostalo ze strany Okresního úřadu v Českých Budějovicích. Své sympatie vyjádřil úřad finanční částkou 110 tisíc korun na vybavení souboru. Konečně se mohly zapůjčené kroje od místních usedlíků vrátit a pořídit nové, jež se nechaly ušít a vyšít v Piešťanech a v Uherském Hradišti. Za zbylé

peníze se zakoupily hudební nástroje, a tak se mohla rozvíjet i kapela Blaťáckého souboru.

Rok 1977 s sebou přinášel určité změny. Se souborem se rozloučila významná postava, František Sláma, učitel a vynikající člověk, který udělal za ty dva roky velký kus práce. Po jeho šlépějích kráčel učitel pocházející z Nové Bystřice, František Havlíček. Hrál na dudy, a tak nacvičoval s ženským pěveckým sborem písničky za doprovodu dud. Také odešel Josef Kožíšek, vedoucí souboru a odešel i pan učitel Václav Valeš, jehož místo velice dobře nahradil člověk hořící pro soubor, zapálený pro nové věci, pan Josef Kojan, který se současně stal i novým vedoucím souboru. Jelikož byl předsedou MNV, dokázal prosadit soubor na různých významných kulturních akcích a později i v zahraničí. Všichni členové Blaťáckého souboru vynaložili mnoho práce a dřiny při večerních zkouškách, za které byly s odstupem času odměňováni. Nastaly roky „zlatého rozkvětu“, v nichž se táhla řada úspěšných vystoupení, uznání a vynikajících hodnocení, jež pomáhala motivovat všechny členy souboru k novým činnostem. Velký význam měly zájezdy do ciziny, neboť stmelovaly kolektiv. Poprvé soubor vycestoval za hranice 13. 6. 1981 do NDR, kde se předvedl s novým programem „Dovádivé báby“. Od té doby soubor vystupoval v zahraničí téměř každý rok. Několikrát hostoval v Německu, Polsku, Rakousku, Chorvatsku, Itálii a Švýcarsku.

6. 3. Rozdělení souboru

Dlouhá šňůra úspěšných let Blaťáckého souboru bohužel měla konec. Politické okolnosti roku 1989 se promítly i na chodu souboru. Došlo k jeho rozdělení na dva tábory. Vznikly tak dva folklórní soubory, Blaťácký soubor Ševětín pod vedením Marie Švejdové a soubor Javor s vedoucím Josefem Kojanem. Většina tanečníků, muzikantů i zpěvaček zůstala věrna Blaťáckému souboru. Nenastal tak problém se sháněním nových členů a omezení činnosti, jako tomu bylo v druhém souboru.

Jelikož obec Ševětín nemohla dotovat dva folklórní soubory, zapsal se folklórní soubor Javor 3. ledna 1990 pod obec Lomnice nad Lužnicí, kde získal zázemí a podporu obce. Josefu Kojanovi se podařilo sehnat nové muzikanty, tanečnický a pořídit nové kroje a potřebné rekvizity pro vystoupení.

6.4. Blatácký soubor Ševětín po roce 1989

Když došlo k rozdělení původního souboru, nebylo zpočátku jasné, kdo povede Blatácký soubor Ševětín. Zrodila se myšlenka, že jediným vhodným kandidátem, který by splňoval všechny požadavky na vedoucího souboru, byla paní Marie Švejdová. Její post byl všemi členy souboru odhlasován, a tak mohl Blatácký soubor skládající se z členů tří generací pokračovat v činnosti. Velké podpory se dostalo souboru ze strany obce, která poskytovala a v současnosti poskytuje prostory kulturního domu pro pravidelné zkoušky a vystoupení.

Nebylo jednoduché pro Marii Švejdovou udržet úroveň souboru na výši. Společně s paní Mgr. Jitkou Zemenovou spolupracovala a starala se o taneční složku, navíc ještě pomáhala vést paní Marii Klapušové dětský soubor Blatáček. O kapelu se tehdy ještě postaral František Havlíček, který však později ze zdravotních důvodů činnost v souboru ukončil. Jelikož nikdo ze stávajících členů souboru neměl takové taneční zkušenosti jako Josef Kojan, účastnili se někteří členové Blatáckého souboru Ševětín různých seminářů, které pořádalo Krajské kulturní středisko v Českých Budějovicích. Zde své zkušenosti předávali významné folklórní osobnosti, například Zora Soukupová, Josef Režný, Eva a Radomil Rejškovi, František Bonuš. Ke zvýšení úrovně souboru také přispěl dvouletý kurz lidového tance pořádaný v roce 1990 Folklórním sdružením České republiky, jenž probíhal v jednotlivých regionech, tedy v Nových Strašicích, Mnichově Hradišti, v Strakonících, Plzni, Ševětíně a v Českých Budějovicích.

Aby Marie Švejdová nebyla na všechno sama, převzali na sebe určité starosti i jiní členové souboru. Vznikl tak post nejen vedoucího souboru, ale i organizačního vedoucího, jímž je v současnosti Ing. Petr Pokorný, uměleckou vedoucí se stala Mgr. Jitka Zemenová, kapelníkem se stal Ing. Petr Nováček, garderobiérkou je paní Marie Němcová, o finance se stará paní Marie Suková, největší podíl na vyšívání krojů má paní Jiřina Zikmundová a šití krojů obstarává Ludmila Dolejší. Důležitou osobou, která zaznamenává veškeré události související se souborem, je kronikářka Jitka Hajská. Všichni zmiňovaní se výrazně podílejí na chodu a činnosti souboru.

6. 5. Dětský folklorní soubor Blatáček

Uběhlo několik let od založení Blatáckého souboru a nedílnou součástí tohoto souboru se stala i dětská složka. Roku 1979 byl založen dětský soubor Blatáček, do něhož se nabíraly děti ze ševětínské mateřské i základní školy, takže vznikl spolek dětí ve věku od 4 do 14 let. Podnětem pro vznik dětského souboru byla tehdy vnučka paní Jaroslavy Kojanové, která neustále měla zájem o taneček. Jelikož paní Kojanová pracovala s dětmi v mateřské škole od roku 1951 a věděla, jak mají děti rády pohyb, přesvědčila snadno svého manžela Josefa Kojana, tehdy již vedoucího Blatáckého souboru, aby dal svolení ke vzniku takového spolku malých dětí. Se souhlasem rodičů se utvořila parta dětí, které se učily zpívat a ovládat pohyby nohou i paží. S nácvičkou písní a dětských tanečků pomáhaly paní Kojanové Mgr. Jitka Zemenová a Marie Klapušová, taktéž učitelka z mateřské školy. Protože měla odjakživa ráda folklór, nacvičovala s dětmi ve školce různé scénky a tanečky. Proto se ráda zapojila do činnosti s paní Kojanovou. Během prvních let fungování Blatáčku dávala vedoucím dětského souboru odborné rady folklorní odbornice paní Marie Smetanová z Hluboké nad Vltavou, mající velké zkušenosti s prací s dětmi. Zasloučila se do technik dětských tanečků, pomohla navrhnout dětské kroje, které ušila paní Havlová ze Ševětína. Nejprve se nacvičovaly jednoduché tanečky, při nichž děti zpívaly, až později se utvořila ucelená taneční pásma, tematicky zaměřená. Děti vystupovaly především při oslavách výročí, na setkání důchodců, také v lázních.

Dnes vede dětský soubor stále paní Klapušová, k níž se připojila současná vedoucí souboru paní Marie Švejdová a umělecká vedoucí Mgr. Jitka Zemenová. Děti se

scházejí pravidelně v úterý odpoledne, kdy nacvičují písničky i tanečky, bohužel buď za doprovodu magnetofonového páska nebo vlastního zpěvu. Dětský soubor nikdy neměl svou vlastní kapelu, ale při vystoupení ho vždy doprovázela kapela Blatáckého souboru Ševětín. Naštěstí se dnes po této stránce situace vylepšila. Blatáček navštěvuje vnuk paní Švejdové, Ondřej Švejda, který se učí již třetím rokem na dudy, na nichž

doprovází při vystoupení dětský dívčí sbor. On sám třikrát získal třetí místo na pěvecké soutěži Zpěváček, v kategorii od 10 do 15 let, pořádané Jihočeským folklórním sdružením každoročně od roku 2004 ve Zvíkovském Podhradí. Dokonce v této soutěži roku 2007 Ondra postoupil do celostátní soutěže ve Velkých Losinách. Na soutěž se pokaždé připravoval s paní učitelkou Ivanou Maříkovou, která občas navštěvuje zkoušky Blatáčku a doprovází děti na klavír.

Práce s dětmi je velice náročná na trpělivost. Ale paní Klapušová si uvědomuje, že tyto děti jsou budoucností Blatáckého souboru, že připravuje dobré a perspektivní členy, aby soubor nezanikl. Bohužel sama dnes vidí generační problém. Když děti povyrostou, z dětského souboru odcházejí, zůstávají pouze ti nejvěrnější, převážně děvčata. V současnosti nemáme nastupující chlapeckou generaci, která by pokrčovala v šlápějích tanečníků Blatáckého souboru Ševětín.

6. 5. 1. Blatáček – taneční pásma, tance a dětské taneční hry

Taneční pásma:

Vítání jara
Vynášení smrtky
Velikonoční koledování
Na louce
Na pastvě
Zahrajem si na vojáky
Vánoční koledování

Tance, které malí tanečníci ovládají:

Kolečka (2/4, 3/4)
Čtyřpárová
Bažant
Mazurka
Hulán
Silnice
Skočná
Rejdovák

Taneční hry:

Šátečková
Klobouková
Měl jest Adam
Pusinková
Stonožka
Košťetová

6. 6. Muzika Blat'áckého souboru Ševětín

Když byl založen roku 1975 Blat'ácký soubor, tanečníky a zpěváky doprovázel při vystoupení pouze jeden jediný nástroj, heligónka. Tehdy se heligónky ujal syn Josefa Kožíška, zakladatele souboru, Josef Kožíšek mladší. Do souboru docházel do roku 1977, než nastoupil na základní

vojenskou službu. Jeho místo poté obsadil Jan Sejk, původně chtěl jen vypomoci do konce sezóny, ale dopadlo to stejně tak, jak to bývá u těch, co pouze „zaskakují“ – zůstal.

V roce 1976 přichází do souboru učitel František Havlíček. Učil v Soběslavi na gymnáziu, ale Blat'áckému souboru byl velkou posilou, neboť pod jeho vedením konečně vznikla kapela, která zdárně doprovázela taneční kroky členů souboru. Původní složení bylo následující:

2 klarinety – Josef Vaníček, Zbyněk Layer

2 housle – Václav Götz, František Voneš

dudy – František Havlíček

heligónka – Josef Kožíšek ml.

violončelo – Vaníčková Hana

Během několika let se složení kapely měnilo. Violončelo bylo později nahrazeno kontrabasem, na který hrál Marcel Hajský, dokonce se v kapele objevil vozembouch, u něhož stál Josef Kojan. On sám později vypomáhal kapele i na jiných muzikantských postech. Občas hrával na housle příznávku a s odstupem času se naučil hrát také na dudy, jimiž doprovázel ženský pěvecký sbor.

Kapelou prošlo mnoho muzikantů. Zásadním zlomem byl rok 1989, kdy se soubor rozdělil na dva. V kapele Blat'áckého souboru zůstali pouze Jan Sejk – heligónka, Marcel Hajský – kontrabas a Josef Vaníček – B klarinet. Poněvadž Josef Vaníček byl všestranným muzikantem a hrál s mnoha dechovými orchestry, měl přehled o muzikantech, převážně v okolí Veselsko-soběslavských Blat. V roce 1990 přivedl do souboru Ing. Petra Nováčka, výborného muzikanta hrajícího na Es klarinet, a současně i

jeho sestru Ludmilu Dolejší, tehdy ještě příjmením Nováčkovou, která podpořila řady houslistů. Dříve se podle not hrálo velice málo. Téměř vše bylo založeno na odposlechu. Ale právě příchod Ing. Petra Nováčka způsobil změnu, neboť on dobře ovládal harmonii a dokázal pro celou kapelu napsat notové zápisy. Muzika získala nové kvality a úroveň, takže se Ing. Petr Nováček stal kapelníkem, jímž je i v současné době.

Starší generace muzikantů ustoupila a nastoupila generace mladších. Tak se kapela utvářela až do současného obsazení:

Es klarinet – Ing. Petr Nováček

B klarinet – František Nováček

dudy – Iva Davidová

kontrabas – Mgr. Kateřina Nováčková

housle – Marie Vondrášková

Marie Pilarčíková

Ludmila Dolejší

Miroslav Brož

Takové sestavě muzikantů se říká velká selská dudácká muzika, která je bohatší ve srovnání s malou selskou muzikou o harmonicko-rytmický doprovod kontrabasu a houslí. V melodii se zdvojují většinou pouze klarinety, někdy i housle. Forma písni hraných současnou kapelou Blaťáckého souboru je typická. Obvykle se začíná krátkým úvodem nebo-li předehrou, na určitý motiv písně, poté následuje sloka za doprovodu dud nebo dud a houslí, dále přichází po první sloce písně mezihra, kdy se hrají variace na dané téma písně či jiná známá melodie v klarinetovém podání. V dalších následujících slokách se připojují doprovodné nástroje, tedy housle a kontrabas a píseň je ukončena dohrou stejnou jako variace v mezihře.

6. 7. Pohled do současnosti

Blaťácký soubor Ševětín v roce 2008 oslaví 33. výročí založení souboru. Za tyto roky se podařilo to, co málokdo v 70. letech minulého století čekal, pozvednout soubor na dobrou úroveň, a zařadit se tak mezi kvalitní soubory Jihočeského kraje. Za těmito

úspěchy stojí těžká práce a dřina vedoucích souborů, zpočátku Josefa Kožíška, později Josefa Kojana a v současnosti Marie Švejdové. Přesto však hlavním důvodem k dosažení úspěchu byla obětavost a láska všech členů souboru k folklóru, kteří během několika let utvořili dobrý kolektiv, v němž panuje vzájemné porozumění, úcta a přátelství.

Zřizovatelem Blatáckého souboru Ševětín je Obec Ševětín, proto hospodaří se všemi financemi souboru. Na základě daného rozpočtu na celý rok se odvíjí veškeré financování. Všechny částky získané souborem za vystoupení jdou obci, která je na základě požadavku přerozděluje a následně vydává souboru na vybavení, na kroje, na údržbu hudebních nástrojů apd. Blatácký soubor Ševětín je členem Folklorního sdružení České republiky, jemuž platí soubor každoročně 150 Kč za každého člena. Folklorní sdružení ČR by mělo přispívat souboru na různé akce, festivaly, bohužel se tak neděje. Nejvíce finančních příspěvků soubor získává od Jihočeského folklorního sdružení, jehož je také členem. Získané finanční prostředky jsou určeny zejména na krojové vybavení a na folklorní akce, které soubor sám pořádá. V posledních letech soubor získal podporu několika významných sponzorů, přispívajících finančními dary na chod a činnost souboru. Velký dík patří také ševětínské faře, která poskytuje nádherné prostory pro konání folklorního festivalu „Setkání na Blatech“, pořádané Blatáckým souborem Ševětín.

6. 7. 1. Vedoucí Blatáckého souboru Ševětín

Současná vedoucí Blatáckého souboru Ševětín Marie Švejdová působí ve folklorní oblasti od roku 1974, kdy společně se svým manželem stála u zrodu Blatáckého souboru a nacvičovala Českou národní besedu. Byly to první kroky lidových tanců, s nimiž se seznámila, a právě ty v ní probudily chuť a nadšení pro folklór. Lidová písnička a tanec se staly kořením jejího života.

Tehdy, když byla po rozdělení souboru roku 1989 oslovena téměř všemi věrnými členy souboru, aby vedla početnou skupinu lidí tří generací, souhlasila, ale měla velké

obavy a pochybnosti o svých schopnostech a zkušenostech, na nichž měl být soubor od roku 1990 postaven. Jediné, co jí dávalo odvalu, byla podpora všech členů souboru, manžela, celé rodiny a také obce. Mnoho zkušeností a znalostí v oblasti folklorní potě získala paní Švejdová studiem příslušné literatury, účastí na folklorních akcích, seminářích, kurzech i nasloucháním vyprávění starých lidí, čímž pronikala do tajů lidového umění.

Není možné si dnes představit Blatácký soubor bez paní Švejdové. Je to osobnost, která při vystoupeních rozdává posluchačům a všem lidem kolem sebe lásku, radost i úsměv. Její upřímný, milý, srdečný přístup dokáže každého pohladit po srdíčku, někdy přivádí posluchače až k slzám. A právě svým projevem ukazuje velkou lásku k jihočeskému blatáckému folklóru, který naplnil velkou část jejího života. Ovšem krásné chvíle plné radostí z úspěchu se někdy střídají s řadou starostí souvisejících s chodem souboru. Ale i tak si paní Švejdová uchovává navždy krásné vzpomínky, jež prožila a prožívá s lidmi majícími společného koníčka, folklór.

6. 7. 2. Členská základna

V Blatáckém souboru se setkávají členové tří generací, mající elán i chuť předávat divákům při vystoupeních blatské lidové písničky, tance, zvyky a obyčeje odehrávající se během života našich předků. V současnosti má soubor kolem čtyřiceti členů. Z větší části jsou to lidé žijící v Ševětíně, ostatní bydlí v Soběslavi, Týně nad Vltavou, Hartmanicích, Dolním Bukovsku, Radonicích, Drahotěšicích, Neplachově a v Kolněm. Každý pátek se společně od 20 hodin scházejí na zkouškách v kulturním domě v Ševětíně a pod vedením Marie Švejdové, umělecké vedoucí Mgr. Jitky Zemenové i kapelníka Ing. Petra Nováčka utvářejí a zdokonalují scénicky upravené tance, pásma, scénky i lidové písně.

Soubor tak můžeme rozčlenit na tři základní složky. Je to ženský pěvecký sbor, tanečníci a muzika. Ženský pěvecký sbor je poskládán z žen, které stály u zrodu Blatáckého souboru. Vystoupení zpestřují blatskými písničkami v trojhlasém nebo dvojhlasém provedení, nejčastěji tak, jak je to naučil pan učitel František Sláma. Však 5. 4. 2008 si přivezly z Divadla Bolka Polívky v Brně cenu FOSKAR 2007, kterou

získaly v kategorii „Vokální sbor“. Taneční složku tvoří mladší generace, odchovaná v dětském souboru Blatáček. Jsou to lidé, mající dnes vlastní rodinu, ale i přes veškeré starosti či nedostatek volného času nad souborem nezanevřeli a stále na zkoušky a na vystoupení docházejí. Kapela Blatáckého souboru Ševětín je tvořena osmi muzikanty,

těž patřícími k té mladší generaci. Výjimkou je pan Miroslav Brož, houslista, který doplňuje starší generaci vokálního ženského sboru.

Současní členové:

1. Ambrož Ladislav
2. Brož Miroslav
3. Brožová Marie
4. Březinová Vladka
5. Čtvrtníková Marie
6. Čtvrtníková Hana
7. Davidová Iva
8. Dolejší Ludmila
9. Fedra Jan
10. Fučíková Růžena
11. Hajská Jitka
12. Klapušová Marie
13. Klečková Romana
14. Klepl Martin
15. Kleplová Andrea
16. Kramplová Marie
17. Lidralová Jitka
18. Němcová Marie
19. Němec Pavel
20. Nováček František
21. Nováček Petr
22. Nováčková Kateřina
23. Novotný Zdeněk
24. Pilarčíková Marie
25. Pokorný Petr
26. Sukdol Bohuslav
27. Sukdlová Božena
28. Suková Marie
29. Šejdová Lenka
30. Švejda Zdeněk
31. Švejdová Marie
32. Švejdová Markéta
33. Švihel Martin
34. Trendová Lenka
35. Vítková Marie
36. Vítek Zdeněk
37. Vomáčková Vladka
38. Vondrášková Marie
39. Vonešová Marie
40. Zemenová Jitka
41. Zikmundová Jiřina

„Talismanem“ či „pokladem“ Blatáckého souboru Ševětín se stala paní Růžena Fučíková. Je to moudrá a veselá žena mající dostatek elánu, která získala přezdívku „Babička“ už od prvních let, kdy začala docházet do souboru. Dnes je jeho nejstarší členkou, může se pochlubit 87 roky života. V 54 letech stála u zrodu Blatáckého souboru, protože roku 1975 přijala pozvání od pana Josefa Kožíška, aby zpívala Českou národní besedu. Milovala lidovou písničku, a tak v souboru zůstala dodnes. Bohužel vysoký věk jí už nedovoluje účastnit se všech vystoupení a zkoušek. Obdivuhodné je, že si doposud pamatuje převážnou většinu písniček z dob, kdy se ještě jako svobodné děvče z Drahotěšic scházela pod lípami uprostřed návsi s místní omladinou, kde všichni společně zpívali písničky za doprovodu mandolíny. Pro Blatácký soubor byla „Babička“ velkým přínosem, neboť její písničky z mládí, které zpívala při různých vystoupeních dvojhlasně se svou dcerou Jiřinou Zikmundovou, se staly pokladem a ještě dnes zkrášlují tématická pásma Blatáckého souboru Ševětín.

Mnoho práce pro Blatácký soubor Ševětín dělá členka souboru paní Jiřina Zikmundová, dcera Růženy Fučíkové. Do letošního roku vyšila 23 blatských krojů a 8 šněrovaček s rybími šupinami. Zástěry, košile i šněrovačky ušité Ludmilou Dolejší zdobí paní Zikmundová korálky do typických blatských vzorů, jako jsou například růžičky, hvězdice, tulipán. Ovšem krásně umí paní Zikmundová zdobit kroj i rybími šupinami a výšivkami. Patří jí velký dík, neboť krásné kroje zvyšují kvalitu a úroveň souboru.

6. 7. 3. Významná vystoupení Blatáckého souboru Ševětín od roku 1989

Blatácký soubor Ševětín vystupoval na mnoha akcích, výročních či festivalech. Některé se nesmazatelně zapsali do historie souboru a do paměti jeho členů, neboť svou důležitostí, atmosférou či setkáním s významnou osobností ovlivnili další činnost a úroveň souboru.

Zde jsou uvedeny nejvýznamnější akce od roku 1989:

10. 6. 1989	7. přehlídka souborů Jihočeského kraje – pořádalo Krajské kulturní středisko České Budějovice v KD Ševětín
25. 12. 1990	1. vystoupení s vánočním pásmem – kostel v Ševětíně
29. 8. 1991	Doudlebsko tančí a zpívá
26. 12. 1992	1. Rybova mše v kostele v Ševětíně
30. 8. 1992 29. 8. 1993 27. 8. 1994	Vobzíanky před farou - Ševětín
30. – 31. 8. 1996	Folklórní festival Písek
27. 12. 1997 27. 12. 1998	Vystoupení v bazilice sv. Jiří Praha - vánoční pásmo
17. 5. 1997	II. Jihočeský folklórní festival Kovářov
4. – 6. 6. 1999	Folklórní festival Pardubice
17. – 20. 6. 1999	Mezinárodní slavnost písní a tanců „Pod zvěřinou“ - Lázně Bělohrad
28. 10. 2001	Večer folklórních souborů „Zrcadlení“ Divadlo „U hasičů“ Praha (v režii M. Vršeckého, J. Kudely) účastnil se pouze ženský pěvecký sbor
24. 8. 2002	Mezinárodní dudácký festival Strakonice
28. – 29. 6. 2003	Mezinárodní folklórní festival Strážnice účastnil se pouze ženský pěvecký sbor
4. 2. 2006	Vystoupení na folklórním plese ve Žďáru nad Sázavou
18. 8. 2006	Mezinárodní folklórní festival Písek
1. 8. a 31. 8. 2007	Natáčení pohádky Nejkrásnější hádanka – Z. Troška
5. 4. 2008	Vystoupení v Divadle Bolka Polívky n slavnostním předávacím večeru FOSKAR 2007 účastnil se pouze ženský pěvecký sbor

6. 7. 4. Pravidelná vystoupení

Nejen že se Blatácký soubor účastní významných folklorních výročí a festivalů, ale také vystupuje v domácím prostředí, tedy v Ševětíně a jeho okolí. Pro zdejší obyvatele pořádá soubor každoročně od roku 1991 v kulturním domě v Ševětíně „Folklorní ples“, na němž nikdy nechybělo předtančení Blatáckého souboru a od roku 1996 pořádá na ševětínském farním dvoře folklorní festival „Setkání na Blatech“, kde vystupují převážně jihočeské folklorní soubory. Dále se soubor podílí na uchování starých zvyků a obyčejů v obci Ševětín. Proto pořádá akce vztahující se k lidovým tradicím spojených s průběhem roku – *Vánoční koledování v Ševětínském kostele, Koleda na Štěpána, Masopust, Stavění máje, Pálení čarodějnic, Staročeské vobžínky.*

Blatácký soubor Ševětín se některých akcí či festivalů zúčastnil vícekrát. Mezi takové patří „Jihočeský folklorní festival Kovářov“, na němž se soubor poprvé představil 17. 5. 1997 a každoročně sbíral velké pochvaly od porotců až do roku 2006. Soubor nemohl chybět ani na několika ročnících mezinárodní výstavy Země živitelka v Českých Budějovicích, na kterých od roku 1976 až do roku 1999 zkrášloval podíla nádhernými blatskými kroji, tanci a písněmi.

6. 7. 5. Přehled repertoáru Blatáckého souboru Ševětín

Současný repertoár Blatáckého souboru popisuje lidové zvyky, svátky, tradice související s ročním obdobím a církevním rokem. Zahrnuje různé tance, písničky, scénky, vyprávění povídek z oblasti Blat a tématická pásma.

Jednotlivé tance, které tanečníci ovládají:

<i>Silnice</i>	<i>Přebíračka</i>	<i>Raz</i>	<i>Klenutá</i>
<i>Bažant</i>	<i>Doudlebské kolo</i>	<i>Šmikuranda</i>	<i>Hulán</i>
<i>Čtyřpárová</i>	<i>Koštětová</i>	<i>Kovářka</i>	<i>Řezačka</i>
<i>Mazurka</i>	<i>Skočná</i>	<i>Rejdovák</i>	<i>Obkročák</i>
<i>Sousedská</i>	<i>Šotyš</i>	<i>Sedlák</i>	<i>Rejdovačka</i>
<i>Čočka</i>	<i>Kvapík</i>	<i>Voklepák</i>	<i>Kalamajka</i>
			<i>Kolečka (2/4, 3/4)</i>

Lidové písně jsou základem všech tématických pásem, s nimiž soubor vystupuje. Některé lidové písně jsou divákům představovány bez hudebního doprovodu ženským pěveckým sborem ve dvojhlasém či trojhlasém provedení, jiné lidové písně zpívají tanečníci za doprovodu dudácké muziky, které obvykle při dohře zakončují tancem.

Vystoupení také zpestřují blatské povídky, které vypráví posluchačům paní Marie Švejdová. Při svém mluveném projevu se snaží užívat blatského nářečí, tak jak ho zachytila Marie Kršková v knize Blatské rozprávky, odkud se povídky čerpaly.

Autory tématických pásem jsou vedoucí souboru Marie Švejdová ve spolupráci s Mgr. Jitkou Zemenovou. Na základě prostudované příslušné literatury a zpěvníků vybírají tance a písně, které uspořádají v takovém pořadí, aby pásmo mělo určitý chronologický děj. Poté kapelník Ing. Petr Nováček dané písně zpracuje po stránce hudební, tedy rozepíše party pro jednotlivé nástroje a nezbyvá už nic jiného, než pásmo pilně nacvičovat.

Tématická pásma Blat'áckého souboru Ševětín:

<i>Vánoční pásmo</i>	<i>Posvícení</i>
<i>Staročeské vobžínky</i>	<i>Jaro</i>
<i>Myslivecké pásmo</i>	<i>U muziky</i>
<i>Blatská svatba</i>	<i>Domlatky</i>
<i>Čepení nevěsty</i>	<i>Máje</i>
<i>Košťetová - břitva</i>	

Nejkrásnější a nejdojemnější pásmo je „Blatská svatba“. Velice často je žádána na setkání rodáků, důchodců, a při podobných událostech. Pokaždé se v hledišti najdou lidé, kteří si utírají slzy kapesníčky. Jistě si vzpomněli na své mládí, na svou svatbu, na rodičovské požehnání, které je přivedlo k slzám. Vždyť svatba je den, na který by měl každý rád vzpomínat, den, v němž vstupují dva mladí lidé do svazku manželského, slibují si věrnost, lásku jak v časech dobrých, tak i zlých.

7. BLATSKÁ SVATBA

Svatba, jihočesky „veselí, veselka“, na Blatech „svarba“, znamená vstup do stavu manželského, do něhož vstupuje žena, nevěsta a muž, ženich. Je to závažné rozhodnutí mladých lidí, tehdy spíše rozhodnutí rodičů, které změnilo jejich dosavadní život. Den svatby patřil k těm slavnostnějším a významnějším rodinným obřadům v životě našeho lidu. Během svatby se provádělo mnoho lidových zvyků, pronášelo se mnoho důstojných a moudrých proslavů, zpívalo se mnoho krásných svatebních písní a upřímná veselost a humor, prezentovaný zejména „družbou“, obohacoval celý svatební den, který si svatební hosté uchovali v paměti jako radostný zážitek. Dokonce některé svatby trvaly až tři dny. Byla to velká sláva pro celou vesnici.

Protože blatský lid byl velice pobožný a dodržoval veškeré náboženské obyčeje, nevynechal ani křtiny, které se snažil uspořádat co nejdříve, aby dítě nezemřelo nepokřtěné. Tímto byl každý pokřtěn a splnil podmínku pro uzavření platného manželství dle katolické církve a manželství se stalo svátostí. Za skutečnou svátost je prohlášeno takové manželství, které nebylo dokonáno souloží a zároveň se prohlašuje za nerozlučitelné. Snad takových manželství bývalo dříve více, protože blatský lid si potrpěl na cti a mravnosti. Jinde než v kostele se dříve sňatky neuzavíraly. Zvolil se takový kostel, který se nacházel ve farnosti, v níž nevěsta nebo ženich bydleli. Nejobvyklejší dobou svateb bylo období masopustu nebo měsíc listopad, někdy se svatba uskutečnila při dožínkách a výjimečně jindy. Byla to období, kdy lidé měli vhodné podmínky pro zajištění dostatečného množství jídla na svatební hostinu a klidnou dobu pro různé oslavy.

Blaťácký soubor Ševětín v současné době je snad jediným folklórním souborem v oblasti Veselsko-Soběslavských Blat, který vystupuje s pásmem Blatská svatba. Snaží se při svém vystoupení předat posluchačům a divákům pouze ty nejzákladnější a nejpodstatnější části blatské svatby, aby byla zachována srozumitelná dějová celistvost. Téměř celé pásmo je postaveno především na dějové složce a pěveckém projevu, který je převážně doprovázen dudáckou muzikou. Tanečních prvků se v této ukázkě objevuje poměrně málo.

Podnětem pro vznik pásma „Blatská svatba“ byla svatební píseň „Jedou muzikanti ke dvoru,“ kterou se tehdy naučily zpívat v trojhlasém provedení všechny tanečnice i zpěvačky Blaťáckého souboru Ševětín pod vedením pana učitele Františka Slámy. Když se ženil člen nebo vdávala členka Blaťáckého souboru, zpívala se novomanželům tato

píseň před kostelem či před radnicí po svatebním obřadu. Protože se vždy píseň svatebčanům moc líbila, vznikla myšlenka vytvořit pásmo, jímž by se lidem předávalo a připomínalo, jak probíhala taková svatba na Blatech. Paní Marie Švejdová ve spolupráci s paní Mgr. Jitkou Zemenovou vytvořily choreografii a taneční složku, Ing. Petr Nováček pracoval na složce hudební.

Protože pásmo Blatská svatba zpočátku lehce naznačuje loučení ženicha se svobodou, poté strojení nevěsty a následně se děj hned posune ke smlouvání o nevěstu a k rodičovskému požehnání v nevěstině domu, chybí zde mnoho událostí, které samotnému svatebnímu dni předcházely, dokonce i ty, které se během svatebního dne prováděly a po svatebním obřadu následovaly. Proto v několika následujících kapitolách budou naznačeny samotné námluvy, předsvatební přípravy a nelze opomenout ani svatební oděv nevěsty, ženicha a důležité osoby, družby.

7. 1. Nevěsta z Blat

Blatský lid se oblékal pro všední pracovní dny stroze, zato pro sváteční příležitost, například do kostela, se strožil do krásného bohatě vyšívaného oděvu, který je dnes považován za jeden z nejkrásnějších krojů v České republice. Ovšem nejpestřejší blatský kroj býval o svatbách, obzvláště kroj nevěsty a družiček, jejichž hlavy zkrášlovalo složité zdobení, které právě odlišovalo nevěstu i družičky od ostatních blatských žen účastnících se svatby.

Svobodné dívky nosívaly na čele černou sametku „vínek“, jenž byl u nevěsty a u družiček nahrazen širokou černou hedvábnou stuhou, zakončenou dlouhými bílými bavlněnými, bohatě vyšívanými tkalouny ukončenými bílým tylem. Tkalouny se zavazovaly v týlu na kličku a sahaly až k pasu. Zapletené vlasy do drdolu se přikryly hedvábnou látkou, na níž byl vyšit květ, často zdobený zrcátkem. Této hedvábné látce krajkou lemované, zdobené dracounem a skleněnými perlami se říkalo

„prostředek“. Kolem ní se vinul lehký věneček „pentlík“, posázený dracounem, doplněný umělými lučními květy s rozmarýnou. Věneček se zachycoval do vlasů z každé strany hlavy jehlicemi „třasátky“, majícími tvar široké ploché hlavičky se zrcátkem, zdobeným dracounem a skleněnými perlami. Později se upevňoval věneček jehlicemi menších rozměrů se skleněnou hlavičkou. Významnou částí svatební umělé úpravy hlavy nevěsty a družiček byla „korunka“, posazená nad vínkem, tedy na temeni hlavy, která připomínala tvar malého košíčku naplněného drobnými kvítky a dracounem. Vyšívaná korunka plná třpytných ozdob se posívala zlatými a bílými krajkami, jež přidávaly korunce na bohatosti a lesklosti. Od hlavy pak splývaly po zádech bohaté barevné pentle. Nevěsta měla oproti družičkám ještě kolem korunky umístěný rozmarýnový věneček.

Oděv nevěsty byl téměř shodný se svátečním oděvem, v němž dívka chodila například do kostela či na jiné slavnosti. Pokud byl svatební den chladný, oblékla si nevěsta kabátek, zvaný špenzer, jinak jí stačila košilka se šněrovačkou. Jediné, čím se snad odlišoval svatební kroj od svátečního, byla zástěra „fěrtoch“. Sváteční zástěra bývala většinou barevně vyšívaná, plná korálků a penízků, zato pro nevěstu se šila zástěra bílá, bohatě vyšívaná bílým hedvábím. Květinové tvary, hvězdice či pásy na zástěře se buď vyplňovaly jemnými pavučinkami šitými na způsob krajky, nebo se podkládaly tylem, jehož výplň se také vyšívala. Na svatebních zástěrách byly motivy umístěny tak hustě, že původní látka se mezi nimi téměř ztrácela. Bylo jí jen tolik, aby motivy držely pohromadě. Ve svatební den si nevěsta obula černé střevíčky s červeným safiánovým srdíčkem, které dostala od ženicha jako svatební dar.

Při půlnočním „čepení“ se nevěstě sundalo z hlavy bohaté zdobení, které bylo nahrazeno čepcem, jehož krajka sahala až k obočí. Čepce v temenní oblasti míval obvykle vyšitý rudý květ, zvaný „kohoutek“. Na čepce se přikládala široká bohatě zdobená stuha „rouška“, která se bílými tkalouny zavazovala v týlu. Poté se nevěstina hlava zavila do bohatě vyšívané „rouchy“ neboli „zavíječky“, kterou obstarávala kmotra nevěsty. „Zavíječka“ měla obdélníkové rozměry. Po třech stranách byla vyšívaná květovými vzory, s jednou větší a dvěma menšími rohovými výšivkami. Takto upravenou hlavu

nosila dívka ještě jeden rok po svatbě. Po roce se „zavíječka“ vyměnila za plenu a uložila se do truhly, aby ji žena měla připravenou do rakve, poněvadž dříve se ženy pohřbívaly ve svatebním oděvu, tedy i se zavitou hlavou. To byl jeden z důvodů, proč se „zavíječek“ dochovalo tak málo.

7. 2. Svatební oděv ženicha a družby

Muži se strojivali na svatbu obdobně jako pro jiné sváteční události. Pestřejší zdobení měl samozřejmě ženich a družba, kteří se od mužů svatebčanů lišili zejména pokrývkou hlavy, jako tomu bylo u nevěsty a družiček. Ženich před svatbou dostal od nevěsty svatební košili z jemného plátna, pestře vyšívanou na náramcích, náprsence i na rukávech, mající stojatý límeček, pod nímž se uvazoval pestrý šátek. Na košili si ženich oblékl krátkou zelenou kazajku s dlouhými rukávy. Kazajka se zapínala vpředu lesklými knoflíky. Někdy, zejména při chladnějším počasí, oblékal ženich dlouhý soukenný kabát se stojatým límečkem, kterému se na Blatech říkalo „ženáč“ či „stojedenáct“, jenž se vpředu zapínal přezkami. Takový kabát se pořizoval teprve k oddavkám a měl poté ženichovi vydržet celý život. Na žluté kožené sváteční kalhoty navazovaly od kolen modré punčochy. Ve svatební den si ženich obul nízké černé kožené stěvíce zepředu zdobené kovovou přezkou. Ženichovu hlavu zakrýval široký klobouk, z něhož trčel vysoký rozmarýnový prut, zdobený pestrými fábory sahajícími až na ramena. Další rozmarýnovou ozdobu dostal ženich na klopu před požehnáním nevěstiných rodičů v podobě kytičky zdobené fábory, které byly delší než u ostatních svatebčanů.

Také družba se oblékal do svátečního oděvu. Nosil zejména dlouhý zelený kabát „stojedenáct“, obul si černé boty s přezkou a dal si na hlavu klobouk, na který se upevnila kytička s mnoha fábory. Často na svatbu s sebou družba nosil hůl. Nikdy ji k ničemu nepotřeboval, ale stala se typickým doplňkem hlavního organizátora svatby.

7. 3. Námluvy

Když dívka byla přijata chasou do společnosti dospělých, mohla konečně navštěvovat různé masopustní, pouťové, dožínkové a posvícenské zábavy. Zde snadno začínaly nové známosti, které pokračovaly namlouváním u okýnka, dárky z pouti, a vyvrcholily veselkou, nejčastěji v době masopustní. Nově vznikajících párů si všímaly u muziky jak staré báby ze soudných stolic, tak i muž, jemuž se říkalo „družba“. Byl to takový člověk, který si svou řečnickou a pěveckou schopností přivydělával na svatbách, ale nejčastěji pomáhal někomu dohodit ženicha či nevěstu, protože znal mnoho lidí a měl přehled o majetkových poměrech v širém okolí.

Právě majetkové důvody zakazovaly vznik některým upřímným láskám. Rodiče, poučující své děti o výběru budoucích partnerů, často ovlivnili city svých synů a dcer, kteří se tak nenásilně podřizovali rodičovským a hlavně majetkovým potřebám. Výše věna tehdy hrála velkou roli, protože na některých živnostech byly poměry složité. Určený dědic byl nucen hledat takovou nevěstu, která by svým věnem vyplatila jeho sourozence. Podmínky si také někdy kladli i rodiče nevěsty. Ke sňatku svolili tehdy, když byli všichni sourozenci vybaveni z domu ženichova, aby nová hospodyně měla snazší život.

Kolikráte se ani rodiče svých dětí neptali, koho mají uloženého v srdíčku. Podle svého uvážení vybírali nevěstu (ženicha) z nejbližšího okolí, a když neuspěli, museli se poptat „dohazovače“, družby, který měl přehled i ve vzdálenějších vsích. Známý družba doporučil nevěstu (ženicha) a na základě nenápadného vyzvídání podával informace o velikosti nevěstina věna straně ženichově, na druhou stranu prozrazoval, kolik by mládenec potřeboval přinést peněz od nevěsty do hospodářství. Za tyto cenné informace dostával družba peněžní odměnu od obou stran. Pokud byly podmínky pro obě strany uspokojivé, mohly nastat přípravy na vážné námluvy. Tak velmi často vstupovali do stavu manželského mladí lidé, kteří se doposud neznali. Rodiče měli hlavní slovo a málokdo si ho dovolil porušit. Pokud měl mládenec štěstí, že rodiče nevěstu schvalovali, mohl své vyvolené ve vhodnou chvíli navrhnout: „Přijdu k vám.“ Znamenalo to, že by chtěl přijít na námluvy. Pokud dívka odpověděla „Přijď!“, mohl mládenec v nejbližší neděli přijít.

Den, kdy se měla návštěva uskutečnit, zprostředkoval družba. Hospodyně napekla, připravila pohoštění a ženich přispěl na pivo. Někdy námluvám předcházely „ohledy“,

což byl den, kdy si šli nevěstiny rodiče prohlédnout ženichovo stavení. Požádat o děvče přicházel ženich s otcem či strýcem, aby společně dohodli podmínky ohledně věna, výbavy, vejměnku a dalších důležitých věcí. Po dohodě následovalo podání ruky, zasnoubení, polibek před rodiči a stanovil se den svatby. Staří se domluvili na termínu sepsání smlouvy o majetkovém vyrovnání a mladí si určili den, kdy by měli jít na faru na katechismus a podat žádost o ohlášky. Zároveň si promluvili o počtu družiček a mládenců, které chtějí pozvat na svatbu. Teprve nyní přišla doba, kdy mohly začít přípravy na svatbu. Od této chvíle nastaly družbovi starosti, poněvadž musel mnoho zařídit.

7. 4. Doba ohlášek

Svatba se konala vždy v úterý. Tři týdny před svatbou byly při každé nedělní mši ohlášky. Při prvních ohláškách kněz ohlašoval z kazatelny:

„Ve stav svatého manželství vstoupiti míní Jan Žahour, syn rolníka Františka Žahoura z Borkovic, s Annou Hodnou, dcerou Josefa Hodného z Mažic. Uvedení snoubenci prohlašují se dnes poprvé.“^{8.)}

Nevěsta týž den obdržela „cikr“, tašku pletenou ze slámy, potaženou kůží, všelijak vykrajovanou a barevně zdobenou různými ornamenty, často doplněnou o letopočet, kdy byla vyrobena. „Cikr“ býval někdy až neobyčejných rozměrů, některé tašky byly tak velké, že se do nich vešla až polovina telete. Nevěsta jej dostala v kostele od těch, k nimž mohla jít pro dar. Pokud nevěsta sloužila na statku jako děvče, dostala „cikr“ od selky. Nevěsta, sirotek po otci, získala „cikr“ od rychtářky (manželky starosty) nebo od kmotry.

^{8.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 2

O druhé prohlášení snoubenci „padali“ podruhé z kazatelny a v tento den chodila nevěsta po vsi od jednoho domu ke druhému žebrotou, právě se zmiňovaným „cikrem“. Budoucí hospodyně měla poznat, jak je žebrota těžká a jak je důležité dobře a šetrně hospodařit. Prosila v každém statku o dar, a tak si nevěsta přilepšovala na svatbu. Nevěsta měla do každého statku přijít s prázdným „cikrem“, musela by každý dar zvlášť odnášet domů. Aby se nemusela neustále vracet, doprovázela ji starší žena, zvaná „starosvata“, kmotra to nevěsty, která nosila na zádech nůši, kam se všechny dary odkládaly. Každý, kdo nevěstě přispěl, mohl zavítat na svatební hostinu. Po svatbě se „cikr“ pověsil na půdu a zůstal tam tak dlouho, dokud se nerozpadl, protože prý přinášel štěstí. Tento zvyk zanikl koncem 19. století.

Po druhé ohlášce zaváněl nevěstin dům sladkou vůní. Právě nyní nastala doba těch nejdůležitějších svatebních příprav a všichni měli plné ruce práce. Pekly se povídkové, makové či tvarohové koláče a hlavně „řičice“. „Řičice“ je selské řešeto na prosévání obilí, ale na Blatech tak nazývali vysoký, veliký koláč, mající někdy průměr až půl metru, který se zdobil na povrchu různými esíčky, ptáčky, větvičkami, srdíčky, preclíky, věnečky vytvořenými z tuhého těsta. Když byl sedlák bohatý, peklo se jich až kolem padesáti. Po druhé ohlášce začaly starosti i družbovi. Ten v neděli o druhých ohláškách navštívil dům nevěsty, kde dostal za klobouk kytku s fábory, někdy mu byl připnut na klopu kabátu bílý fabor sahající až ke kolenům. Za přítomnosti ženicha a nevěstiniých rodičů sepsali seznam všech svatebních hostů, které družba musel obejít a pozvat na svatbu.

Jakmile družba odcházela od nevěstina domu, sledovala děvčata, kolik má faborů. Tak poznala, zda svatba bude pěkná a bohatá. Od té chvíle chodil družba dům od domu a vyřizoval pozvání, které v průběhu dne obměňoval. Například takové pozvání znělo:

„Pochválen buď Kristus Pán! Ctěný pane hospodáři! Vám i vaší hospodyně ve známost uvádím, že v stav svatého manželství vstoupiti míní pan Jan Žahour, rolník a soused zde, s dcerou pana Josefa Hodného, rolníka z Mažic. Pan ženich a panna nevěsta a jich páni rodičové vás skrze mne žádají, byste se jich neostýchali a za ně se nestyděli a jak Pán Bůh dá, příští úterý k jejich manželskému sňatku je doprovodili a svou laskavou přítomností býti se proukázali, jejich manželskou tabuli okrášlili a najíti se dali.“^{9.)}

---

^{9.)} Kolář, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. str. 29

Družba samozřejmě zval i družičky a mládence. Když v jednom statku zval hospodáře, hospodyně a ještě družičku či mládence, připojil toto:

„Neb také známo jest, že pro radost a vyprovázení pana ženicha a panny nevěsty také vzácných pánů mláďenců a panen družiček zapotřebí jest, tedy o vaše milé dítky uctívou žádost přednésti mně přikázali.“^{10.)}

Poté se obrátil přímo k mládenci a panně: *„Vy pak mláďenče a panno, vy řekněte ano! S vůlí pantáty a panímámy, půjdeme s nevěstou i s vámi. Když splníte naši žádost, budem z toho míti radost. Za vaši poctívou službu a zpěvu hlas, také jedenkrát, když přijde čas, nevěstu, ženicha krásného ve tváři, dovedeme až k oltáři, což, aby se šťastně stalo, kéž by brzy nebe dalo!“^{11.)}*

Na svatbách bývalo i dvanáct družiček a mláďenců. Za družičky si nevěsta zvolila všechny své sestry a nejdůvěrnější přítelkyně. Ženich k nim přiřadil mláďence, jimiž byli bratři, kamarádi nebo příbuzní. Družba pak určil pořadí jejich dvojic. První družičce a mláďenci se říkalo starší družička a starší mláďenec, neboli starší pár.

Několik dní před svatbou bylo v nevěstině statku rušno. Hospodář se musel před svatebními hosty „ukázat“, a tak nešetřil na žádném mase. Na hostinu nechal zabít drůbež, prasata, někdy dokonce i jalovici či býčka. V neděli po třetí ohlášce, tedy dva dny před samotnou svatbou, dostávala nevěsta dary v podobě vajec, perníku nebo prosa od těch, kteří se svatby měli účastnit. Odpoledne se družičky sešly u nevěsty, vily rozmarýnové věnečky a z myrty tvořily kytičky pro svatebčany, které ozdobily bílými pentlemi. Zvláště ženich měl připravenou kytičku s dlouhými fábory. Při zaplétání zpívaly družičky písně, s nimiž se nevěsta loučila se svobodou.

12.)

^{10.)} Kolář, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. str. 30

^{11.)} Kolář, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. str. 29

^{12.)} Čtvrtník, Václav. *Blatská svatba / podle vyprávění starousedlíků zaznamenal Václav Čtvrtník ze Ševětína, Sborníček prací členů národopisného kroužku při Jihočeském muzeu XXXIII*. Jihočeské muzeum. České Budějovice 1979. str. 3

Mládenci také nezaháleli. Odpoledne plavili koně, jimž poté zaplétaly ocasy a hřívy, které se na svatební den zdobili růžemi a fábory. Také museli připravit povozy. Očištěným vozům a žebříňákům se vyplétala kola chvojím. Povozy byly zdobeny růžičkami, barevnými fábory, rozmarýnou a zelenými májíčky, neboli „svatebními stromky“.

7. 5. Loučení se svobodou

V pondělí, den před svatbou, se prováděly poslední svatební přípravy. Dopekly se poslední koláče a jiné cukroví, masité pokrmy byly také hotovy, zato chasa měla mnoho práce, protože připravovala slavobránu, která se stavěla před vraty domu ženicha a nevěsty. Mládenci opatřili hradby z kmene stromu o průměru pět až deset centimetrů a obalili je smrkovou chvojí. Děvčata slavobránu zdobila. Nevěště bílými papírovými růžičkami, ženichovi barevnými papírovými fábory. V podvečer přijeli muzikanti a vyhrávali před slavobránou, kde se sešla vesnická chasa i se staršími sousedy. Takovému vyhrávání v předvečer svatby se říkalo v jižních Čechách „štando, štandrlé, štandrdle“. Hospodyně podávala koláče, cukroví, kořalku a víno. Všichni pak přešli do hospody, kde se hrálo a zpívalo někdy až do ranních hodin a ženich se tak loučil se svobodou. Stejným způsobem to probíhalo u nevěsty.

A právě v tomto okamžiku začíná pásma „Blatská svatba“ v podání Blaťáckého souboru Ševětín, kdy vstupuje na scénu jeden z mládenců a vyzývá mladou chasu k veselosti, neboť je třeba zapít poslední den svobody nejlepšího kamaráda.

*Hola, hola, hola,
pan hospodský nás volá.
Že má doma ve sklepě černou krávu,
která ač na jeden struk dojí,
přec tolik mu nadojí,
že může mnoho hostů napojiti a poctíti,
neb se ženich se svobodou loučí.^{13.)}*

---

^{13.)} Texty psané kurzívou, zarovnané na střed, jsou texty vytvořené členy Blaťáckého souboru Ševětín, především uměleckou vedoucí Mgr. Jitkou Zemenovou a vedoucí souboru Marií Švejdovou. Takto označený text má tuto platnost do kapitoly - 7. 8. Požehnání v podání Blaťáckého souboru Ševětín.

Večerní oslava, tedy loučení ženicha se svobodou, byla opravdu veselá a dlouhá. Kořalka, víno, hlavně pivo teklo proudem a dokud se nevypilo, nikdo nechtěl jít domů. Však v písničce „Alou vivant“ a „Ševětínskej šelma šenkýř“ chválí mládenci hospodskému pivo, libují si, jak je dobře chlazené a má dobrou chuť. A když je ho dosti, taková písnička není daleko.

Alou vivat

A - lou vi - vat, bu - dem zpí - vat, do - kud je pi - ve - čko v su - dě, šen - kýř nám na - lej - vat bu - de.
A - lou vi - vat, bu - dem zpí - vat, když se to pi - ve - čko pě - ní, pí - sni - čka da - le - ko ne - ní.

Ševětínskej šelma šenkýř

Še - vě - tín - skej šel - ma šen - kýř má do - brý pi - vo, še - vě - tín - skej šel - ma šen - kýř má do - brý pi - vo. Pojd - me tam,
Když sem já šel od svý mji - lý byl už bí - lej den, když sem já šel vod svý mji - lý byl už bí - lej den. Bí - lej den,
pij - me ho, až do rá - na bí - lé - ho, pojd - me tam, pij - me ho, až do rá - na bí - lé - ho.
hez - kej den ne - dě - le je je - nom jed - nou za tej - den, bí - lej den, hez - kej den, ne - dě - le je je - nom jed - nou za tej - den.

14.)

V hospodě se neustále ozývají veselé zpěvy a tlukot džbánek. Mládenci se při dobrém pivečku dobře baví, ale zároveň škádlí a provokují ženicha, který si pošklebky v žádném případě nechce nechat líbit. Takovou situaci nastiňuje bujarý scénický sólový tanec ženicha s mládenci, založený na nápodobě. Ženich záměrně vymýšlí různé krokové variace a očekává, zda mládenci jsou schopni jeho výkon zopakovat, napodobit, či vylepšit. Tanec je zpestřen obcházením pivních džbánek spojeným s furiantskými gesty, dle fantazie každého tanečníka čili mládence.

Kůň vraný

Kůň vra - ný se - dla - ný pod ze - le - nou de - kou.
Ko - ní - čku ši - mlí - čku kam si dal pod - ko - vy?

Hol - ka na - nlu - ve - ná tři - krát vo - hlá - še - ná, jen k vol - tá - ňi kle - knout.
Já sem je zu - rá - žel, když sem do - pro - vá - zel mou mji - lou z hos - po - dy.

15.)

14.) Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

15.) Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

V časných ranních hodinách se chasa musí rozejít. Vždyť už je ten očekávaný velký den ženicha a nevěsty. Kapela ještě ženicha doprovodí domů a odchází z vesnice téměř za svítání.

Hrajte mi muziky

Hraj-te mně mu-zi-ky, dám vám dva to-la-ry,
Až pu-du z hos-po-dy, kdo mě do-pro-vo-dí,
a - by - ste mi pě - kně hrá - ly, až pu - du z hos - po - dy.
k mej mo - jí mi - lej pa - nen - ce, když ne ka - ma - rá - di.

16.)

Nyní mládenci s ženichem odcházejí a na scéně je střídají „báby“ s družičkami přivádějící za zpěvu písně „Jedou muzikanti ke dvoru“ dívku, budoucí nevěstu. Veselá rozjařená nálada je nahrazena vážnou až posmutnělou atmosférou.

Jedou muzikanti ke dvoru

Je - dou mu - zi - kan - ti ke dvo - ru, je - dou mu - zi - kan - ti ke dvo - ru,
kam se jim scho - vám, dra - há ma - ti - čko, do do - mu, do do - mu, do do - mu.

2. Když si se jim chtěla schovávat, když si se jim chtěla schovávat, neměla jsi jim, drahá dceruško, slibovat, slibovat, slibovat.	3. Já sem jim slíbila kytičku, já sem jim slíbila kytičku, voni mysleli, drahá matičko, ručičku, ručičku, ručičku.
4. Přineste matičko stoličku, přineste matičko stoličku, učesejte mě, drahá matičko, hlavičku, hlavičku, hlavičku.	5. Hlavičku česala plakala, hlavičku česala plakala, kdybych tě byla, můj drahej chlapče, neznala, neznala, neznala. ^{17.)}

Divák v tomto okamžiku pochopí, že již nastal ten dlouho očekávaný den svatby. Ráno se vždy hosté scházeli jak u ženicha, tak i u nevěsty. Právě tato scéna se odehrává v prostředí nevěstina domu,

^{16.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

^{17.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

v sedniče, kde ženy s družičkami zpívají smutné písně na rozloučenou s domovem. Nevěsta sedí trpělivě na židli a družičky stojíc kolem ní postupně podávají dvěma „hlavním“ družičkám, jež nevěstě strojí hlavu, jednotlivé části zdobení. Když byla nevěsta upravena, už jen čekala na příchod ženichovy družiny. Nerada se loučila se svým domovem a družičkami, jak naznačuje píseň „Hrajte muzikanti vesele“. Jako první se nevěsta loučí s dvěma „hlavními“ družičkami. Nejprve však píseň sólově zazpívá, pak se při dohře, jež je hraná pouze prvními a druhými houslemi, pomalu zatočí s každou družičkou zvlášť.

Hrajte muzikanti vesele

Hraj - te mu - zi - kan - ti ve - se - le, hraj - te mu - zi - kan - ti ve - se - le,
Až ty svůj vě - ne - ček po - zbu - deš, až ty svůj vě - ne - ček po - zbu - deš,

do - kud já mám svůj ze - le - ný vě - nec, do - kud já mám svůj ze - le - ný vě - nec na hla - vě.
ve - se - lá už, ty na - še Mar - ján - ko, ve - se - lá už, ty na - še Mar - ján - ko, ne - bu - deš.

18.)

Nevěsta se dotočí s druhou „hlavní“ družičkou. Nyní se musí rozloučit ještě se zbylými družičkami. Jakmile kapela začne hrát píseň „Až budou v Ševětíně“ obchází nevěsta ostatní družičky. U každé se pozastaví a pomaloučku se s každou zatočí.

Až budou v Ševětíně

Až bu - dou v Še - vě tí - ně kle - ká - ní zvo - nít, bu - de se Ma - řen - ka s Je - nůč - kem mo - dlit.

Bu - dou se mo - dlit za vel - ké ště - stí, a - by jim pán Bůh dal děv - čá - tko hez - ký.
Děv - čá - tko hez - ký, ta - ky chla - peč - ka, a - by z te - be by - la hez - ká ma - tič - ka.

19.)

V průběhu dohry odcházejí ženy, družičky a nevěsta ze scény a divák náhle vidí přicházet ženichovu družinu v čele s družbou a ženichem. Děj se tedy přesouvá přímo do domu nevěsty, kam právě vchází ženich se svatebčany.

Ovšem příjezdu ženichovy družiny do domu nevěstina předcházelo mnoho událostí, které se do pásma „Blatská svatba“ nedaly vložit. Prvním, a tím nejhlavnějším důvodem byla dříve zmiňovaná dějová srozumitelnost a druhým důvodem bylo časové

18.) Archiv notového zápisu Blatěckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

19.) Archiv notového zápisu Blatěckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

omezení pásma. Chtěla bych se tedy v následující kapitole zmínit o průběhu svatby v ranních hodinách v domě ženichově, protože tam se odehrálo mnoho zajímavých událostí, bez kterých by se svatba neobešla.

7. 6. Den svatby v ženichově domě

Ráno, v den svatby, se sešli muzikanti na dvoře domu ženichova, kde už byli očekáváni družbou (profesionálním organizátorem, zábavníkem, společníkem, řečníkem). Za jeho doprovodu vstupovali muzikanti do domů místních mládenců a družiček, na jejichž dvoře vždy zahráli a družba připojil pozvání: *„Nejmilejší páni, mládenci též panny! Pan otec, paní máteř, též pan ženich vás ještě jedenkrátě žádají, byste se jich neostýchali a za ně se nestyděli a jestli by vás v něčem byli rozhněvali, abyste jim laskavě odpustili a dnešní den s panem ženichem pro jeho milou nevěstu doprovodili a do chrámu Páně, pak do domu nevěsty k jejich manželské tabuli cestu vážit sobě oblíbili a všichni zde přítomní úmysl a vůli k tomu přiložili a sem se najít nechali, za to vám pan otec, paní máteř, pan ženich a i já, jejich služebník, uctivě děkuji.“*^{20.)}

Když všechny mládence a družičky obešli, vrátila se muzika s družbou a se všemi pozvanými svatebčany do domu ženicha ve zpěvné náladě. Následovalo pohoštění a přípravy na požehnání, které měl dostat ženich od svých rodičů. Na dvě židle, postavené vedle sebe družba usadil oba rodiče a před jejich nohy umístil stoličku pokrytou bílým ubrouskem, na níž si ženich klekl. Družba stál po pravici ženichově a než se obrátil k pantátovi a panímámě, všichni svatebčané i rodiče povstali. Nastala chvíle důstojná, plná vážnosti a úcty, někdy označovaná jako „výproš“ pro ženicha. Poté k oběma rodičům Družba promluvil:

„Nejmilejší pantáto a panímámo! Když tento váš syn z daru Božího a spolu s vaší vůlí míní dnes se svou znejmilejší do stavu manželského vstoupiti, na nějž k jeho a vašemu potěšení mnoho hostů a přátel jste pozvali, tedy já jménem jeho se vší dětinskou láskou a ponížností vám děkuji předně: za pečlivé a pracné

---

^{20.)} Kolář, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. str. 30

vychování a za to, že jste jej až do dnešní doby k stavu manželskému dochovali. A jako naši předkové synům svým dobrořečili a jim požehnání dávali, tak i já vás s největší ponížeností žádám za otcovské a mateřské požehnání.“^{21.)}

Dále družba obrátil řeč k ženichovi:

„Vy pak nejmilejší synu! Jako jste přijal život od svých rodičů, tak až do jejich smrti jste povinen zachováti život jejich. Dnes vstoupíte do stavu manželského, budete mít ženu, ale nikdy nepřestávejte být rodičům dobrým synem. Jak praví písmo svaté: „Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi“. Na to milý synu vždycky pamatujte a rodiče své i se svou manželkou až do jejich smrti ctěte a milujte. Nikdy je nezarmucujte a vše v trpělivosti snášejte, abyste byl vepsán do počtu synů dobrých, aby vaše odplata byla hojná v nebesích. Nyní klekněte k nohám rodičů a přijměte požehnání.“^{22.)}

Nyní nastala chvíle, kdy oba rodiče udělali pravou rukou svému synovi křížek na čelo, na ústa a na prsou. Nejprve otec, pak matka, při čemž syn každého zvlášť políbil na tvář. Panímámy bývaly citlivější, a tak téměř vždy nějaká ta slzička ukápla. Během celého požehnání hrála hudba píseň:

23.)

Po požehnání se svatebčané odebrali na dvorek, kde byly připraveny ozdobené vozy a žebříňáky. Někdy na ženicha venku čekali lidé, aby mu dali „šraňk“. Znamenalo to, že si musel ženich vyplatit volnou cestu za nevěstou. Pak už nic nebránilo tomu, aby všichni nasedli na vozy a uháněli k nevěstě. Většinou byly vozy taženy koňmi, v zimě se užívalo saní. V chudších oblastech se nevylučují ani svatby pěší.

^{21.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 7

^{22.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 7

^{23.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

Ženich se naposledy rozloučil s rodiči, kteří zůstali doma. Na Blatech totiž bylo zvykem, že rodiče z té strany, k nimž se jeden z manželského páru přistěhuje, neboli přivádá či přižení, na svatbu nechodí a očekávají novomanžele doma. Poté ženich usedá do prvního vozu společně s družbou a kmotrem. Do druhého povozu usedli mladí, tedy mládenci a družičky, do třetího muzikanti a čtvrtý žebříňák obsadili staří. Když kočí práskl bičem, koně vyrazili ze vrat a hnali to přímo za ženichovou vyvolenou. Celou cestu muzikanti hráli, svatebčané zpívali a cesta jim utekla tak rychle, že najednou přijeli do vsi, kde nevěsta bydlela.

Zvuk hudby a zpěv ženichovy družiny se rozléhal po vsi. Však u nevěsty netrpělivě očekávali jejich příjezd. Jakmile uslyšeli první zvuky klarinetů, hned se připravily „báby“ do komůrky, kde byla připravena nevěsta. Dveře zamkly, aby ženich neměl snadnou cestu ke své vyvolené. Nevěsta utíkala k okénku, aby viděla svého ženicha dříve nežli on ji, protože když se tak stane, prý bude jednou paní v domě ženichově. Svatebčané v čele se ženichem a družbou projeli slavobránou a na dvoře sestoupili s vozů. Panímáma je pěkně uvítala a pozvala je do domu, přímo do světnice na „snídání“. Svatebčané zasedli ke stolům, jež byly připraveny do tvaru podkovy, a hned se podávala polévka a kaše.

7. 7. Smlouvání o nevěstu v podání Blat'áckého souboru Ševětín

Jak již bylo v předešlé kapitole naznačeno, hned po vystrojení nevěsty přichází scéna, kdy ženich se svou družinou přijeli do nevěstina domu. Mládenci nastoupení ve čtvrtkruhu si vybírají družičky, které se jim podtáčejí pod rukama postupně jedna za druhou tak dlouho, dokud se družička nedostane ke svému mláďenci.

Čtyři koně dou

Čty-ři ko-ně dou, tám-hle za vo-dou, pro mou z nej-mí-lej-ší, čty-ři ko-ně dou, tám-hle za vo-dou, pro mou mji-lou.

To ne-ní má mji-lá, to je ně-čí ji-ná, mo-je mji-lá je v zla-tým ko-čá-ře ce-lá bí-lá.

24.)

^{24.)} Archiv notového zápisu Blat'áckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

Na scéně je vidět několik postav; nejen družbu, ženicha se svým doprovodem mládenců, ale také oba rodiče nevěsty, dvě družičky a několik bab, které jakoby stojí za dveřmi v komůrce, kde je ukryta nevěsta.

Po dobré snídani přicházely družičky a připichovaly svatebčanům rozmarýnu s fábory. A právě v tomto místě pokračuje pásmo „Blatská svatba“ v podání Blat'áckého souboru Ševětín. „Nejstarší“, neboli první družička přistupuje k ženichovi a na talířku přináší rozmarýnovou kytičku s fábory a dva šátečky, jeden hedvábný, druhý plátěný. Tyto dva šátečky jsou dar od nevěsty, která je s láskou vyšívala pro svého milého. Družička připichuje ženichovi rozmarýnu na klopou a při tom zpívá píseň:

Vážený pane ženichu

Vá-že-ný pa-ne že - ni - chu, ta va-še ne-vě - sta, po-sí-lá vám ten-to dá-rek já sem je - jí druž - ka.
 Sá - te - ček ky-tič-ku na bí-lém ta-líř-ku, a-bys-te jí dneš-ní - ho dne po-dal pra-vou ru-čič-ku.
 25.)

Během zpěvu si ženich bere s talířku oba šátečky. Plátěný si ponechá, hedvábný však položí zpět na talířek a jako muž ho vrací své ženě. Ještě za zpěvu si stačí uvázat plátěný šátek kolem krku. Jakmile družička dozpívala, ujímá se ženicha družba a jdou do komůrky pro nevěstu. Ale coto! Dveře jsou zamčené! Družba jakoby zaklepe na dveře, které vedou do nevěstiny komůrky, a pozdraví: „*Pochválen buď Pán Ježíš Kristus*“. Za dveřmi báby odpovídají: „*Až na věky. Amen.*“ Od této chvíle má družba důležité postavení, protože ví, že musí pomoci ženichovi co nejlevněji usmlouvat nevěstu. Proto hned spustí:

*Tluču, tluču na vaše dveře,
 je-li tam spanilá nevěsta,
 hned nám otevřete.*

Báby se samozřejmě jen tak nedají a odpovídají:

*My vám neotevřeme,
 my vás neznáme,
 čeho si přejete, věděti žádáme.*

Družba hned odpovídá:

*Poslala matička, poslal nás tatíček,
 pro hezké děvčátko přijel si Jeníček.*

^{25.)} Archiv notového zápisu Blat'áckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

Vtom se „otevřou“ dveře a z komůrky vychází „starosvata“ drže dřevěný talíř, na který chce od ženicha peníze a začíná pomalu smlouvat se ženichem:

*Vítáme vás, páni milí,
víme, k jakému jste přišli cíli.
Tento dům jste vybrali,
že jste poklad hledali.
Ten poklad jest v tom pokoji samém,
to uprostřed krásných panen.
Chceme ji dnes ženichu dát,
aby se mohl radovat z její krásy,
z jejích tváří a odnést si ji k oltáři.
Proto se tu zastavujem a poplatek požadujem.*

Ženich sáhl do šosu a položil jednu minci na dřevěný talíř. To se samozřejmě „starosvatě“ nelíbí. Chce od ženicha získat za nevěstu co nejvíc. Nezbyvá tedy nic jiného než smlouvat dál.

*Takhle málo vy dáváte?
To jí sotva uhlídáte!
Nešetřete na tom pokladu,
ba nemá ani jednu vadu!
Je to holka jako lusk!*

Ženich s družbou kroutí nespokojeně hlavou, peníze vydat nechtějí, ale vědí, že jinudy cesta nevede. Proto ženich sahá do šosu podruhé. Vtom družba radí, ať šetří, přece stačí jedna mince. Ženich poslechne. Vtom se „starosvata“ usmívá, protože ví, co bude v takovém případě následovat.

*Takhle málo, to že stačí?
Nebudem se hádat radši.
My tu máme jednu krásku,
hezkých nohou, kudrnatých vlásků.
Hola,hola, pospěšte si,
ženich nechce čekat asi!*

Nyní na scénu přivádějí „báby“ falešnou nevěstu. Je to převlečený mládenec v dlouhé bílé košili, který má na hlavě umístěný věneček s dlouhými fábory, jež mu zakrývají obličej. Báby ho strčí ženichovi do náručí a oba spolu tancují. Báby stojíce v půlkruhu se natřásají, zpívají píseň a zároveň tleskají.

Hej, hej, hej

26.)

Falešná nevěsta záměrně poskakuje, aby ženichovi ztížila tanec, což vypadá dost legračně. Párkrát se s ní ženich zatočí, ale dlouho to nevydrží. Nezbyvá mu nic jiného, než falešnou nevěstu odhodit. „*Tu já nechci, dejte jinou!*“ Báby falešnou nevěstu odvedou. Hned ženich sáhne do šosu a připlatí více, než dal prve. Tak uspokojí „starosvatu“, která hnedle zvažní a rozhodne, že tato suma postačí k tomu, aby byla ženichovi přivedena pravá nevěsta.

*Děkujeme, to nám stačí.
Za to vám teď ukážeme
pannu krásnou jako květ.
Kulatý je tento talíř,
nikde nemá konec.
Přejem lásku, spokojenost,
štěstí plný ranec.*

V tento okamžik může „starosvata“ pustit do nevěstiny komůrky družbu, aby odvedl nevěstu do světnice, kde ji všichni svatebčané a rodiče očekávají.

7. 8. Požehnání v podání Blat'áckého souboru Ševětín

Tehdy, když svatba byla ve fázi před požehnáním, tedy než přivedli nevěstu z komůrky, připravil si družba doprostřed světnice stoličku pokrytou bílým ubrouskem. U stoličky posadil na židle nevěstiny rodiče a ženicha postavil před ně. Když družba

^{26.)} Archiv notového zápisu Blat'áckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

poté přiváděl za doprovodu družiček nevěstu do světnice, všichni svatebčané povstali a mládenci se postavili vedle svých družiček. Takový obraz právě představuje další scéna pásma „Blatská svatba“, která divákovi prozrazuje, že nyní nastává nejkrásnější chvíle z celé svatby, požehnání. Družba přebírá v komůrce od „starosvaty“ nevěstu a přivádí ji ke stoličce před rodiče tak, aby stála po ženichově levici. V tom samém okamžiku začínají všechny ženy zpívat píseň „Má zlatá matičko“.

Má zlatá matičko

Má zla-tá ma-ti-čko, ce-lá u-sta-ra-ná, ko-mu Vy
jste Va-ší dce-ru vy-cho-va-la.

2. Vychovala sem jí, Jeníčku pro tebe,   3. Kdybys jí ublížil, vona by plakala,
Jen jí neubližuj, my prosíme tebe.   vona by se na tě, celej rok hněvala.

4. Celej rok hněvala, hubičku nedala,
to by ti, Jeníčku, Mařenka dělala. ^{27.)}

Během té doby ženich s nevěstou poklekají na stoličku a upřímně se dívají na oba rodiče. Nevěsta má položenou dlaň na ruce ženichově. Když dozní poslední sloka písně, družba stojící po nevěstině levici se obrací na rodiče. Promlouvá k nim a prosí je o mateřské a otcovské požehnání jménem mladého páru.

*Vážení páni rodičové,
děkujeme vám za všechno,
co jste pro nás vykonali,
za všechnu vaši starost a vychování
a prosíme o otcovské a mateřské požehnání.*

Když družba dokončil svou řeč, která bývala ve skutečnosti mnohem delší, než je uvedeno v pásmu, začíná „starší“ družička vedle družby zpívat píseň:

Dě-ku-ji vám má ma-ti-čko, za va-še vy-cho-vá-ní,
dě-ku-ji vám můj ta-tí-čku za va-še mi-lo-vá-ní.

28.)

^{27.)} Archiv notového zápisu Blatěckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

^{28.)} Archiv notového zápisu Blatěckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

Během zpěvu přistupuje k snoubencům jako první pantáta. Oběma udělá na čele křížek a dává políbení, nejprve ženichovi, poté dceři, nevěstě a říká:

„*Požehnání Boha Otce i Syna i Ducha svatého, vstoupiš na vás a zůstaň vždycky s vámi. Amen.*“ Nato přichází panímáma, rovněž udělá křížek na čele a dává oběma snoubencům požehnání: „*Žehnám vám, děti, ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.*“

Po udělení požehnání muzika začne hrát píseň „Ševětínský kostelíčku“. Oba snoubenci vstávají se stoličky a společně s ostatními svatebčany se řadí do zástupu, v jehož čele stojí družba, za ním jde ženich se starší družičkou, za nimi nevěsta se starším mládcem, ostatní páry mládců a družiček, poté všichni ostatní. Při zpěvu družba odvádí celý průvod jakoby ven z chalupy, kde vyhrávala muzika.

Poslední píseň „Už mou mjílou“ pásmo uzavírá, ze scény postupně odcházejí hlavní postavy, jako jsou ženich, nevěsta, nevěstini rodiče a zůstávají pouze mládenci s družičkami, kteří píseň dozpívají a nakonec na dohru v párech odtančí ze scény.

Už mou mjílou

29.)

I když v tomto místě pásmo „Blatská svatba“ v podání Blatáckého souboru Ševětín končí, svatba jako taková nebyla ani v polovině dění, jelikož některé svatby na Blatech trvaly až tři dny. V následujících kapitolách bude nastíněn průběh svatby od oddavek až do posledních svatebních oslav.

^{29.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

7.9. Oddavky

Když družba vyvedl průvod z nevěstina domu na dvůr, vyhrávala na prahu u vchodových dveří muzika. Opět všichni svatebčané nasedali do vozů. Zasedací pořádek si hlídal sám družba. První vyrazil vůz s nevěstou a družičkami, do něhož se zapřahali nejlepší a nejrychlejší koně, aby kočár nemohl nikdo předjet. Někdy jako první vyjížděli mládenci na koních. Hned za nevěstíným vozem jel vůz se ženichem a mládenci, pak následoval vůz se staršími ženami, muži a muzikanty. Celou cestu až ke kostelu hrála muzika staré mollové písničky, vyjadřující loučení s domovem, svatebčané zpívali a popíjeli kořalku.

Před kostelem si družba ohlídal pořadí dvojic, v jakém svatebčané vstoupí do kostela. Družičky a mládenci šli napřed, aby utvořili dvě řady, tzv. špalír, jímž měli ostatní procházet. Před oltářem stanuli vedle sebe snoubenci tak, že nevěsta stála po ženichově levici. Za nimi se postavil „starší“ pár, tedy první družička a mládenec. Právě první družička měla za úkol dát ženichovi a nevěstě na hlavu věnečky mající průměr cca 7 cm, spojeny dlouhou bílou pentlí. Věnečky se dávaly snoubencům na hlavu proto, že byly symbolem svobody. V té chvíli, kdy se z nich stali čerství novomanželé, nemohli mít věnečky na hlavě. Jakmile zazněla věta „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“, snažila se „starší“ družička získat věnečky dříve než „starší“ mládenec, neboť by se musela při svatebním obědě vykoupit hubičkou. Pokud se tak povedlo, „staršímu“ mládeneci se dostalo výsměchu. Za „starší“ pár se v kostele dále zařadili ostatní družičky a mládenci, do lavic se usadili zbylí svatebčané, zejména ti staří. Mše svatá mohla začít. Zvuk varhan doprovázený zpěvem kostelních zpěváků střídal kněžské slovo. Nejdůležitější částí svatebního obřadu byl vzájemný souhlas a slib manželství, po němž následovala promluva kněze o svátosti manželské, doplněná radami do života. Po mši vycházeli novomanželé z kostela jako první v čele s družbou, za nimi ve dvojicích mládenci s družičkami a pak ostatní svatebčané. Jakmile překročil novomanželský pár práh kostela, ozývaly se první tóny muzikantů, které doprovázely zpěv družby:

Už mou mjilou

Už mou mji - lou od ol - tá - ře ve - dou, ten -
krát jsi, má pa - nen - ko, ten - krát jsi má. Už jsem tvo - je,
můj zla - tej Je - ní - čku, už nej - sem ma - mín - či - na.

30.)

Před kostelem již utvořili vesničtí mládenci špalír, jehož konec zajišťovaly dvě báby držíce červenou stuhu. Dávali tak svatebčanům „šraňk“. Novomanželé procházeli špalírem zpívajících mláďenců k červené stuze. Tam už čekaly báby, jež blahopřály a dávaly novomanželům připít. Ale tím to nekončilo. Ženich musel zaplatit, musel se vykoupit. Jakmile tak učinil, báby poděkovaly a pustily stuhu na zem. Celý průvod prošel a odebral se ke kočárům, v nichž se pokračovalo do nevěstina domu na svatební hostinu.

7. 10. Svatební hostina

Během cesty z kostela opět svatebčané zpívali. Když dojeli do vsi, v níž nevěsta bydlela, zacházelo se nejprve do hospody na taneček, poněvadž se čekalo, až bude svatební hostina připravena. Novomanželé však pokračovali přímo do nevěstina domu, kde je pěkně panímáma uvítala. Svatební hostina měla určitý řád, podle něhož se museli všichni řídit. Ani zde nechybělo řečnění a zpěvy. Zkrátka, svatba byla jakási zpěvohra, kterou režíroval a aranžoval družba.

Svatební hostinu řídil družba. Hlídal si zasedací pořádek a každého dle pořadí usadil na jeho místo. Jelikož se tehdy účastnilo svateb mnoho hostů, zasedalo se k obědu i v jiných místnostech, než byla sednice. Nevěsta se ženichem seděli v sednici

^{30.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. příloha č. 19

v čele stolu. Vedle ženicha usedali mládenci, vedle nevěsty družičky. Před samotným obědem pronesl družba krátkou řeč, v níž poděkoval všem přítomným svatebčanům za účast a požádal o modlitbu. Taková řeč mohla vypadat takto:

„Vážení svatebčané! Pan otec a paní máti, též pan ženich s paní nevěstou vás laskavě a přátelsky vítají do tohoto příbytku. Při tom vám všem uctivě děkují, že jste se za jejich osoby nestyděli a tento manželský sňatek i tuto tabuli svými váženými osobami okrášlili. Za kteroužto lásku chtějí zase se se vším odměniti a po dobrém způsobu vynahradiť. Proto vás uctivě žádají, abyste pokrmy a nápoje s chutí a veselostí užívali. Dříve ale, než se to stane, způsob jest, aby Boha o požehnání pokrmů a nápojů kratičkou modlitbou srdečně požádali.“^{31.)}

Všichni povstali a pomodlili se Otčenáš. Po modlitbě zasedli ke stolování. Neboť družba řídil svatební hostinu, všechno obstarával. Někdy použil těchto veršů:

*„Oznamuji s uctivostí,
že při této veselosti,
chci vám všechno obstarati
a vám ochotně podati.*

Proto:

*Kdo chce mít nějakou službu,
ať si zavolá družbu.“^{32.)}*

Jídlo se tehdy podávalo ve stejném pořadí jako dnes. Prvním chodem byla nejčastěji hovězí polévka, kterou přinášel družba. Ovšem místo mísy plné polévky nesl starou prázdnou mísu. Sotva s ní udělal několik kroků, schválně padl mezi dveřmi, načež se mísa rozbila. V sednici nastal hromadný smích, neboť si družba začal srdcelomně naříkat a stěžovat, že mu někdo úmyslně nastavil nohu. Za veselé nálady touto příhodou nastane připíjení, jelikož střepy přinášejí štěstí. Konečně se nalévala polévka. Nevěsta s ženichem měli na polévku společný jeden talíř, jenž byl před nimi obrácený dnem vzhůru. Museli počkat, až bude všem svatebčanům nalito, protože dostávali polévku jako poslední. Druhým chodem bylo maso s bílou omáčkou, jež se zadělávala smetanou a posypávala se perníkem. Následovala pečeně a někdy i sladká

---

^{31.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 21

^{32.)} Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 21

omáčka. Ta se nepodávala k masu, ale k moučnému pokrmu. Připravila se z rozvařeného a sušeného ovoce, do něhož se přidal nastrouhaný perník, ořechy, mandle či rozinky. Na stolech se nacházely mísy koláčů, „říčice“ a jiné svatební pečivo, které si mohli svatebčané ochutnat.

Po svatební tabuli došlo na připíjení. Slavnostním nápojem bývala kořalka, kterou v pozdějších letech nahradilo pivo. Družba měl připravený skleněný džbánec s pivem, jímž doléval pivo do skleničky, kterou podával k přípitku každému svatebčanovi. Nikoho si nedovolil vynechat, neboť od každého současně vybíral peníze na muziku a také pro sebe. K tomu mu postačily dva talíře na sobě položené. Spodní talíř byl určen na peníze pro muziku, horní talíř obsahoval peněžité dary pro samotného družbu. Nejprve družba sám připíjel novomanželům.

„Ctěný pane ženichu, milená ctná a šlechetná panno nevěsto! Dnešního dne k nastávajícímu vašemu manželskému stavu na oslavu provolávám: Sláva, nazdar! Dále pak srdečně přeji: Žijte radostně v společnosti, mnoho času v blaženosti, necht' vám vzkvétá, tenť jest můj srdečný hlas a tak po vše času věky sud' vám Hospodin nebes dary milosti a štěstí a vše, co blaho jest, necht' vzejde vašemu manželskému stavu! Nazdar těm novým manželům a na oslavu zahrajte s veselostí, já připíjim s uctivostí!“^{33.)}

Poté se obrátil na družičky, jimž připíjel také.

„Uctivě vás žádám o dovolení a vás všechny o pomlčení, abych při této tabuli ctným pannám družičkám kvůli mohl promluvit co míním, a že hodny toho jsou, to vidím. Panny družičky mé milé, sličné, krásné ušlechtilé, dovolte pro vaši krásu něco mně z toho času. K vaší chvále promluvit, vaše pannenství uctíti, které jako hvězdičky zdobí vaše věnečky, jež z krásného kvítí máte na svých hlavách je chováte.“^{34.)}

Začal s přípitkem u „starší“ družičky. Vyzval ji, aby povstala a něco hezkého zazpívala. Nato jí podal skleničku s pivem pro přípitek. Družička zazpívala píseň za doprovodu muziky a následně sdělila své blahopřání novomanželům, jimž připíjela.

^{33.)} Kolář, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. str. 33

^{34.)} Marhoun, Jan. *STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou*, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. str. 24

Poté se obrátila na svého mládence, „staršího“ mládence, jemuž připíjela také. Jakmile se družička usadila, „starší“ mládenec vstal, napil se piva, které mu družba podával ve skleničce, družbovi zaplatil a samozřejmě za doprovodu muziky zazpíval. Když se usadil, připíjení pokračovalo stejným způsobem, dokud družba neobešel všechny družičky a mládence. Nakonec přišla řada na ostatní svatebčany, jimž dával družba připíjet na šťastné manželské spolužití. Vždy měl pro každého připravený nějaký vtipný veršík.

Během dlouhého odpoledne se mnoho povídalo, zpívalo i připíjelo. Svatebčané se chtěli bavit. Dokonce po sobě házeli drobné svatební cukroví, hrách, fazole, obilí, tomu se říkalo „házenice“. Připíjelo se například za věneček, který stihla rychle při obřadu vzít „starší“ družička či mládenec z hlavy obou snoubenců. „Starší“ družička pak zpívala „staršímu“ mláďenci píseň:

Je - li - pak tu star - ší mlá - de - ne - ček, je - li - pak tu star - ší mlá - de - nec?
 Vem si to o - de mě, mlá - de - ne - čku, vem si to o - de, mě, mlá - den - če.
 Já bych mu při - pi - la za vě - ne - ček, já bych mu při - pi - la za vě - nec.
 A - bys ne - za - han - bil mě, dru - ži - čku, a - bys ne - za - han - bil mě dě - vě!

35.)

Také se připíjelo formanům i kuchařkám, které připravily bohaté pohoštění. Jeden zajímavý rozhovor se odehrával mezi družbou a „starší“ družičkou, při němž si chtěl družba dívku vyzkoušet, zda by obstála u zkoušky z náboženství. Samozřejmě, že se tento dialog různě při každé svatbě nějakým způsobem obměňoval.

Družba	Družička
<i>Co je to jedno?</i>	<i>Jeden Bůh.</i>
<i>Co je to dvoje?</i>	<i>Dvě desky Mojžíšovy.</i>
<i>Co je to troje?</i>	<i>Tři božské ctnosti: Víra, naděje, láska.</i>
<i>Co je to čtvero?</i>	<i>Čtyři evangelisté: Matouš, Marek, Lukáš, Jan.</i>
<i>Co je to patero?</i>	<i>Pět ran Krista pána.</i>
<i>Co je to šestero?</i>	<i>Šest základních pravd náboženských.</i>
<i>Co je to sedmero?</i>	<i>Sedm svátostí.</i>
<i>Co j to osmero?</i>	<i>Osmero blahoslavenství.</i>
<i>Co je to devatero?</i>	<i>Devatero cizích hříchů</i>
<i>Co je to desatero?</i>	<i>Desatero božích přikázání.</i> ^{36.)}

^{35.)} Čtvrtník, Václav. *Blatská svatba / podle vyprávění starousedlíků zaznamenal Václav Čtvrtník ze Ševětína, Sborníček prací členů národopisného kroužku při Jihočeském muzeu XXXIII.* Jihočeské muzeum. České Budějovice 1979. str. 18

Během celého odpoledne se družba staral o dobrou náladu. V zásobě měl připraveno mnoho zábavných písniček, příběhů, vtipů, jimiž hosty bavil. Ze svatebčanů vyzařovala radost, jásot, veselí, smích a spokojenost, neboť o ně bylo dobře postaráno. O občerstvení se poctivě starali nevěstini rodiče, jelikož se chtěli před svatebčany „ukázat“. Takže jídla a pití bylo na svatební hostině dosti. Družba také vybíral „do kolébky“, kdy mu svatebčané dávali do jeho vlastního klobouku peníze, které si družba ponechal.

Než se všichni svatebčané s nevěstou a ženichem odebrali do ženichova domu, byly připraveny pro hosty výslužky, aby se ukázalo, že nevěsta nepochází z chudé rodiny. Pak si všichni ve vsi povídali, jak se dobře najedli, napili a hlavně pobavili. Nyní však nadešla chvíle, kdy se musela nevěsta rozloučit se svým domovem a odebrat se do domu svého manžela.

7. 11. Uvedení nevěsty do domu ženichova

Když družba svatebčanům oznamoval, že je nejvyšší čas připravit se na cestu k domu ženichovu, nastal okamžik, kdy se nevěsta loučila se svými rodiči. Oba novomanželé znovu dostali otcovské a mateřské požehnání na cestu do nového domova a pomalu se ubírali k vozům. První ze dvora vyjížděl vůz se ženichem a nevěstou, v následujících vozech se vezli muzikanti, družičky s mládenci a starší ženy a muži. Už se tak nepospíchalo, jako tomu bylo při ranním odjezdu ženicha za nevěstou či při cestě do kostela, protože převládala pochmurná atmosféra, neboť nevěsta nerada opouštěla svou rodnou ves, statek a hlavně své milované rodiče, kteří se o ni doposud starali a vychovávali ji.

Ženichovi rodiče netrpělivě očekávali příjezd svatební družiny. Přijíždějící svatbu už z povzdálí vítala otevřená vrata ženichova statku. Vozy se zastavily až na dvoře, z nich svatebčané vystoupili a hned se dle družbových pokynů seřadili do dvojic podle určitého pořadí. První šli ženich s nevěstou, za nimi „starší“ mládenec se „starší“ družičkou, dále ostatní mládenci s družičkami a nakonec ostatní svatebčané. Takto

---

^{36.)} Čtvrtník, Václav. *Blatská svatba / podle vyprávění starousedlíků zaznamenal Václav Čtvrtník ze Ševětína, Sborníček prací členů národopisného kroužku při Jihočeském muzeu XXXIII.* Jihočeské muzeum. České Budějovice 1979. str. 19

uspořádaný průvod vedl družba k domovním dveřím, jež byly zavřeny. Po zaklepání na dveře si žádal družba písničkou vpuštění do domu.

*„Panímámo zlatá, votvírejte vrata,
vezem vám nevěstu, ta má stříbra, zlata.
Vy, pantáto zlatý, votvírejte taky,
vezem vám nevěstu, ta má dukáty.“* ^{37.)}

V tu ránu se otevřely domovní dveře, v nich se objevila některá tetka z ženichova příbuzenstva, jež vhodila na práh březové koště. Nevěsta měla za úkol koště zvednout, aby ukázala, jak je pořádná a čistotná hospodyně. Nyní mohla svatba pomalu vstoupit dovnitř do sednice. Družičky i ostatní ženy zpívaly píseň:

*„Pochválen pán Ježíš Kristus,
my jsme k vám přijely,
dáte-li nám přebývání
v tom vašem stavení.
Dáte-li, povězte,
tej naší nevěstě,
dokud máme zapřažino,
dokud jsme na cestě.“* ^{38.)}

Ženichovi rodiče srdečně svatbu přivítali i s nevěstou, budoucí hospodyní. Opět následovalo požehnání, které probíhalo v režii družby. Ten postavil novomanžele před ženichovy rodiče, k nimž jako první obrátil svou řeč, v níž prosil o přijetí nevěsty do jejich rodiny.

„Váženej pane otče a paní máteř! Rodiče zde přítomný nevěsty vzkazujou vám svoje pozdravení a posílají vám tuto svojí nejmilejší dcerušku, kterou jste sobě za dceru a vašemu synáčkovi za manželku vyvolili a prosí vás, abyste ji za vlastní dceru přijali. Má taky vona vod rodičů svejch přikázáno, aby vás jako pravý rodiče svoje ctíla a mjilovala a vám všem nápomocna byla. A jako někdy ve starým zákoně starej Tobiáš vítal manželku syna svého slovy: „Vítej, požehnaná dcero do domu tohoto.“, tak i já vás prosím, abyste ji přijali. Aby pak toto první její vstoupení do tohoto domu vašeho, přineslo štěstí a požehnání

^{37.)} Kronika obce Zálší 1977 – 1984. str. 128, notový zápis neuveden

^{38.)} Kronika obce Zálší 1977 – 1984. str. 129, notový zápis neuveden

a nový pokolení rodu vašemu, já vás na místě jejím a na místě zde přítomného ženicha a vašeho syna prosím a žádám o vaše otcovské a spolu i mateřské požehnání.“^{39.)}

Jakmile družba ukončil svůj projev, novomanželé poklekli před rodiče a nastal velmi dojemný okamžik. Družba mohl dále pokračovat: *„Požehnání Boha všemohoucího, Otce, Syna i Duchu svatého sestoupiš na vás milé dítky moje a provázejž vás po všechny dni života vašeho až k životu věčnému. Amen.*“^{40.)}

Nato přistoupil k novomanželům otec, poté matka. Oba postupně novomanžele políbili, načež nevěsta a ženich zase políbili ruce obou rodičů. Od této chvíle vážná, důstojná nálada ustoupila a hospodář s hospodyní zvali všechny svatebčany ke stolu, aby usedli a povečeřeli. Před samotnou večeří zpívaly družičky a všechny přítomné ženy svatební písně, vhodné pro tento okamžik, při nichž je doprovázela muzika. Například:

*„Jak ti tak, Marjánko, nebude,
jak ti bejvalo, dyž ti do tvej
třech vokýnek slunce svítívalo.
Do toho jednoho sluníčko,
do druhýho měsíček, do třetího,
do krajního, koukával Honzíček.*“^{41.)}

Po stolování už svatebčané dychtiví tance netrpělivě očekávali, až půjdou do místní hospody. Jakmile přišla vhodná chvíle, zvedli se od stolu jak mladí, tak i staří a pěkně si to vykračovali za zábavou.

7. 12. Večer v hospodě

Na cestě z ženichova domu do místní hospody svatebčany doprovázela muzika, která svou hrou přivolávala další vesnické obyvatele. I ti se připojili k svatebnímu průvodu a společně kráčeli do hospody, aby si dobře prohlédli novomanželský pár, zejména nevěstu, družičky, ale také ostatní svatebčany, s nimiž se chtěli pobavit a také

^{39.)} Kronika obce Zálší 1977 – 1984. str. 130

^{40.)} Kronika obce Zálší 1977 – 1984. str. 130

^{41.)} Kronika obce Zálší 1977 – 1984. str. 131, notový zápis neuveden

si dobře zatancovat. „Baby“ se usadily na „soudnou“ stolic, ostatní ke stolům s občerstvením. První taneční „kousky“ patřily svatebčanům, teprve pak mohli tančit všichni dohromady.

Mládenci se rádi shlukovali před muzikanty, od nichž si nechávali jednotlivě zahrát své oblíbené písně. Aby však vytoužená písnička mohla na sále zaznít, musel mládenec, který si píseň u muzikantů objednal, nejprve předzpívat první sloku písně a zaplatit muzikantům dvoulitrový tuplák piva, z něhož všichni muzikanti společně popíjeli. V další písňové sloce se muzikanti ke zpěvákovi přidali, hudbou doprovázeli jeho zpěv, jednotlivé sloky vždy bez zpěvu opakovali a doplnili je o variace. Při tom všem se tancovalo, zpívalo, zkrátka veselilo.

7. 13. Půlnoční zavíjená

Před půl nocí se zvedly „báby“ ze stolic, s nimi všechny přítomné vdané ženy. Družba zábavu zastavil, neboť nechal zahrát ženichovi, nevěstě a všem ženám sólo. Když ženich vzal svou vyvolenou do kola, hned „báby“ utvořily kolem nich velké kolo a tancovaly tanec „kozinec“. Takový tanec byl záležitostí pouze vdaných žen. Tančící ženy v kruhu kolem novomanželů se držely za zády za ruce křížem vždy ob jednu. Tancovaly doprava, a to tak, že pravou nohu střídavě dávali stranou dopředu a levou přisunuli. Na pohled vznikl vlnivý, houpavý pohyb. Tančilo se nejčastěji na píseň „Koulelo se koulelo“, kterou postupně muzikanti zrychlovali, až se krok změnil ve skočný.

Koulelo se koulelo

Kou-le-lo se kou-le-lo, čer-ve-né ja - blí-čko, ko-mu si se do-sta-la, mo-je Ma-ře - nič-ko.
Kou-le-la se kou-le-la, dvě na-pro-ti so-bě, ko-mu bych se do-sta-la, než Je-ní-čku to-bě.

42.)

Během tance se dvě „báby“ z kola odloučily, aby od sebe odtrhly tančící novomanžele. Uprostřed kola se jedna ujala ženicha, druhá tančila s nevěstou, kterou se

^{42.)} Archiv notového zápisu Blatáckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

snažila ukořistit. Když zazněly poslední tóny taneční písně, seskupily se družičky kolem nevěsty, nechtějíce ji „babám“ vydat. Nastala tak „tahanice“ o nevěstu, z níž vyšly nekompromisní „báby“ vítězně. Družičky tak musely ustoupit a „báby“ si nevěstu odvedly do jejího nového domova, kde počalo menší hodování. Ženy se hostily „řičicemi“ i kořalkou, aby se posilnily k nastávajícímu výkonu, tedy na zavíjenou „čepení“. Ženy si nevěstu posadily na stoličku a postupně ji při zpěvu odstrojily od jednotlivých částí zdobení, umístěných na hlavě.

Sundej, Marjánko, věnec

 Sun-dej, Mar - ján-ko vě - nec, už je svo - bo-dě ko - nec. Za ze - le -
 Vo - na ho sun-dat nech - ce, že už ne - bu-de děv - če. Vě - ne-ček
 nej vě - nec, dá - me to - bě če - pec, za ze - le - nej vě - ne - ček, dá - me to - bě če - pe - ček.
 u - vad - ne, Hon - zí - ček zů - sta - ne, vo - na ho sun-dat mů - že, dos - ta - la za něj mu - že.

43.)

Nejprve ženy sundaly věneček, korunku, „prostředek“, vínek a postupně nasazovaly vyšíváný čepec, na nějž upevnily široký vínek „roušku“ a hlavu ovinuly krásně vyšívanou „rouchou“ neboli zavíječkou.

Po zavíjení se opět tancovalo velké kolečko a zpívalo se na obvyklý popěvek:

Už sme to udělaly

 Už sme to u - dě - la - ly, už sme jí za - vi - ly. Že - nich nám dá na ro - so - l - ku, a - bys - me se na - pi - ly.

44.)

43.) Marhoun, Jan. STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou, Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. příloha č. 52

44.) Archiv notového zápisu Blatěckého souboru Ševětín, úprava Ing. Petr Nováček

Takto zavitou nevěstu opět přivedly do hospody, kde ženich očekával příchod své manželky. I jemu byla odepjata z klopy rozmarýnová kytička s fábory, čímž byli novomanželé přijati do cechu ženatých.

Nevěsta se ženichovi obyčejně hned do náručí nepředávala, protože „báby“ musely za ni vybrat nějaké peníze a trošku ženicha potrápit. Nejčastěji se nějaká žena přestrojila za nevěstu a ženichovi předkládala hadrové dítě zabalené v peřince s tím, že právě ono dítě je jeho, že je mu velice podobné, a proto musí zaplatit na kaši, na pleny a na jiné potřebné věci. Ženich se bránil, neboť s touto nevěstou nikdy žádné pletky neměl, a smlouval, jelikož věděl, že „báby“ ho z uzavřeného kola nepustí, dokud nezaplatí uspokojivou cenu. V takové situaci mu byl nápomocen družba. Společně usmlouvali přijatelnou cenu, ženich byl uvolněn ze sevření a současně dvě „báby“ přiváděly před ženicha očepeň nevěstu; jedna nesla na talířku věneček, druhá se chystala promluvit k ženichovi. Rády by nevěstu vydaly ženichovi, ale ten musel nejprve zaplatit, tentokrát za věneček, který si nechávala nevěsta na památku.

„Mnoho štěstí my vám přeju, milý pane ženichu!

Tady je vaše nevěsta, ale bez věnečku.

*Pěkně sme jí zatočily, věneček jí sundaly,
abyste za něj zaplatil, bychom pěkně prosily.*

*Ten věneček zelenej dává vám oznámení,
že milovala nevinnost, a proto bude drahý.*

*Kolik tisíc zlatejch by stál, ale my vám slevíme,
co nám dáte z dobré vůle se taky spokojíme.*

*Ale nějakou tu zlatou za věnec musíte dát,
nebo vám ženu nedáme a musíte sám líhat.“* ^{45.)}

Jakmile ženich zaplatil, „báby“ poděkovaly za peníze, navrátily nevěstu zpět ženichovi a popřály novomanželům mnoho štěstí:

^{45.)} Bílek, Otakar. *Jihočeská Blata zpívají, námět na krátký film o jihočeské písni, kroji a zvycích*. Ostatní údaje neuvedeny. str 36

*Děkujeme za peníze, které ste za ženu dal,
tady máte vaši ženu a mějte ji hodně rád.
Každý večer na posteli zlíbejte jí tvářičky
a než rok se s rokem sejde, přijdou na svět dětičky.
S dětičkami přijde starost, ale na to nedbejte,
každého dne na potkání svou ženušku zlíbejte!
Milujte ji nadevšecko, bude z ní hodná žena,
lásku bude láskou splácet a Pán Bůh vám požehná.“^{46.)}*

V hospodě se tančilo a zpívalo ještě dlouho. Takto skončil první svatební den, v němž se odehrálo to nejpodstatnější z celé svatby. Za vybrané peníze si ženy vždy o masopustním pondělí či úterý ustrojily „jalové“ neboli „babské“ hody, na které si pozvaly muziku a společně hodovaly při dobrém čerstvém pečivu a soudku piva.

7. 14. Den po svatbě

Druhý den, ve středu, se nevěsta se svým domovem loučila nadobro. Byly to poslední chvíle, které mohla strávit po boku svých starostlivých rodičů, než se usadila v novém domově. Nevěstini rodiče doufali, že s jejich dcerou bude na ženichově statku dobře zacházeno, že ji zde nepotká špatný život a manželství bude jen vzkvétat. Však její odchod z rodného domova řádně oplakali. Při stěhování asistovaly také „báby“, zpívající smutné písně na rozloučenou s domovem.

Vše, co si odvážela nevěsta do ženichova domu, se skládalo na vozy. Kromě výbavy se převážela i almara, peřiny, naplněné truhly i svatební pečivo na hostinu, která byla připravena tento den v ženichově domě. Když si pro svou vyvolenou ženich přijel, aby ji doprovodil do svého domova, nasedly „báby“ na vozy s nevěstínským majetkem a

^{46.)} Bílek, Otakar. *Jihočeská Blata zpívají, námět na krátký film o jihočeské písni, kroji a zvycích*. Ostatní údaje neuvedeny. str 36

celou cestu do ženichova domu zpívaly a popíjely kořalku. Všichni, především nová hospodyně, byli panímámou pěkně přivítáni a pobídnuti k usednutí za stoly s občerstvením.

Třetího dne vystrojili novomanželé ve svém novém domově pro příbuzné a sousedy ze vsi „přátelský oběd“, jehož se zúčastnili i svatebčané, družičky s mláďenci a muzikanti, kteří odpoledne vyhrávali v hospodě k tanci. Veselost trvala někdy do ranních hodin, kdy se svatebčané i muzikanti rozcházeli do svých domovů. Takto byla svatba obvykle ukončena. V následujících dnech se mnoho povídalo a vzpomínalo na svatbu, než se naskytla jiná rodinná událost nebo nová svatba.

7. 15. Zavíječka

Na Blatech měla svatba ještě zvláštní dohru, a to tehdy, pokud se nevěsta přivdala do jiné vsi, než sama pocházela. Taková nevěsta musela připravit v poslední den svatebních oslav pohoštění pro místní vesnické ženy, tzv. „zavíječku“. Ženy byly pozvány do nevěstina nového domu, usedly za stoly, na nichž byly připraveny „říčice“, které se rozkrájely na stejně velké díly, aby se spravedlivě všechny ženy podělily. K nim popíjely kořalku. Často s sebou brávaly přibližně dva muzikanty pro veselou náladu. Takto se přijala nevěsta mezi vdané ženy, vesnické susedky.

Účastnila-li se takové zavíječky žena, nedávno vdaná „po novu“, která „zavíječku“ neabsolvovala, té zouvaly ostatní vdané ženy střevíc, jenž se ozdobil papírovými mašlemi. Pak ho při zpěvu podávaly na talíři a chtěly za něj od ženy „po novu“ zaplatit. Vybrané peníze se použily na masopustní „jalové“ hody.

Pokud se stalo, že nedošlo k „zavíječkám“ do doby masopustní, pozvaly se všechny ženy „po novu“ na masopustní „jalové“ hody, které se financovaly z peněz vybraných ze svateb. I zde se ženám „po novu“ zouval střevíc, za který každá musela zaplatit. Tak se vybral větší obnos peněz a mohly se uspořádat následující den nové „jalové“ hody.

8. ZÁVĚR

V této práci jsem chtěla přiblížit region Blat tak, jak vypadal v dřívějších dobách. Blata byla a stále jsou úrodný kraj. Jediné, co už nikdy neuvidíme, je dřívější život obyvatel. Je škoda, že už nemůžeme spatřit blatský lid v krásném blatském kroji v přirozeném prostředí. Dnes pokračují v odkazu našich předků folklorní soubory, které přinášejí svými vystoupeními lidové písně, hudbu i tanec a uchovávají je jako skvostný dar v pokladnici naší národní kultury. Blatácký soubor Ševětín, který reprezentuje Veselsko-soběslavská Blata, se snaží svými vystoupeními vyzdvihnout lidové zvyky a obyčeje blatského lidu. Právě pásmo „Blatská svatba“ je toho důkazem. Když jsem se snažila v této práci zachytit průběh pásma, netušila jsem, kolik jiných událostí se během samotného svatebního dne odehrálo; Blatácký soubor je nemohl do pásma zařadit.

Při získávání dostupných pramenů a literatury jsem se seznámila s mnoha zajímavými lidmi, kteří měli ještě v paměti některé písně a proslovy, jichž se užívalo při svatbách. Jedním z nich byl pan František Burian ze Zálší, vyhlášený družba v oblasti Veselsko-soběslavských Blat. Dnes je mu něco málo přes osmdesát let. Bohužel jak čas plynul, své texty a písně pro svatební příležitosti přizpůsobil době a původní téměř zapomněl. Ovšem rád vzpomínal na Karla Kuklu (1891 - 1973), muzikanta, zpěváka, sběratele blatáckých písní, vypravěče a váženého blatáckého družbu ze Zálší, po němž zůstal zápisník se všemi svatebními písněmi a povídkám. Neměla jsem příležitost do něho nahlédnout, jelikož „najednou“ nebyl k nalezení. Je to velká škoda, neboť jsou v něm jistě zaznamenány poklady, které by tuto práci okrášlily.

Je jasné, že každý družba vedl svatbu podle svého, užíval jiných proslovů či jiných písní. Bylo by zajímavé zpracovat zpěvník, v němž by se autor pokusil zachytit písně, které zpívali družbové z Blat, nevěsty, družičky při loučení nevěsty s domovem a při strojení nevěsty a „báby“ při čepení. Písně by jistě obsáhly mnoho stran; já sama jsem se setkala s velkým množstvím svatebních písní, které nebylo možné v této práci uvést.

Bylo zajímavé, že jsem se při své práci nesečkala s žádnou literaturou pojednávající o svatbách na Blatech, která by zachycovala tento rodinný obřad od samého počátku až do posledních svatebních oslav. Na základě veškeré použité literatury jsem zpracovala svatbu od svatebních námluv až po „zavíječku“ a zachytila

jsem hlavní události, které během svatebních příprav, svatebního dne a po svatebním dni probíhaly.

Tato práce nebyla pro mne jen shrnutím vědomostí, ale díky ní jsem se obohatila o řadu nových poznatků - o kraji, v němž žiji, o historii Blatňáckého souboru Ševětín a v neposlední řadě o svatbách, jak se prováděly na Blatech. Tyto poznatky mi budou velkým přínosem i do budoucna.

9. LITERATURA

- BÍLEK, Otakar. *Jihočeská Blata zpívají, námět na krátký film o jihočeské písni, kroji a zvycích*. Ostatní údaje neuvedeny. 37 s.
- ČTVRTNÍK, Václav. *Blatská svatba / podle vyprávění starousedlíků zaznamenal Václav Čtvrtník ze Ševětína, Sborníček prací členů národopisného kroužku při Jihočeském muzeu XXXIII*. Jihočeské muzeum. České Budějovice 1979. 29 s.
- DYKYJOVÁ, Dagmar. *Třeboňsko, příroda a člověk v krajině pětileté růže*. Carpio. Třeboň 2000. 111 s.
- FRYŠOVÁ, Emilie. *Jihočeská Blata*. Vlastním nákladem. Praha 1913. 214 s.
- CHÁBERA, Stanislav. *Geologické zajímavosti jižních Čech*. Jihočeské nakladatelství. České Budějovice 1982. 157 s.
- CHÁBERA, Stanislav a kolektiv. *Neživá příroda*. Jihočeské nakladatelství. České Budějovice 1985. 269 s.
- KOLÁŘ, Jan. *Dolní Bukovsko I*. Vlastním nákladem. 1962. 280 s.
- KOLÁŘ, Jan. *Dolní Bukovsko II*. Vlastním nákladem. 1962. 277 s.
- KOLÁŘ, Jan. *Dolní Bukovsko III*. Vlastním nákladem. 1962. 35 s.
- Kolektiv autorů. *Jubilejní sborník Městského muzea v Soběslavi 1897 – 1947*. Národní výbor Soběslav, Soběslav 1947. 138 s.
- Kolektiv autorů. *Veselí n. L. – Mezimostí, metropole Velkých Blat – blatský kraj*. Klub českých turistů. Veselí nad Lužnicí 1936. 53 s.
- KRŠKOVÁ, Marie. *Blatské rozprávky*. Růže. České Budějovice 1974. 349 s.
- KUBEŠ, Richard. *Jihočeské tance, Díl I*. Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti. Praha 1957. 142 s.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České lidové kroje*. Práce. Praha 1994, str. 150
- MARHOUN, Jan. *STARÁ JIHOČESKÁ SVATBA z okolí Týna nad Vltavou*. Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. 47 s.
- ROBEK, Antonín. VAŘEKA, Josef a kolektiv. *Národopis*. Jihočeské nakladatelství. České Budějovice 1987. 257 s.
- RŮŽIČKA, Milouš. *Jak bylo na Blatech a Jindřichohradecku, Sborníček prací členů národopisného kroužku při Jihočeském muzeu XXIX*. Jihočeské muzeum. České Budějovice 1977. 31 s.

- SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Nákladem Bohuslava Kučery. Týn nad Vltavou 1935. 235 s.
- Sdružení pro Ottův slovník naučný. *Ottův slovník naučný IV*. J. OTTO. Praha 1891. 1026 s.
- SOUKUPOVÁ, Zora. *Lidové pečivo z jižních Čech*. Krajské kulturní středisko. České Budějovice 1978. 29 s.
- STAŇKOVÁ, Jitka. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Panorama. Praha 1987. 198 s.
- STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Lidové kroje v Československu, díl I., Čechy*. J. Otto. Praha. 277 s.
- ŠAFEK, Rudolf. *Třeboňský kraj, domovědný sborník o rázu, povaze, a životě rybníčné roviny třeboňské 1929*. Nákladem a tiskem „Družstvetisku“. Třeboň 1928. 163 s.
- ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby*. Agro. Praha 1999. 246 s.
- ŠKURKA, Emil. *Manželské právo, Skripta CM bohoslovecké fakulty v Olomouci*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1900, 138 s.
- ŠTĚPÁNKOVÁ, Irena. *Lidový oděv v okolí Tábora*. Husitské muzeum Tábor 1995. 82 s.
- TYRŠOVÁ, Renáta. KOŽMÍNOVÁ, Amalie. *Svéráz v zemích československých*. Nakladatelství Českého deníku. Plzeň 1921. 272 s.
- WEIS, Karel. *Český jih a Šumava v písni, Díl sedmý*. Vlastním nákladem. Praha 1929. 109 s.
- WEIS, Karel. *Český jih a Šumava v písni, Díl devátý*. Vlastním nákladem. Praha 1929. 108 s.
- WEIS, Karel. *Český jih a Šumava v písni, Díl desátý*. Vlastním nákladem. Praha 1928. 101 s.
- ZEDNÍČEK, Miroslav. *Kodex kanonického práva*. Zvon. Praha 1994. 812 s.

PRAMENY:

- Kronika Blaťáckého souboru Ševětín 1975 – 80
 Kronika Blaťáckého souboru Ševětín 1981 – 91
 Kronika Blaťáckého souboru Ševětín 1992 – 2003
 Kronika Blaťáckého souboru Ševětín 2004 – 2008

Kronika obce Zálší 1977 - 1984

INTERNET:

<http://www.blatak.cz/>

<http://www.volny.cz/miraf/>

<http://www.selskebaroko.unas.cz/>

<http://csop.wz.cz/pages/chuvo.html>

V diplomové práci byly použity fotografie z mého vlastního fotografického archivu; strany 15 – 38. Jiné fotografie byly poskytnuty z fotografického archivu Marie Švejdové; strany 42 – 88.

Obrázek na straně 58 a 59 byly získány z této literatury:

STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Lidové kroje v Československu, díl I., Čechy*. J. Otto. Praha. 277 s.

obr. na str. 58 - Obrázková příloha, tab. 92

obr. na str. 59 – Obrázková příloha, tab. 38